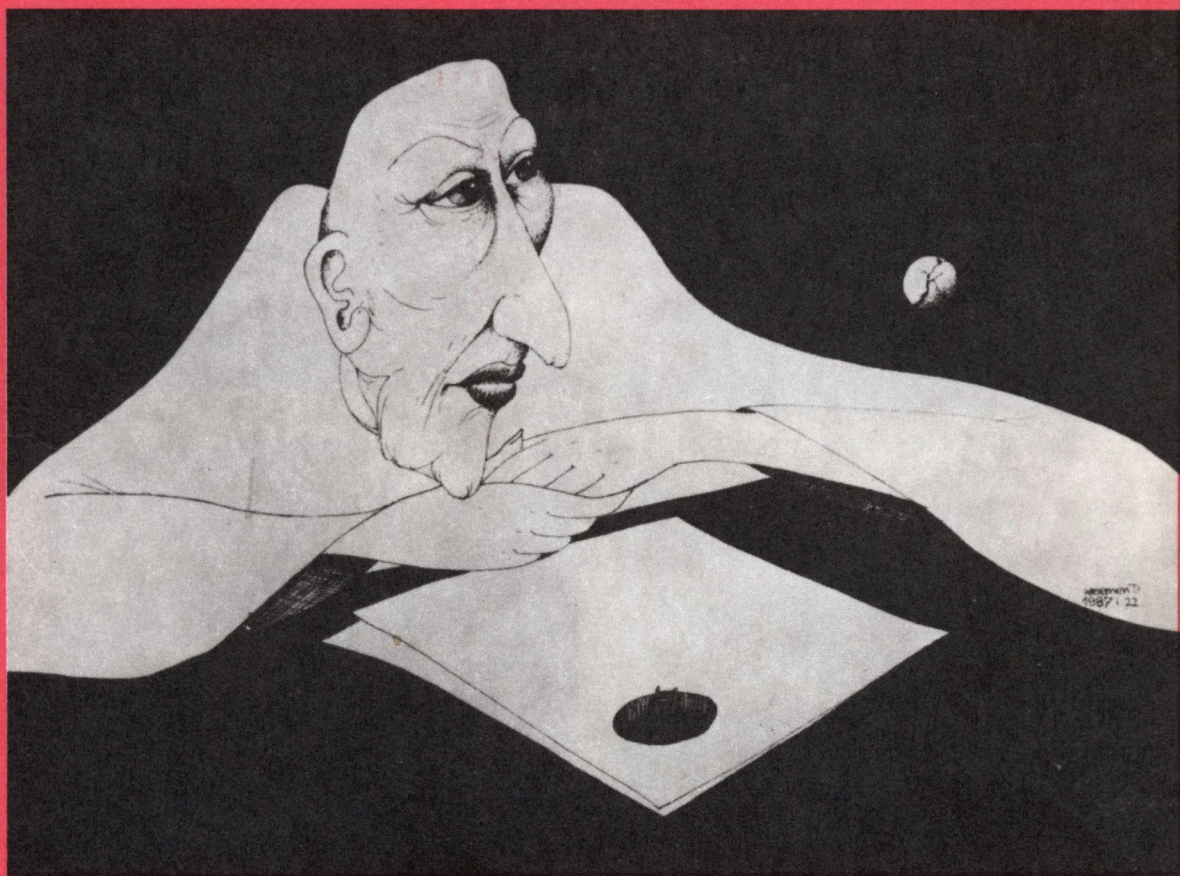

'87 | 6

Könnyvtáros

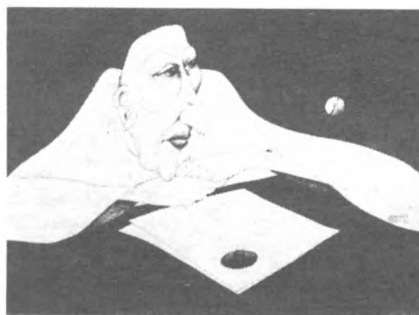

**Képek a solti
Vécsey kastélykönyvtárról
Híradásunkat lásd
a 362. oldalon
(Révész András felvételei)**

37. évfolyam, 6. szám
1987. június

Könyvtáros

TARTALOM

	Így állt össze a júniusi szám B. L.	315
Kartal Zsuzsa	Aki mentette a menthetőt. Beszélgetés Keresztury Dezső vel	317
Kellner Béla	Óreg épületben a jövő század könyvtára	323
Bereczky László-Vajda Kornél	„Feladatunk: enyhíteni a könyvtárellátás gondjait...” Beszélgetés Maróti Istvánné val, a Könyvtárellátó új vezetőjével	327
Gyuris György	Morgolódások – lexikonok fölött	330
Bátonyi Béláné	Számítógép a könyvtárban	334
	Olvastuk	336
FÓRUM		
Román Éva	Bírálat a bírálatról	337
Szepesi Hajnal	Sokunknak eredményesen segít a könyvtáros tanárok segédkönyve!	339
Kadosa Árpád	Miről is vitáztunk? Lapozgató	341 346, 372
Borsa Gedeon	Hol tartanak a régi hungarika bibliográfiák munkálatai? (<i>Műhelykérdések</i>)	347
KÖNYVTÁRI ÉLET		
Lippainé Fekete Ilona	A gyermekkönyvhétről, általában	351
J. Halász Margit	Művészi könyvkötések régen és ma	353
Arató Antal	Közérdekű tanácsi dokumentumok a közművelődési könyvtárakban	355
Dr. Sipos Csaba	„A könyvtárak helyismereti műhelyek is legyenek!” Nem azonos (<i>Perszonália</i>)	357 358
VISSZHANG		
Dr. Kapronczai Istvánné-Szabó Andrea	„Személyesen tájékozódunk az új könyvekről...”	359
Demeterné Bogdányi Margit	Ne csak a jó képességű diákoknak!	360 362
HOLMI LÁTÓKÖR		
Gergely Mihály	Pótlások a lexikonokhoz az 1986. évről Gy. Gy. Kelemen Pál (<i>A Könyvtáros galériája</i>)	363 370
KÖNYVTÁRI SZAKIRODALOM		371
BIBLIOGRÁFIÁK		373
SZAKMAI FOLYÓIRATOK – HÁLÓZATI HÍRADÓK		375
A lapunk e számában közölt grafikák Kelemen Pál alkotásai		

Из содержания

Béla Kellner: Услуги XXI-го века в библиотеке одного крупного города в США (г. Филадельфия) (323);
Ласло Берецки–Корнел Вайда: Планы библиотечного коллектора Венгрии. Разговор с новым руководителем (327);
Геден Борша: Как обстоит дело с работой над библиографией хунгарик, вышедших до 1801 г. (347).

From the contents

Béla Kellner: 21th century services in the public library of an American city (Philadelphia) (323);
László Bereczky–Kornél Vajda: Plans of the Hungarian Library Supplies Company. An interview with its new head. (327);
Gedeon Borsa: Progress of work on the bibliography of Hungaricae before 1801. (347);

Aus dem Inhalt

Béla Kellner: Dienstleistungen in einer allgemeinbildenden Bibliothek einer amerikanischen Großstadt (Philadelphia) (323);
László Bereczky–Kornél Vajda: Die Pläne des ungarischen Buchkollektors. Gespräch mit dem neuen Leiter (327);
Gedeon Borsa: Wie weit sind die Arbeiten der Bibliographien der vor 1801 erschienenen Hungarica? (347).

Cikkeink szerzői

Bátonyi Béláné, az MM Vezetőképző Intézet munkatársa; *Bereczky László*, a Könyvtáros főszerkesztője; *Borsa Gedeon*, az OSZK ny. osztályvezetője; *Gergely Mihály*, író; *Gyuris György*, a szegedi Somogyi Könyvtár tudományos munkatársa; *Kadosa Árpád* tanár, az esztergomi Nehézipari Gépészeti Szakközépiskola könyvtárosa; *Kartal Zsuzsa*, a Könyvtáros munkatársa; *Kellner Béla*, a Somogy Megyei Könyvtár ny. igazgatója; *Román Éva*, a Heves Megyei Tanács Pedagógiai Intézete könyvtárának munkatársa; *Szepesi Hajnal*, az 54. sz. Ságvári Endre Nyomdaipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet könyvtáros-tanára; *Vajda Kornél*, a Könyvtáros munkatársa.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDÉSI
MINISZTERIUM
LAPJA

Főszerkesztő: **Bereczky László**

A szerkesztőség címe: 1054 Budapest, Alkotmány u. 4. III. 11.

Telefon: 113-793

Kiadja a **Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat**

1906 Budapest, Lenin krt. 9-11. Tel.: 221-285. Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223

Felelős kiadó: **Siklósi Norbert** vezérigazgató

Szedte a Nyomdaipari Fényszedő Üzem (868154/09)

Petőfi Nyomda – 87/70030 Kecskemét, 1987

Felelős vezető: **Birkás Béla** vezérigazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a Posta hírlapüzletében és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest V., József nádor tér 1. – 1900 –, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámmal. Előfizetési díj ½ évre 78 forint. Egy szám ára 13 forint. Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat. H-1389 Budapest, Postafiók 149.

Így állt össze a júniusi szám

*Keresztury Dezső*vel készített interjúval kezdünk. Ő egyike azoknak a „nagyember” könyvtárosoknak, akiket kisebb-nagyobb társadalmi-politikai kataklizmák hullámai sodortak a könyvtárosi pályára. A magyar könyvtárügy egyes időszakokban bővelkedett az ilyen emberekben. S máig ható példájuk hivatkozási alap a könyvtárügy irányítóinak, könyvtárak vezetőinek, hogy lám, X. Y. későbbi akadémikusnak nem derogált egy-egy referenzskérdés megválaszolására órákat áldozni, a könyvtári „aprómunkát” lelkiismeretesen elvégezni, nagy értékű gyűjtemények teljesebbé tétele érdekében Ponciustól Pilátusig szaladgálni. Bizony sokan, sokszor sóhajtának tréfásan: „Hej, jöhetne már egy »fordulat éve«, egy »ötvenhét«, hogy újra nagy műveltségű és serény embereket ültethessünk a tájékoztató pulthoz, s koncepciózus tudósokkal céduláztassuk a korszakos jelentőségű bibliográfiák anyagát...” Keresztury Dezső a képességek jogán közéjük tartozik, de a könyvtárhoz való hűségben különbözik tőlük. A legtöbb botcsinálta „nagyember” könyvtáros a zord idők múltán visszatért a katedrára, a politikai szintérre vagy a tudományos műhelybe, de ő végig hűséges maradt, a könyvtárból ment nyugdíjba. Ő, aki saját szavai szerint sohase akart könyvtáros lenni, mégis életének nagy részét könyvtárosként töltötte. A beszélgetés során számot vet azzal, hogy mint könyvtáros mit végzett, mit sikerült elérnie, s mit nem. Vallomása a tiszta emberi értékek felragyogtatásán túl a magyar könyvtártörténethez is jó néhány fontos adalékkal szolgál.

Kellner Béla amerikai könyvtári élményeit feldolgozó, az új (nekünk új!) szolgáltatásokhoz kedvet csináló írásai második darabjában egy nagyvárosi könyvtárhálózatot mutat be. Philadelphia Budapest nagyságú város, így hát mintaszerűen szervezett szolgáltatásai, e szol-

gáltatásokat lehetővé tevő felszereltsége mintául szolgálhat (mutatis mutandis!) a szintén a 21. század küszöbén toporgó Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak. Persze nem elhanyagolható tapasztalatokat, ötleteket nyújthat más városok lépni akaró könyvtárainak is. Tudom, hogy a lehetőségek szintjén még fényévek választanak el a bemutatott amerikai könyvtáraktól, de Kellner Béla cikkei éppen azt sugallják, hogy nem minden a pénz; az akarat és ötlet sok mindent pótolhat.

Egy interjú keretében mutatjuk be *Maróti István*nét, a Könyvértékesítő Vállalat Könyvtárellátó főosztályának január 1-jével kinevezett vezetőjét. A könyvtárosok – akárcsak elődeitől – tőle is sokat, sőt csodákat várnak. Mi már tudjuk: csodák pedig nincsenek! Különösen olyan csodák, amelyek kizárólag egy mégoly tevékeny, tehetséges ember személyéhez kötődnének. Nem is csodákra lenne szükségük a könyvtárosoknak, csupán magas szintű és megbízható szolgáltatásra. Ennek a szolgáltatásnak az alapját – imponáló erőfeszítéssel – a Könyvért megteremtette. De csak az alapját, a szolgáltatások kereteit, amelyek nem eredményezik automatikusan a könyvtárellátói anomáliák (mert erről van szó!) megszüntetését. Szóvá kell itt tennünk sok, nagyon sok könyvtáros aggodalmát: nemhogy csökkenne, egyre nő a könyvek megjelenése és a rendelések teljesítése közötti intervallum, és – szemben a Könyvtárellátó nyilvántartásának az interjúban is olvasható adataival – a könyvtárak növekvőnek érzik a „karikázott”, a megrendelt, de meg nem kapott könyvek számát. (Érdemes lenne valamelyik hálózatban számszerűen felmérni, hogyan fest a „karikázás” helyzete a könyvtárakban!) Szerettük volna az illetékes szájából hallani, de nem hallottuk, így hát mi vagyunk kénytelenek írásban adni: A Könyvtárak teljes körű könyvellátásának fel-

tétlen elsőbbséget kell biztosítani, akár a lakosági könyvellátás rovására is (ha már másként nem lehet). Ez az ország alapvető kulturális érdeke... Bizunk benne, hogy az interjúban és az itt felvetett kérdések nyilvános megválaszolásra bírják az ez ideig csak egymás közt füstölőket. Nem kellene félni a nyílt beszédől (írástól), bizonyos vagyok benne, hogy a jobbítás szándéka vezetni majd a könyvtárosok tollát.

Idei első számunkban közöltük *Kadosa Árpádnak az Iskolai könyvtárak* című segédkönyvről szóló írását. Csalódottak lettünk volna, ha a cikk nem kelt visszhangot. Két ellenvéleményt tartalmazó vitairatot is kaptunk, amelyeket Kadosa Árpád viszontválaszával együtt a *Fórum* rovatban teszünk közzé. (A recenzens által inkriminált kézikönyvet „pajzzsal és dárdával” védelmező *Román Évától és Szepesi Hajnaltól* a szerkesztőség is megkapja a magáét. Megjegyzéseikre szeretnénk reagálni. Nem a megtámadtatás jogán, hanem mert úgy érezzük, véleménycserénk általánosabb tanulságokkal is szolgál.

Román Évával kezdem, aki kifogásolja, hogy „miért éppen most” közöltük a bírálatot, amikor „két évvel ezelőtt – legalábbis a bírált segédkönyv megjelenési dátumát tekintve – időszerűbb lett volna közlése”. Nos, a szerző még időben – két évvel ezelőtt – kívánta közzétenni kritikáját, amelyet el is küldött a hite szerint illetékes sajtóorgánumnak, a *Könyv és Nevelésnek*. A szerkesztőségtől azonban 1985. március végén az alábbi választ kapta (a szerző még tavaly hozzánk eljuttatott cikkének kísérőleveléből idézem a passzust): „Az Iskolai Könyvtárak c. segédkönyv megítélésében – megnyugtatom Önt – nincs lényeges eltérés közötrünk. Az Ön által felvetett hiányosságok, pontatlanságok valóságok. Megfelelő kézikönyv megírására viszont sem idő, sem anyagi fedezet nem áll rendelkezésre, ill. nem az Ön megállapításainak helyességét vitatjuk a segédkönyvvel kapcsolatban, hanem a megállapítások közreadását tartjuk taktikailag elhibázottnak...”. A cikk tehát „jobb híján” került hozzánk, s mivel mi sem vitattuk Kadosa Árpád „megállapításainak helyességét”, de közreadását nem tartottuk „taktikailag elhibázottnak”, hát adandó alkalommal (a jobbítás szándékától vezéreltetve) megjelentettük... Másik megjegyzésével kapcsolatban – hogy tudniillik „Két évig elfekvő írása szinte egy időben látott napvilágot a jóváhagyott fejlesztési útmutatóval (*Művelődési Közöny*, 1986. 24. sz.)” – szeretnénk elmondani, hogy az említett útmutató,

amelynek értékelő ismertetését lapunk tervbe vette, 1987. február 10-én jelent meg a *Közönyben*, következőképpen eddig egyetlen iskolai könyvtáros sem alkalmazhatta hozzá munkáját, csak a rendelkezésre álló segédkönyvhöz.

Szepesi Hajnal csípősen megjegyzi: „... hogyan közölhet ilyen özönvíz előtti nézeteket megjegyzés nélkül a *Könyvtáros?*” Nyilván azért, mert nem ezeket tartja özönvíz előttieknek. Döntse el az olvasó, kinek van igaza. Ugyancsak nekünk van címezve a szerző utolsó mondata, amelynek csak első felét idézem: „Úgy gondolom, a *Könyvtáros* szerkesztője szerint »elhanyagolt« *Iskola és Könyvtár* rovat (ugyan ki hanyagolta el?) méltóbb témákkal is foglalkozhatna...” Az oly fontos rovat elhanyagolásában nyilván a szerkesztőség a főbűnös (azóta már igekeztünk némileg pótolni a nem elsősorban minket terhelő mulasztást), de ha ez a „golyóváltás” másra nem lenne jó, minthogy a fentebb aposztrofált jó tollú két iskolai könyvtáros jobb ügy (ha úgy tetszik: „méltóbb téma”) érdekében szállna sorompóba lapunk hasábjain, máris értelme volt a vitának.

B. L.

Aki mentette a menthetőt

Beszélgetés Keresztury Dezsővel

Történész, irodalomtörténész, költő, műfordító, szerkesztő, könyvtáros, kiállításrendező, tanár, politikus, régi magyar drámák színpadra állítója, a magyar kultúra elkötelezettje *Keresztury Dezső*. Egy évvel korábban született, mint József Attila. Írjam, hogy örökifjú? Írjam, hogy mit se változott az e lapok hasábjain megjelent interjúja óta? (*Könyvtáros*, 1965/8. sz.) Tiszteletlenség volna. Keresztury Dezső nem örökifjú, hanem érett gondolkodó és cselekvő ember. Nem tudom borzas és lázadó ifúnak elképzelni, de a vallás- és közoktatásügyi tárca miniszterének bársonyszékében sem. Íróasztal, feketekávé, könyvespolc, telefon. Mélybarna bútorok, régi képek, egy róla mintázott mellszobor és élenkítésül egy-egy zöldellő szobanövény. Bensőséges enteriőr egy belvárosi ház negyedik emeletén. Mindenhez közel, mégis csönd van, a forgalom zaja nem hallatszik fel, csak a telefon csöng állandóan. Tudományos minősítő bizottság, színházművészeti szövetség, meghívások vitákra, ankétokra, premierekre, megkezdett és befejezett munkák, tervek, zsúfolt asztali naptár.

Éppen ilyen környezetben képzeltem el Keresztury Dezsőt. Mintha mindig ezek között a mélybarna bútorok és könyvszekrények között dolgozott, élt volna. Hány éve is? A lexikonból tudom, hogy 1904-ben született Zalaegerszezen.

– Szülőházában, gyermekkorában is ennyi könyv volt?

– Könyvekkel együtt nőttem föl. Apámnak, aki jogász volt, elég rendes polgári könyvtára volt Zalaegerszezen, de talán még gazdagabb volt anyai öregapámé Nemesgulácson. Eltűnődöm: könyvek közt nőttem föl, de sohasem akartam könyvtáros lenni. Mégis életem nagyrészt könyvtárosként töltöttem. Mi hárman, a nővérem, a bátyám és én minden alkalommal, amikor ajándékozni szokás, könyveket kaptunk. A bátyámat inkább a műszaki könyvek érdekelték, később mérnök is lett, nénémet

s engem az irodalom; így aztán eszerint nőtt otthon az ifjúsági könyvek száma is. Zalaegerszegnek egy félig nyilvános könyvtára volt, talán ezer kötettel, a Casino könyvtára, amely a felnőtteké volt. Azt, úgy ahogy volt, kiolvastam. Onnan apám hozta a könyveket. Ifjúsági könyvtárnak híre se. Ezért bátyámmal a saját állományunkból hoztunk létre kölcsönkönyvtárat. Bátyám vett egy játéknymdát, gumibetűkkel, biztosan ismeri; abból készítettünk bélyegzőt, amellyel minden könyvünkbe beletnyomtuk: KERESZTURY KÖLCSÖNKÖNYVTÁR ZALAEGERSZEG. Altruista vállalkozás volt, leginkább az osztálytársaink számára, akik sokkal nehezebben jutottak könyvhöz, mint mi.

Miért jutott eszünkbe annak idején, hogy kölcsönkönyvtárat alapítsunk? Mert nem volt Zalaegerszezen elég könyv, a diákokat pedig „gyötörte” a könyvéhség. Már *Eötvös József* is írt a kisvárosi könyvszegénységről; s a század elejéig e téren nem sok történt. Ma Zalaegerszezen az egy Casino-könyvtár helyett sok kicsi könyvtár van, de van egy hatalmas megyei és egy ugyancsak hatalmas városi könyvtár: mind szabadpolcos. Igaz, a lakosság is megtízszereződött azóta.

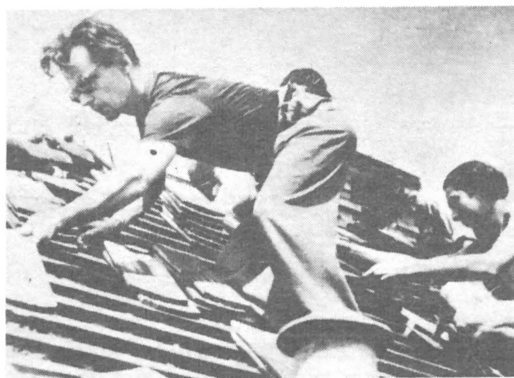
Az igazi élményem az Eötvös Kollégium könyvtára lett; 1922-ben, érettségi után. Ekkor láttam először komoly, tudományos szakkönyvtárat, ráadásul szabadpolcon. Ott szereztem azokat a megrendüléseket, amelyek egy életre elköteleztek a szabadpolcos rendszer mellett. Ez a könyvtár volt a kollégium tüdeje, ezen keresztül lélegzett. És mi, kollégisták, vigyáztunk a rendre, mert hiszen ha egy könyvet nem tesznek vissza a helyére, az olyan, mintha nem is volna. Annak, hogy mi magunk kezeltük saját könyvtárunkat, óriási nevelő hatása volt. Az a diák, aki nem tette időben vissza a könyvet, bajban volt: megvertük. Hiszen a könyvekre szükségünk volt!

– Tudjuk, hogy Tanár úr 1928-tól 1936-ig a

berlini egyetem magyar lektora volt. Mit adott az Eötvös kollégistának Budapest után Berlin?

– Doktorálásom után Farkas Gyula hívott meg az egyetem magyar lektorának és az *Ungarisches Institut an der Universität Berlin* könyvtárosának. Az Institut az első hungarológiai intézet volt. Gragger Róbert szervezte meg, de ő fiatalon meghalt, és nekünk kellett folytatni szervező, tanító, tájékoztató munkáját. Az intézet könyvtárosaként hetven-nyolcvanezer kötet rendbentartásának, gyarapításának gondja szakadt rám. Örömmel vállaltam, mert sokat tanultam ott. Már Gragger összegyűjtött mindent, ami a témához tartozott, az egyetemi disszertációktól egészen azokig a lexikonokig, amelyekben egyáltalán előfordultak Magyarországra vonatkozó szócikkek. Az első hónapokban majdnem elmenekültem, olyan idegen volt számomra az ismeretlen, rideg porosz főváros. Ott létem át a weimari Németország csodálatos öszét és Hitler hatalomátvételét. De hát – mint Babits írja – „Az ember vakon botorkál – de a világ nyitja és súgja útjait”. Rengeteget köszönhetek Berlinnek. Ott ismerkedtem meg egyebek közt egy igazi, állandóan élő nagy könyvtárral, de az első igazi nagy könyvtárosokkal is. Hadd említsek egyet név szerint. *Johannes Wolf* volt a berlini *Staatsbibliothek* zeneműtárának vezetője. Először nála láttam, hogyan kell egy igazi szakgyűjtemény állományát gyarapítani, fejleszteni, földolgozni. Ebben a zeneműtárban például *Beethoven* kottái mellett ott voltak a „halhatatlan kedveshez” írt levelei is. Ott tanultam meg, milyen a módszeres fejlesztés, feldolgozás, szakkatalógus, szakszolgálat.

Ami a hungarológiai intézetet, munkahelyemet illeti: az egyetemi, tudós kutatóigények mellett gyakorlati igényeket is ki kellett elégítenie. Számomra ez is óriási tanulságokkal szolgált. Miközben Magyarországon Trianon után az emberek meglehetősen el voltak zárva minden határokon túli kultúrától, Berlinben összetalálkoztak a határokon belüli és a határokon kívüli magyar vagy magyar vonatkozású újságok, folyóiratok, művek, emberek. Az intézetben mindenféle magyar megfordult, Magyarországról, az elcsatolt területekről, az emigrációból. A beszerzés úgy történt, hogy Gragger, utána Farkas hazajött Budapestre, a legjobb antikvárius, *Ranschburg Gusztáv* odatett elé egy listát, ebből több lányit kiválasztottak, *Ranschburg* pedig elküldte. Az óriási anyaghoz megfelelően nagy és jól kezelhető katalógusrendszer is tartozott, szakkatalógus-

A rommá lőtt Eötvös Kollégium cserepezői

sok, helyrajzi katalógusok. Az intézetnek több munkatársa volt: egy adjunktus, egy titkárnő, egy szerkesztő s mások mellett mint első könyvtáros, én. Tárgykörök szerint osztottuk fel az anyagot, de egy numerikus rendszert is ki kellett dolgozni hozzá. Amit a hungarológjáról tudok, annak alapjait Berlinben tanultam meg, mert tőlünk kértek tanácsot az ott megforduló történészek, nyelvészek, politológusok, irodalmárok, néprajzosok stb. Igen termékeny feladat volt.

Ranschburg a régi anyagot gyűjtötte, de gondoskodni kellett az újról is. Ezt főként ismertetési példányokból szereztük meg. Az intézet kiadott egy *Ungarische Jahrbücher* című negyedéves évkönyvet. Ennek fele „*Bücherschau*” volt, azaz könyvismertetések, amelyeket szakemberek írtak 5–80 sor terjedelemben, nem sok pénzért; a könyvek pedig a könyvtárban maradtak. Mindössze egy titkárnőnk volt hozzá és egy figyelőszolgálatunk, amely a kiadóknak megküldte az ismertetésekét. Így a kiadónak is megérte, s jó szolgálat volt a magyarnémet kapcsolatoknak is. Sokan azért fizettek elő az *Ungarische Jahrbücherre*, mert ez volt az egyetlen olyan kiadvány, amely az egyetemes magyar kultúrát szemlélte. Amikor hazajöttem, *Szentiványi Béla* lett az utódom, a későbbi professzor a *Humboldt Egyetemen*, ő mentette meg a háborúban a könyvtárat. Elszállította egy faluba, ahol az állomány egy pajtában vészelt át az ostromot. A könyvtár ma is megvan, az intézetet a finnugor tanszékhez csatolták a háború után.

– *Amikor Tanár úr hazatért, az Eötvös Kollégium tanára lett. Hogyan tudta kamatoztatni berlini tapasztalatait? Milyen érzés volt tanár-*

nak lenni abban az intézetben, amelynek egykor diákja volt?

– Ez túl nagy és sokrétű kérdés, maradjunk csak a könyvtárnál. A kollégium épülete az ostrom alatt német parancsnokság, raktárhely, konyha volt: szétbombázták. Szerencsére egy óriási ágyúlövédék – akkora mint egy jókora disznó – áttörve a tetőt s egy emeletet, a nagyterem közepén bedöglött – a könyvtár tehát ép maradt, bár tele szeméttel, törmelékkel. Az épület közepe és balszárnya azonban összeomlott. Mikor igazgató lettem, kollégistáimmal romtakarítással, tetőjavítással kezdtek. De két év alatt, szakaszról szakaszra újra fölépítettem az épületet. A könyvtárt rendbetettük; amit lehetett, szereztem is hozzá. Egyebek közt – hogy a széthordástól megmentssem – odavittem az ostromban éhen halt *Szabó Dezső* hatalmas könyvtárának a felét, mert először, még fiatal tanár korában is a kollégium vette meg, amikor el kellett adnia könyvtárát, hiszen kollégista volt maga is. Hogy helyük legyen a friss könyvszerzeményeknek, szocialista szerződést kötöttem a MÁVAG munkásaival: ők végig „könyvszekrényezték” az emeleti folyosót, mi nyelvórákat, tanfolyamokat adtunk cserébe. A könyvtárt egyértelműen az ifjúság gondjára bízam, s nem is csalódtam. Persze, amire a kollégiumot állagában és szellemében újra rendbehoztam, meg is szüntették. Akkor kerültem az Akadémia könyvtárába „főkönyvtáros”-nak. A mérhetetlen könyvanyagnak talán kétharmad része ha föl volt dolgozva; azután sok egyéb könyvtár anyaga is az Akadémia birtokába került földolgozatlanul: a Magyar Hajózási Társaság könyvtára, tudóshagyatékok, arisztokraták, kaszinók könyvgyűjtemé-

A könyvtár rendezése

nyei. Munkatársam kevés volt, de később sikerült a létszámot emelni, és kitűnő szakembereket nyertem meg. 1948 és 1950 között ugyanis az lett az Akadémiai Könyvtár munkatársa, akit politikai szempontból el akartak mozdítani állásából, de azért sem eljárást nem indítottak ellene, sem utcára nem akarták tenni. Én fölvettem őket, így tizenöt-húsz beosztottam lett. Itt kerültem kapcsolatba egy igen gazdag, értékes s igen sokrétű könyvtárunkkal. Azt is, ami épen maradt, igen patriarchális állapotban találtam. Egyetlen nagy szobában volt például a kéziratár, benne *Kőrösi Csoma Sándor*, *Stein Aurél* hagyatéka, régi magyar kéziratok könyvek, értékes kéziratgyűjtemények, levelezések. Az állományvédelem mindössze abból állt, hogy a kéziratár kulcsa a főkönyvtárosnál volt, és csak a könyvtáros jelenlétében lehetett ott kutatni. (*Vas Zoltán* adott aztán két államosított bankpáncélszekrényt.)

Az Akadémia épülete Budapest ostromakor bombatalálatot kapott. Törmelék, por alá került az éppenhogy összehordott *Vigyázó Ferenc*-féle hagyatéka is. Érdeemes volt eltűnődni rétegeződésén. Három nemzedék gyűjtéséből állt össze; így hagyták az egészet az Akadémiára. Az első gyűjtő egy kapitalizálódó nagybirtokos volt, fontos mezőgazdasági, ipari szakkönyveket szerzett be. A második nemzedék már reprezentatív anyagra törekedett, ösnyomtatványokat, régi magyar és díszes régi nyomtatványokat, könyveket szerzett be, a harmadik pedig – erotikákat. Mire odakerültem, az utóbbiakat már jócskán széthordták az épületet helyreállító kőművesek, darabonként, munka közben, hiszen számukra érdekes képekonyvek is voltak köztük. Nem tudtam mást csinálni, vettem két szekrényt, fölvittem az irodámba, és abban zártam el a megmaradt gyűjteményt.

1950-ben, az Akadémia újjászervezése idején nem volt rám ott szükség. Elmentem *Ortutay Gyulához*, miniszterutódomhoz. Addigra fillérekért helyreállítottam maszekokkal az olvasótermeket, be is mutattam az eredményt. Tudta, hogy elmegyek, vezető állást ajánlott másutt. Mondtam: én vezető állásba nem megyek, mert nem akarom aláírni, amit mások határoznak. De szívesen elmegyek a Széchényi Könyvtárba. Arra a helyre kerültem, amit a legjobban szerettem ott, a magam anyagához: a kéziratárba. Szívesen fogadtak. Varjas Béla baráti főnököm volt. Amikor odamentem, láttam – alig van modern kézirat. Találtam ugyan egy csomagot, az *Ady-Léda* levelezést, amit

Léda férje, *Diósi Ödön* adott el. Pedig akkor még sok minden megvolt: *Laczkó Géza, Babits Mihály, Schöppfin Aladár, Móricz Zsigmond* és mások kéziratai.

Elhatároztam: elkezdem a begyűjtést. Így került oda a Babits-hagyaték s számos más írói fond. Az enyém is. (Ez úgy, hogy mikor láttam: a Nemzeti Könyvtárból „megyei könyvtár” lesz, eladtam egész kéziratgyűjteményemet a könyvtárnak, s az árából alapítványt tettem ott készült tudós munkák díjazására.) Igen jó társaságba kerültem – *Szaunder József, Varjasné, Windisch Éva* volt ott, hogy csak néhányat említek a legkedvesebbek közül.

Egyszer csak a legfőbb vezetés rájött, hogy egy nagy kiállításon be kell mutatni a magyar könyvtárügy fejlődését Mátyás király könyvtárától a 2000-ik népkönyvtárig. Nekem kellett besegítenem, aztán rám hárult a vezérkari főnök nehéz feladata: hiszen hozzáértő ember alig akadt. A berendezést egy vásárrendező vállalatra bízta, a magyarázó szövegek megfogalmazását egy túlbuzgó szemináriumvezetőre, aki óriási szakmai-ideológiai szövegeket szerzett: leírhatatlanokat. Én beleöszültem, de megtanultam ezt is. A kiállítás elrendezését, a rendelkezésre álló hely arányos kihasználását, a kiállítandó „anyag” földúsítását tárgyi emlékekkel, növényekkel, tárlók és tablók összhangzatos látvánnyá tervezését, a látogatók mozgatózásának elrendezését s főként a magyarázó szövegek megfogalmazását: hogy egy-egy regényt epigrammába foglaljunk. A nagy országos Rákóczi-emlékkiállítás rendezésében már igaz örömem teltett. *Esze Tamással* olyan gazdag kiállítást hoztunk össze, amelyet talán soha nem lehetett volna. Aztán következett a Jókai-, a Balassi-, a Csokonai-, a Bartók-, az Erkel-, a Vörösmarty-, az Arany-, s még egy sor kiállítás: nagy nevelő munka volt és sok tízezren nézték meg. Számomra kitűnő emberek – *Nyilassy Ferenc, Vargha Balázs, Eckhardt Sándor, Illés Árpád* – jó munkatársi barátságán túl óriási tárgyismeretet hozott, hiszen egy-egy monográfia forrásanyagát kellett átválogatnom, elrendeznem, összefüggéseket látvánnyal földéznem, térképeket terveznem stb.

– *Dehát a térképprajzolás külön szakma...*

– Gyakran azt mondják rólam, hogy polihistor vagyok, pedig ilyen ma nem lehet; én sem vagyok polihistor, csak kíváncsi. A csillagászat, a számítógéptechnika is érdekel, az új művészet, a társadalom, a kertészet, az embe-

A romos Akadémiai Könyvtár

rek, a világ, a folytonos átalakulás s az, ami megtart ebben – állandó.

A Rákóczi-kiállításnál az emberek sorban álltak a múzeum előtt. Megtanultam, hogy úgy mutassak be egy régi anyagot, hogy abból az embereknek hasznuk legyen; amikor bejönnek a kiállításra, azt mondják: „de szép!”, s amikor elmennek, azt érezzék – nem szégyen magyarok lenni. Ezért is vettem részt az emlékházak létrehozásában. Országszerte a nagy elődeink szülőházait hozták rendbe, emlékszobák jöttek létre. Sokat utaztam s örömmel, s ebből az ismeretből született *A magyar irodalom képeskönyve*.

Közben Varjas Béla megkért, hogy vegyem át az OSZK színháztörténeti osztályának vezetését. Itt is kitűnő munkatársaim voltak: *Horányi Mátyás, Hankiss Elemér, Berczeliné*. Rendet is tartottunk. Itt van például Európa harmadik legnagyobb színházi plakátgyűjteménye; van aztán sűgőpéldány-gyűjtemény a korabeli cenzúra jeleivel, szcenikai gyűjtemény. Ezzel sok baj volt: egy múzeum sem akarta befogadni, mert nem festészet, nem is iparművészet, hanem díszlet- és kosztümtervek. De hát hogy kerül könyvtárba? Meg kellett tehát határozni, mi a színháztörténeti gyűjtemény profilja. Úgy határoztuk meg, hogy papíron kézzel írt vagy nyomtatott szövegek gyűjteménye. Így lett helye az óriási díszletterv-, kosztümterv-gyűjteménynek, amely fölbecsülhetetlen érték, hiszen hozzátartozik, az előzményektől eltekintve, *Oláh Gusztáv, Fülöp Zoltán, Márk Tivadar* s más nagy művészek munkássága. Én kértem el tőlük vagy rokonaiktól. Ez a generáció azóta részben kihalt, részben szanaszét szóródott a nagyvilágba. Ebből is könyv lett. A gyűjtemény egy ideig hivatalos

szerv volt a színésznyugdíjak megállapítására. Ma is nagy a tanácsadó, tájékoztató funkciója.

– *A kiállítások és a színházi gyűjtemény nyilván segítségére voltak Tanár úrnak, hogy a ritkaságokra, a műemléki könyvtárak fontosságára felhívja a figyelmet. Milyen állapotban voltak a háború után a kastélyok és a kolostorok könyvtárai? Mit lehetett tenni értük?*

– A könyvtárak, könyvkereskedések államosítása után a könyveket az *Országos Könyvtári Központ*ra bízta. Ezt akkor egy nagyon hozzá nem értő ember vezette, ami rengeteget ártott az ügynek. Amúgy is sok károsodás érte a könyvtárakat. A fordulat éve után ott voltak a föloszlatott szerzetesrendek, az államosított kastélyok és antikváriumok gyűjteményei. Mindezt összehordták, de már a raktározás jó megszervezésére nem volt lehetőség. Mi legyen ennyi könyvvel? „Be kell zúzni” – mondták s indult az anyag a zúzdába. Akit csak lehetett, mozgósítottam...

– *Ez akkor történt, amikor Tanár úr vallás-és közoktatásügyi miniszter volt?*

– Akkor ilyesmiről szó sem volt; a miniszterség egyébként nem tartozik ide, különben sem szeretek róla beszélni. Az OKK zúzdájába sikerült beállítani a Széchenyi Könyvtár egyik szakértőjét: ő válogatta az anyagot, de így is rengeteg pusztult el. Persze más okból is. Csak egy történetet idézek föl. Ott volt a tihanyi bencés kolostor szép kis könyvtára. A kolostor öregek háza lett. A derék igazgató lezárta a könyvtárt, hogy megőrizze. Egyszer bejön hozzám *Zákonyi Ferenc*, a Veszprém megyei idegenforgalmazás, hogy az öregeket viszik *Lesencetomajra*; a könyvtár veszélybe került. A könyvtár közel állt a szívemhez. A 18–19. század fordulóján tanárként működő alsópap-

ság érdeklődését tükrözte. A bencések a magyar reformkor irodalmának első kiadásait gyűjtötték ott össze. Megbeszéltük, hogy *Ilylyés Gyula* lesz a könyvtár kulcsőrözője, *Zákonyi* vállalta a takarítatását, én pedig vállaltam, hogy a Széchenyi Könyvtár védnöksége alá helyeztetem az értékes gyűjteményt. El is mentem *Waldapfel Eszter*hez, az OKK akkori vezetőjéhez, s megnyugodva távoztam tőle, mert egyértétt. Nem tudtam még, hogy közvetlenül távozásom után megbízta két adjutánját, akik lementek két teherautóval, és jóformán vasvillával rakták fel rájuk a könyveket, hogy Pestre szállítsák őket. Egy pincébe kerültek, amelyet még azon a télen elöntött a víz. Eltelt pár év. *Szentlélek Tihamért*, a veszprémi múzeum akkori igazgatóját bízták meg, hogy kiállítás rendezzen be a monostorban. Ennek legyen része a helyreállított könyvtár is. Akkor az OKK már az OSZK-hoz került. Megpróbáltam a lehetetlent, de egyetlenegy autentikus példányt találtam csak az egykori könyvtár anyagából. Így azután más gyűjtemények anyagából jött létre a tihanyi ál-könyvtár.

Akkoriban egyébként már három igazán fontos műemlékkönyvtár kurátora volt az OSZK, tehát én: a *keszthelyi Fesztetics kastélyé*, a *zirci cisztercita könyvtaré* és a *gyöngyösi ferences könyvtaré*. A *keszthelyi Helikon könyvtár* – egyetlen megmaradt főúri könyvtárunk. Azt nagy erőfeszítéssel gondoztuk, s szerettem volna ott a többi főúri könyvtár köteteiből, mutatóba legalább, egy vitrinre való össze-gyűjteni. Nem ment. A rendi könyvtárak is – Pannonhalma kivételével – csaknem mind elpusztultak. A gyöngyösi az egyetlen, amely a 16. századtól napjainkig autochton anyagot is őriz, nagy könyvtáraink mind a 19. században épültek. A gyöngyösi ferencesek ugyanis mindig megtalálták a módját, hogyan mentsek át magukat s a könyvtárukat. Kolduló rend volt, tehát mindig jó volt a kapcsolatuk a lakossággal. Gyöngyösön emellett ők voltak az orvosok, patikusok. Ez a könyvtár is veszélybe került. A szegedi hasonló ferences könyvtárnak például nyoma se maradt. Nagy erőfeszítéssel, társadalmi összefogással így a gyöngyösit sikerült megmenteni. Meg a zircit is. Ezekből az emlékeimből csináltam a tévében a *Hires magyar könyvtárak* című sorozatot s aztán a könyvet.

– *Tanár úr ifjúkorától kezdve tudományos könyvtárakban dolgozott, mint diák, mint tanár, mint könyvtáros. A könyvtárosok néha tré-*

Az újjáépített olvasóterem

fából azt mondják, hogy a könyvtár legnagyobb ellensége az olvasó. Sokat foglalkozott a műemléki könyvtárakkal, a nagy értékű műkincseket tartalmazó gyűjteményekkel. Ebből az következnék, hogy inkább a könyvtár megőrző funkcióját részesíti előnyben a közművelődési funkcióval szemben. Ugyanakkor említette azt is, hogy a szabadpolc híve. Hogy lehet ez? Köztudomású, hogy a szabadpolcos könyvtárakban több lehetőség van a könyvek eltüntetésére.

– Eötvös kollégiumi meg berlini tapasztalatom, hogy a szabadpolc növeli az olvasási kedvet, és nevelő hatása is van. Amikor a szabadpolc mellett szavaztam, többen úgy vélekedtek, hogy az a közönség, amely Magyarországon könyvtárba jár, azt hiszi, „könyvet lopni nem bűn”. Nekem az a véleményem, hogy átlagos könyvet lopni nem érdemes, hiszen az antikvárium azokért a könyvekért, amelyek a szabadpolcon találhatóak, úgysem ad komoly összeget; ha meglátja a könyvtár tulajdonbélyegzőjét, esetleg meg se veszi. (A műkincseket, a különgyűjteményeket, a nagy könyvtárakat természetesen külön kell őrizni!) Az viszont kultúrpolitikai meggyőződésemm, volt, hogy a felszabadulás után nemcsak a földet kell felosztani, hanem a műveltség javát, lehetőségeit is. Ami könyvet esetleg ellopnak, az jó helyre kerül. Jó befektetés, hiszen aki elviszi, magának viszi el, és akkor az se baj, ha eltűnik egy-egy könyv. Ehhez, persze meg kellett szervezni a közművelődési könyvtárak jó ellátását. *Sebestyén Gézának, Sallai Istvánnak* voltak ezen a téren nagy érdemei, hiszen szinte a semmiből kellett könyvtárakat teremteni, a tapasztalatlan, új, gyakran alig képzett könyvtárosok akkoriban nem értettek igazán ehhez a munkához. Azóta persze szépen kiépült a közművelődési könyvtárak országos hálózata.

Most inkább az a közönségellátó könyvtár gondja, hogy az embereknek nincs elég idejük olvasásra. Nem hiszem, hogy volna még egy ország, ahol annyit dolgoznának az emberek, mint nálunk. Lehet, hogy a munkahelyükön nem dolgozzák végig szorgalmasan a nyolc órát, de akkor is ott kell lenniük, és munkahelyen nem lehet könyvet olvasni. Munkaidő után pedig ott van a második gazdaság. Másik ok, hogy az olvasók száma csökken, az általános iskola csődje; ma Magyarországon a lakosság 5–6 százaléka analfabéta, noha járt iskolába. Ennél sokkal magasabb azoknak az aránya, akik nem analfabéták ugyan, de nem tudnak fogalmazni, hiszen egy önéletrajzot, egy kérvényt nem tudnak értelmesen írásba foglalni.

Márpedig aki fogalmazni nem tud, az olvasni sem tud annyira, hogy egy gondolatmenetet követni tudjon. Ez azért fontos, mert a világból annyi a miénk, amennyit meg tudunk fogalmazni.

Mondják, hogy a szakkönyvtárakat jobban használják. Ott legalább a szakmájukban tájékozódó emberek megtanulnak olvasni. Ez igaz lehet, de ennek veszélye a szakbarbarizmus. Pedig az anyanyelvi műveltség zülleszt, visszaszorulása óhatatlanul kihat még a tudományos életre is. *Bessenyei György* azt mondta, csak akkor lehet egy népnek jó tudománya, ha azt anyanyelvén oktatják. Néha fáj a fülem, mikor egy-egy téveszelnök vagy más funkcionárius nyilatkozatát hallom. Várjon csak! Ezt épp a múltkor jegyeztem meg: „Az az igazság, hogy erre a fölvetésre nem tudunk igazán felelni, mert nem vagyunk tisztában a metakommunikációs rétegek funkciójával.” Elemezzem ezt a mondatot? Üdítőbb számomra, hogy jó néhány megyei, városi könyvtárban már lehet lemezt hallgatni, nyelvet tanulni magnóról, hogy a könyvtárosok körül kis önművelő csoportok alakulnak. Ezek a korszerű szolgáltatások pedig vonzzák az ifjúságot.

*

Miközben beszélgetünk, ismét csöng a telefon. Színház? Rádió? Nem illik hallgatózni. Mostanában mutatták be ismét Keresztury Dezső átigazításában *Madách Mózesét*. Hogy is mondja Madách–Keresztury Mózes? „Jaj a népnek, ha nincs költészete / lelkét elfojtja a körültekintés...”

Emberi nyelven – ez Keresztury Dezső válogatott verskötetének címe. *Helyünk a világban* – idézem fel számomra legkedvesebb tanulmánykötetét. *Híres magyar könyvtárak* – lapozgatom újra azt a képeskönyvet, amelyet Keresztury Dezső írt és állított össze, és amelynek minden képe az ő keze nyomát őrzi. Felteszem az utolsó kérdést, amelyet minden embernek feltesznek egy ilyen beszélgetés végén, és amely rutinszerű, mégis a legfontosabb.

– *Min dolgozik most?*

– Egy kétkötetes *Arany-monográfián*. Most fejeztem be. De kész egy tanulmánykötet, szeretnék még összegyűjteni egy verseskönyvet, megírni valami számadásfélét nemzedékemről, amelynek utolsó élő tagja vagyok.

Nyolcvanhárom éves.

Kartal Zsuzsa

Öreg épületben a jövő század könyvtára

Látogatás egy modern nagyvárosi könyvtárban

Philadelphia – lélekszámát tekintve – New York, Chicago és Los Angeles után az Egyesült Államok negyedik városa. Lakosainak száma kétmillió, elővárosaival együtt meghaladja a négymilliót. A hajózható, méltóságteljesen hömpölygő Delaware folyam két részre osztja az óriási kiterjedésű metropoliszt, mint a mi Dunánk Budapestet. Történelmi város, meszerien megszervezett idegenforgalommal, az USA minden korú turistáinak valóságos zarándokhelye. A nappal minden órájában ezrek járják a történelmi városrészt, a „historic center”-t. Ipara, kereskedelme és úthálózata igen fejlett. A városmag állandó lakosságán kívül, a 60–80 kilométeres átmérőjű körzetben fekvő települések lakói is többnyire a városban keresik meg kenyerüket. Kulturális góc, számtalan iskolával, közép- és szakiskolával, világhírű egyetemekkel. Orvosi egyeteme egész Amerikából vonzza az orvosjelölteket. Az iskolák, egyetemek, múzeumok, tudományos intézetek, dokumentációs központok könyvtárai korszerűen felszereltek és hatékonyan működnek.

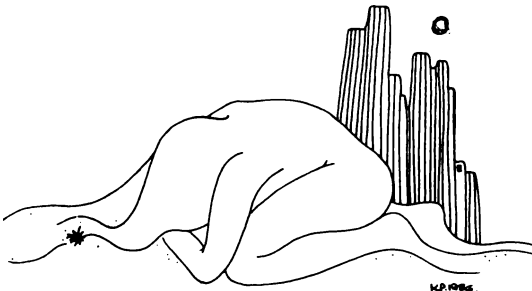
A patinás nagyváros közművelődési könyvtára az Egyesült Államok egyik legnagyobb ilyen intézménye. Vonzóan szerkesztett, fényképekkel és rajzokkal illusztrált tájékoztató ki-

adványai olyan meleg szívéllyel hívják a lakosságot a központi könyvtár 1927-ben megnyitott, klasszicista stílusú épületébe (nagyon emlékeztet a párizsi Tengerészeti Minisztérium Concorde téri palotájára), hogy az ember legszívesebben azonnal elindulna felkeresni a „meghívót”.

A tágas, magas termek galériáikkal, a nagyméretű, kihasználatlan csarnokok és folyosók valósággal elnyelik a beáramló olvasókat. Egy modern könyvtáráépület azonos kubatúrával többszörösen kihasználhatóbb lenne, nem is szólva a túlméretezett termek fűtésének és világításának gazdaságtalanságáról.

A könyvtárt 1891-ben alapították, George S. Pepper negyedmillió dolláros hagyatékából. (Ez az összeg akkoriban tekintélyes vagyonnak számított.) 1894-ben kezdte meg működését a városháza e célra átengedett termeiben. Már a kezdeti időszakban hozzáálltak az egész várost átfogó fiókhálózat szervezéséhez és építéséhez. Aki ma a Philadelphiai Városi Könyvtárról szól, a központi könyvtáron kívül három kerületi könyvtárra, az Automobil Könyvtárra, a Kereskedelmi Könyvtárra, a Vakok és Csökkentett Mozgásképeségűek Könyvtárára és 49 fiókkönyvtárra is gondol. Ezek a tagkönyvtárak kisebb-nagyobb méretűek, de *valódi könyvtárak*, könyvtári célra épített helyiségekben működnek. Ahol pedig az idők múlásával egy-egy fiókkönyvtár – tárgyi feltételeinek beszűkülése miatt – nem képes a korszerű működésre, ott a *sajtó azonnal lecsap a témára*, mint bármilyen más szennzációra. Ez a figyelem feltétlenül összefügg a könyvtárak fontosságának társadalmi elismerésével. A *Philadelphia Inquirer* 1986. december 15-i számában nagy terjedelmű, izgatott hangvételű, *egy leromlott fiókkönyvtár jobb ellátását sürgető* cikket olvastam.

Meggyőződésem, hogy a lakosság tetszését megnyerik a művészi ízléssel szerkesztett

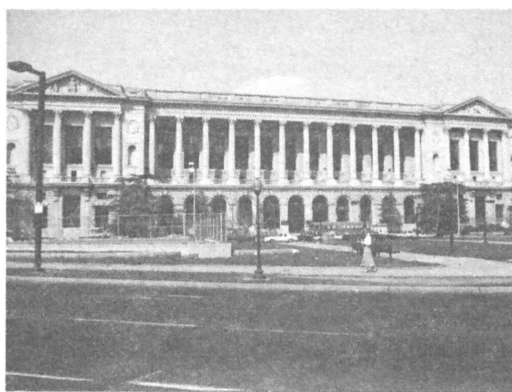

könyvtári tájékoztató kiadványok, meghívók, röplapok, brosrák, melyekkel olyan igyekezettel ajánlják a könyvtárhálózat többnyire díjtalan szolgáltatásait, mintha bevételeiktől függne létük. A kiadványokat, a szakszerűség mellett, szokatlan figyelmesség jellemzi. Abban a városban, ahol szinte mindenki gépkocsin közlekedik, a hálózat címjegyzékében azt is közlik, hogy egy-egy könyvtár milyen tömegközlekedési eszközzel közelíthető meg, feltüntetve a könyvtárhoz vezető autóbusz-, metró- és villamosvonalak számozását. Külön rovat tájékoztat a fiókkönyvtárak és központi könyvtár osztályainak telefonszámairól.

Udvariasságukra jellemző, hogy a könyvek védelmére felállított *ellenőrzési pontok* üzembe helyezése alkalmából minden látogatónak színes nyomású levélben – szinte bocsánatot kérve – megmagyarázták, hogy ezzel az olvasók érdekeit akarják szolgálni. Ugyanis egyre több és több könyv veszett el a könyvtárból. A levélben köszönetet mondtak az olvasóknak az együttműködésért. Az elektromos rendszer kikapcsolásakor figyelmezteti az olvasót, ha elmulasztotta ellenőriztetni a könyvtári könyv kivitelét. A könyvtári tag mielőtt kilép a könyvtárból, forgósorompón halad át, s ha nem ellenőrzött könyvet visz magával, sipszó figyelmezteti mulasztására. Az ellenőrzési pont csak könyvtári könyvet érzékel, kazettát, lemezt és filmet nem jelez.

Szolgáltatások

E helyütt csak azokról a szolgáltatásokról teszrek említést, amelyekkel a magyar közművelődési könyvtárakban nem találkoztam, illetve amelyek nagyon eltérőek a mi gyakorlatainktól. Például kifejezetten oktatási jellege miatt nagyon meglepő ajánlat volt számomra a *szervezett oktatás és képzés*, a középiskolai érettségi oklevéllel egyenértékű bizonyítvány megszerzésének lehetősége a könyvtárakban; az *olvasásfejlesztési program*, melynek keretében a tanulóközösségeket ellátják speciális kiadványokkal, az analfabéta tanfolyamokat pedig oktatási anyaggal. Újdonságként hatott a *munkakereső szolgálat*, mely számítógép segítségével 455 foglalkozásról és hivatásról tud részletes tájékoztatást adni. (Lehet, hogy nálunk is hasznos és népszerű lenne ez a szolgáltatás?) Megbízható adatrendszerük van Nagy-Philadelphia egész területének munkaerőhelyzetéről. Feltárt és rendszerezett *indexszel ren-*

A Philadelphiai Városi Könyvtár központi épülete

delkeznek az egyes szakmákról és a munkahe-lyekkel kapcsolatos felkészültségi követelményekről, foglalkoztatási kilátásokról, fizetésekről, jutalmakról, segélyekről. A központi könyvtáron kívül a három kerületi könyvtár is sokoldalú tájékoztatást tud nyújtani az ország egyetemeiről. Az *életösszigan tanulók központja* mutatós elnevezéssel tanácsadó szolgálat működik az állást vagy pályát változtatók részére. Tájékoztatnak a munkaerőpiac lehetőségeiről, a jelentkezés módjáról, az életrajzírás és a jelentkezések formájáról, a személyes bemutatkozások stílusáról. Ajánlják a helyes időbeosztás és az egyéni munkaszervezés elsajátításának irodalmát.

A könyvtárnak mai, már egészen modern részlege a *számítógépes információs központ*, amelynek szolgáltatása térítéses. Általános és speciális területen a különféle információs rendszerek adatbázisainak százait ajánlja.

Példamutatónak és követendőnek ítélem a tartósan vagy átmenetileg otthonhoz kötött *mozgásképteleneknek és más hátrányos helyzetűeknek nyújtott szolgáltatások* sorát. Önkéntes segítők házhoz szállítják a könyveket és egyéb dokumentumokat, gondolva arra az eshetőségre is, hogy az igénylő lapozni is képtelen. Külön tájékoztató füzet tartalmazza annak a 27 fiókkönyvtárnak a címét (közülük 4 csak felnőttekkel foglalkozik), amelyekben tolokocsival lehet közlekedni. A központi könyvtárban a bejárat, a felvonó, az auditorium és az étterem ki van képezve tolokocsis közlekedésre. A könyvtár közvetlen közelében külön gépkoc-

csiparkoló várja a megrokkantakat. A szigorú rendőri ellenőrzés és a magas büntetés megakadályozza, hogy ezeket a várakozó helyeket illetéktelenek foglalják el.

A vakok és csökkentlátásúak könyvtára postai megrendelésre házhoz szállítja a különleges nyomású, nagybetűs kiadványokat, a beszélő könyveket, a Braille-írású köteteket és időszaki sajtótermékeket. A ráutaltaknak lejátszó készüléket is kölcsönöznek. (Jóleső tudat, hogy a Somogy Megyei Tanács megértő támogatásából ma már a Kaposvári Megyei Könyvtár is képes erre a szolgáltatásra.) A vakoknak mindennemű szolgáltatás díjmentes.

A süketeknek különgyűjteményt alakítottak ki, melyben megtalálható a süketsegről és a jelbeszédről szóló legtöbb könyv és folyóirat, valamint a süketek részére kiadott valamennyi angol nyelvű könyv. Minden fiókkönyvtár előfizetője a jelbeszédes *Néma újságnak*. Nagyon humánus szolgáltatás, amely a „Szülők csomagjai” elnevezést viseli. Könyvek és játékok kölcsönözhetőek három hétre a süket gyermekeknek. Kölcsönözhetőek angol nyelvű jel-

könyvek és süketnémák részére forgatott „hangtalan filmek”.

Említést érdemel a központi könyvtár néhány nevezetes gyűjteménye. Ezek között is egészen sajátos az *automobil-könyvtárrészleg*, amely a világ legnagyobb gépkocsi-történeti gyűjteményeinek egyike, a kezdettől a jelenig. Gazdag kézikönyvtárt, fotóanyagot, autókereskedelmi irodalmat, könyveket és folyóiratokat találunk benne az olvasók.

Meglepő a *színházi gyűjtemény* gazdagsága. Több mint egymillió kötetből áll, és felöleli a színház, a televízió, a rádió, a cirkusz, a népdalénekesek és a többi szórakoztató ágazat irodalmát Philadelphiából, Pennsylvániából és a világ többi részéből, az Egyesült Államok legkorábbi időszakától napjainkig. Anyaga nem kölcsönözhető.

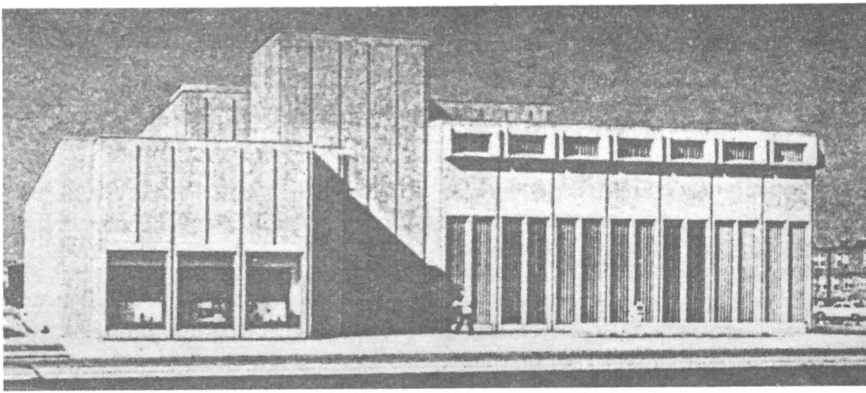
A muzsikások Mekkája az *Edwin A. Fleisher-gyűjtemény*, a világ legnagyobb zenekari partitúra-gyűjteménye, teljes szólamállománnyal. Magánszemélyek csak helyben tanulmányozhatják, zenei szervezeteknek előadások céljaira kikölcsönzik. Különlegesség a *gyermekkönyv-gyűjtemény*, 1837-től a jelenig. Ennek a gyűjteménynek a könyvei nem kölcsönözhetőek, de az érdeklődő egy szakembertől tárgyszerű tájékoztatást kaphat a gyermekirodalom tanulmányozásához.

A központi könyvtár és az egész szervezet működése nagyjából hasonlatos a mi nagy könyvtárainkéhez (például a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtáréhoz) – eltekintve a magasabb szintű és sokkal gazdagabb technikai ellátottságtól –, ezért csak a különlegességeket említem meg. Ilyen például a *kereskedelmi könyvtár*, az üzleti információk gazdag tára. Ebben megtalálhatók az 50 ezer lakoson felüli, USA-beli városoknak és a világ nagyvárosainak ipari címtárai, iparágankénti rendezésben. A részvényekre és beruházásokra vonatkozó információk teljességre törekvő gyűjteménye. 500 üzleti újság és folyóirat színesíti a gyűjteményt. Érdekes újdonságnak találtam a *kormányzati közlemények* gyűjteményét. Egymilliónál több városi, állami, szövetségi és külföldi – nem kölcsönözhető – dokumentumot tárol ez a részleg.

Lépés a 21. századba

A *Philadelphia Inquirer* 1986. szeptember 30-i számában terjedelmes, fényképekkel tarkított cikk tájékoztatta olvasóit arról, hogy

Az egyik fiókkönyvtár

„a városi könyvtár átlépett a 21. századba”. Így adták hírül, hogy öt év alatt megvalósult a könyvtár ötmillió dolláros terve: a fiókok közül az utolsót, a Fall’s of Schuykill-it is bekapcsolták a számítógépes hálózatba, és valamennyi fiókkönyvtárt automatizálták. A könyvtár látogatói számítógép segítségével áttekinthetik 3,25 millió könyv lelőhelyét. Az ellenőrző asztalnál elhelyezett gép helyébe, mely korábban filmre vette a kölcsönvett könyvek és a kölcsönző olvasók adatait, most egy fényceruza került, mely letapogatja a könyvek gerincén található adatokat. A számítógép meghatározza, hogy mikor kell visszahozni a kölcsönvett könyvet, sőt tíz napi késés után automatikusan előállítja az olvasót felszólító levelet. Segít a kölcsönzésben, kimutatja, hogy melyek a leggyakrabban olvasott művek, melyek az egyes fiókkönyvtárak legnépszerűbb könyvei.

A terv végrehajtásának költségeit kötvénykibocsátással fedezték. (Vajon nálunk nem lehetne egy hiányzó nagyobb könyvtár építésének költségeit kötvény kibocsátásával fedezni?) A sajtó és a közvélemény is elismerte, hogy a terv megvalósítása rendkívüli erőfeszítést kívánt minden könyvtári dolgozótól, irányítótól és a fenntartóktól is. Először a cédulakatalógus 850 ezer kártyáját táplálták be a számítógépbe, 600 ezer többnyire régi és kézzel írott cédulát pedig Dublin Ohio-ba küldtek, ahol már 11 millió cím van komputerezálva a tagkönyvtárak és a Library of Congress, azaz a Kongresszusi Könyvtár könyveiből. Rekordteljesítmény volt, melyet *Keith Doms*, a

könyvtár elnöke és igazgatója újabb fontos mérföldkőnek tekint a könyvtár történetében, a korábbi öt után. Ezek: az 1891-i városi alapítólévél, az Andrew Carnegie alapítványból 1901-ben 25 ágazati könyvtár létrehozása, a központi épület 1927. évi megnyitása, a hálózati elv kezdeményezése és alkalmazása, az északkeleti kerületi könyvtár 1963. évi megnyitása. Az igazgató egy interjúban az automatizációt távlatokat nyitó eseményként értékelte, mely további változásokra teszi képessé a könyvtárt és átvezeti a 21. századba.

Az interjú elolvasása után rászántam egy délutánt, hogy életemben először találkozhasak egy milliós nagyságrendű adattömeget tároló számítógépes katalógussal a központi könyvtár széles, emeleti folyosóján. Elfogódottan léptem az érzékeny terminál elé, miután elolvastam a kezelési utasítást. Ez a készülék első látásra a televízió képernyőjére hasonlít, attól azonban abban különbözik, hogy ujjam finom érintésére életre kelt és folyamatosan feleletet adott arra a kérdésekre, hogy *József Attilának*, *Radnóti Miklósnak*, *Déry Tibornak* és *Illyés Gyulának* melyik műve található meg ebben a hatalmas könyvtárban. Előzetes aggályaimmal ellentétben a gép megnyugtató választ adott. Amíg azonban a feleletig eljutottam – szégyen ide, szégyen oda – a számítógép számos olyan „magyar író” nevét is felsorolta, akikről sohasem hallottam. Lehetséges, hogy ők csak azon a tájon magyar írók? A számítógép nem minősít. Az ilyen kérdéseket rábizzza az időre. Okos masina!

Kellner Béla

„Feladatunk: enyhíteni a könyvtárellátás gondjait...”

*Beszélgetés Maróti Istvánnéval, a Könyvtárellátó
új vezetőjével*

Drucker Tibor, a Könyvértékesítő és Könyvtárellátó Vállalat igazgatója január 1-jei hatállyal megbízta Maróti Istvánnét a könyvtárellátó főosztály vezetésével. Az új főosztályvezető 1962-től könyvtárosként dolgozott a „Csiliben”: a pesterzsébeti Vasas Művelődési Házban, 1968-ban a könyvtár vezetője lett. Kétszer nyerték el a kiváló könyvtár címet. 1974-től a XX. kerületi művelődési otthonok általános igazgatóhelyettese. Munka mellett végezte el a könyvtáros szakiskolát, majd az egyetem népművelő szakán szerzett diplomát. Többször részesült miniszteri kitüntetésben és megkapta a Munka Érdemrend ezüst fokozatát.

– Tizenhárom hónapos interregnum után újra van vezetője a Könyvért könyvtárellátó főosztálynak. Mi volt az oka annak, hogy ennyi ideig húzódott ennek a fontos posztnak a betöltése? Netán Ön gondolkodott sokáig?

– Valóban hosszú ideig maradt vezető nélkül a főosztály. Amikor az elmúlt esztendő végén a vállalat vezetői tárgyalásokat kezdeményeztek velem, viszonylag rövid idő alatt igent mondtam. Megtisztelőnek tekintetem a bizalmat és izgatott a feladat, hogy a könyvtárellátás gondjain munkatársaimmal együtt segíthetek. Természetesen nem számítok látványos sikerekre, de arra igen, hogy a magyar könyvtárügy megbecsülése a könyvtárellátás korszerűsödésével együtt növekszik majd. Többek között erre gondoltam, amikor a megbízatást átvettem.

– Annál szerencsésebb most az entrée-ja. Gondolunk itt a Könyvértéka, a Könyvtárosok Áruháza március 4-i megnyitására. A nagyon jól sikerült, szépen berendezett áruházért a könyvtárosok hálásak lesznek. Kérjük, hogy mutassa be!

– Szerencsének tekinthetem, hogy a Könyvtárosok Áruházát ideérkezésem után két hónappal adhattuk át. A tényekhez tartozik, hogy ez nem az én érdemem, hiszen az előkészítő munka kollégáim áldozatos együttműködésének köszönhető. Erre az áruházra egyébként – talán nem véletlenül – méltán vagyunk büszkék. Itt – úgy vélem – egy helyen megtalálható minden, amire egy könyvtárosnak, könyvtárnak szüksége lehet. A háromszintes áruház fogadó övezetében csaknem 100 ezer magyar nyelvű könyvet helyeztünk el. A galérián, a második szinten található az idegen nyelvű, tőkés importból származó művek és a nemzetiségi irodalom, valamint a könnyű- és komolyzenei hanglemezek és a műsoros videokazeták. Az alagsorban, az 500 négyzetméternyi alapterületű raktárban a könyvkészletet helyezhetjük el, szakrendben. Újdonság, hogy az áruházban kiállított könyvtári bútorok egyúttal megrendelhetők, megvásárolhatók.

A Könyvtárosok Áruházát nem csupán ke-

reszkedelmi egységként szeretnénk működtetni. Szándékunk, hogy a galérián otthonra találjon egy olyan irodalmi műhely, egy olyan klub, ahol a könyvtáros szakma érdeklődő képviselői rendszeresen megvitathatnák időszzerű problémáikat, tájékoztatást kaphatnának a könyvszakma elképzeléseiről, új kezdeményezéseiről.

– *Sokan, sokféle okból haragudtak a Könyvtárellátóra. Tudta ezt, amikor elvállalta vezetését?*

– Úgy gondolom, hogy itt nem haragról kell beszélni, a harag ugyanis soha nem old meg semmit. Az „érted haragszom, nem ellened” elv érvényesítésére azonban itt is szükség van. Miután tizenöt esztendeig dolgoztam könyvtárban, így nem ért váratlanul a sok megoldatlan kérdés. Tudomásul kell venni, hogy minden könyvtárosnak fáj a sok „karikázott” könyv (magyarán: amit a Könyvtárellátó készlet hiányában nem küld meg a rendelő könyvtárnak, s amelyet talán máshol sem tud beszerezni – *a szerk.*), a hosszú – érthetetlennek tűnő – szállítási idő. Napi munkájában érzi akadályoztatva magát, amikor egy-egy könyvújdonságot csak a megjelenést követő harmadik hónapban tud átadni érdeklődő olvasójának.

A vállalat rendkívül súlyos finanszírozási és készletgazdálkodási helyzete ellenére 1986-ban jelentősen javította – 1985-höz viszonyítva – a „karikázott” könyvtári rendelések arányát. Az 1986-os arány még mindig magas (8,4 százalék), biztató azonban, hogy a különféle intézkedések éreztetik hatásukat. Ennek következménye, hogy 1986-ban a második félévben 4,3 százalékra esett vissza ez a mutató. Szeretnénk, ha ezt a munkát a könyvtárosok méltányolnák, még akkor is, ha változatlanul igen sok a „karikázás”. A problémakör végleges megoldásához az MM Kiadói Főigazgatósága, a Pénzügyminisztérium, az Anyag és Árhivatal, valamint az érdekelt bankok összehangolt és felsőszintű intézkedésére van szükség.

Feladat van bőven. Meg kell szüntetni a készletmérés „kultúraellenes” gyakorlatát, rendezni a készletgazdálkodás és a standard könyvek súlyos gondjait, a vállalat finanszírozási helyzetét, mindenekeelőtt pedig a vállalat elképesztően rossz jövedelmezőségi viszonyait. Ezek az intézkedések multhatatlanul szükségesek ahhoz, hogy a standard könyvekből állandóan legyen választék, javuljon a készletgazdálkodás és a rendeléseket teljeskörűen tudjuk kielégíteni. A jövedelmezőség javításá-

ra azért van szükség, hogy a vállalat be tudja fejezni korszerűsítési programját, a számítógépes rendszer kiépítését, a nyomdaüzem további korszerűsítését, a szállítási idő meggyorsítása érdekében.

– *Bizik abban, hogy sikeresebben vezetheti a „céget”, mint nem éppen tehetségtelen elődei? Mire alapozza bizalmát? Ön okosabb, a körülmények jobbak, netán valami titkos tartaléka van?*

– Azt mondják: egy szakma önmagát becsüli meg, ha megbecsüli nagy személyiségeit. Az elődeim által elért nem csekély eredményekre támaszkodva terveztem meg egyéni munkaprogramomat ideérkezésem első pillanatától kezdve. Bizalmamat arra alapozom, hogy számomra az értelmes munka életcél, a hivatás iránti elkötelezettséget jelent. Előző munkahelyemen 25 esztendeig dolgoztam, megbirkózva kisebb-nagyobb gondokkal, bajokkal, reménykedve abban, hogy ami számomra fontos, azt kollégáim is szent feladatuknak tekintik. Tehát elsősorban nem egyéni sikerekre számítok, hanem a csapatmunka következetesen megvalósítható eredményeire.

Az új vezető tipikus hibája, hogy sokszor beleesik az ígéretgő szerepkör csapdájába. Felöltlenség volna meggondolatlanul gyors eredményeket, alapvető változtatásokat ígérni. A gondok megoldásához nem ígéretekre van szükség, hanem egyértelmű szavakra, az őszinte munkakapcsolat állandósítására.

– *Sikerült-e már megismerkednie új munkahelyével? Milyenek találja a helyzetet? Milyenek a munkatársakat?*

– Az ismerkedésre nem sok időm jutott. Kollégáim bizalommal fogadtak és segítőkészek.

– *Mit gondol, mit várnak Öntől elsősorban a könyvtárak, könyvtárosok? Van-e valamiféle algoritmus? Mi lesz az első lépés? Azt beszélik Önről, hogy tele van ötletekkel.*

Az elsők azok a feladatok, amelyeket vállalati erőből kell megoldanunk. Ezek után újra kell fogalmazni azokat az igényeket, amelyek megoldása nem csupán rajtunk múlik, de nem tűnnek halasztást. Ma ötletek, vállalkozói kedv nélkül nem lehet dolgozni, ehhez vezetői biztatásra, támogatásra van szükség. Ennek szerencsére birtokában vagyok, ezért optimista lehetek. Számomra csak az szokatlan és érthetetlen, hogy a könyvterjesztő vállalatok között milyen egészségtelen a munkakapcsolat. A könyvkiadók, a nyomdák és a könyvkereskedelem időnként úgy dolgozik, mintha számuk-

ra az együttműködés ismeretlen fogalom lenne. A vállalat jelentős intézkedéseket tett, hogy a könyvtár prioritását biztosíthassa és ennek érvényét is szerezzen.

– *Mit szól ahhoz, hogy a most, (március 18-án) leadott Új Könyvek kézírata csak hónapok múltán fog megjelenni, és eljutni a rendelő könyvtárakba? Jó ez? Lehet ez ellen valamit tenni? Hogyan áll a gyarapítással szorosan összefüggő számítógépesítés?*

– A könyvtárosokat nem érdeklik az olyan részletkérdések, mint hogy meddig készül az *Új Könyvek* kézírata, miért lassú a nyomda stb. Jelenleg egy kissé az egymásra mutogatás a jellemző, mindenki a másikban látja a hibát. Az imprimatúra-rendelet pontosan meghatározza a feladatokat (azaz, hogy a hivatásos könyvkiadók kötelesek minden egyes kiadványukból imprimatúra-példányt eljuttatni a Könyvtártudományi és Módszertani Központba, hogy ennek segítségével az OSZK bibliográfiai osztálya ideiglenes bibliográfiai leírást, az *Új Könyvek* szerkesztősége pedig recenziót készíthessen az adott könyvről, annak tényleges megjelenése előtt – a szerk.), ennek érvényesítése viszont még nem érzékelhető. Kérjük tehát a Művelődési Minisztériumot, hogy az imprimatúra-rendeletnek végrehajtása érdekében tegyen hathatós intézkedéseket. A nagy összegű számítógépes beruházás hiábavalónak bizonyul, ha nem tudunk ennek a rendeletnek érvényt szerezni a kiadóknál. Miután ez szinte reménytelen vállalkozás, ja-

vasoljuk a Művelődési Minisztériumnak, kötelezze a nyomdákat arra, hogy juttassák el a művek műszaki példányait a Könyvtártudományi és Módszertani Központhoz.

– *Könyvtáros összefüveteleken gyakorta elhangzik: az „igazi” az lenne, ha nemcsak az Új Könyvek recenzióját láthatnák a beszerzésről döntők, hanem magát a könyvet is. Mint vélekedik erről? A Könyvértéka nem lenne alkalmas erre? A kiadóktól kapott első példányokat mondjuk egy hónapig forgathatnák a könyvtárosok. Jelenleg ez még jóval megelőzné az Új Könyvek és a rendelőlapon megjelenését. A Könyvértéka lehetőségei az eddigieknél nagyobb vonzerőt gyakorolhatnának a tudományos és szakkönyvtárakra is. Van erre valamilyen terv?*

– A *Könyvértéka* megnyitása talán egy apró lépés lehet a megoldáshoz. A nyomdák által szállított könyvüjdonságok itt már másnap megtalálhatók, fellapozhatók, a katalóguscédulák később megvásárolhatók. Ez természetesen csak az informáltságon segít, az igazi megoldás az üjdonság időben történő könyvtári szállítása lesz. Hogy ez megoldható és nem illuzórikus, az ideai könyvhéten szeretnénk bizonyítani. Az áprilisban megjelent tájékoztató füzetből kiválaszthatók az igényelt könyvheti művek, a szállítást pedig a bolti terjesztéssel párhuzamosan kívánjuk megoldani. A cél az, hogy rövid időn belül az év további ötvenegy hetén ez mindig így legyen. (Sajnos itt ellenvéleményt kell bejelentenünk. Az *Új Könyvek* 10. számában nem szerepeltetett könyvekről készült füzet „recenziói” nemigen jogosítanak fel reménykedésre – a szerk.)

– *Újra meg újra felvetődik, hogy a nem hivatásos kiadóknál megjelent könyvek a Könyvtár-ellátónál megrendelhetők legyenek. A mostani jegyzék erre nem alkalmas, mert csak a kiadótól lehet egy adott művet megrendelni. Esetleg ezek a művek is megtekinthetők lehetnének a Könyvértékában?*

– A *Könyvértékában* a nem hivatásos kiadóknál megjelent könyvek is megvásárolhatók, illetve megrendelhetők. Az *Új Könyvek* című tájékoztató a korábbiakban is hírt adott ezekről a művekről. 1986-ban például 94 intézménynél, kiadói társulásnál vagy szerzői magánkiadásban megjelent 507 művet ismeretett. Az *Új Könyvek*, 31. számában, 2753 kiadványról adott tájékoztatást. Úgy vélem, ez nem rossz arány. Meg kell említenem azt is, hogy a *Válogatás a könyvesbolti forgalomba nem kerülő kiadványokból* című tájékoztatónkban 1508 művet ajánlottunk az olvasóknak.

– *Tud-e arról, hol tartanak azok a tárgyalások, javaslatok, amelyek elsősorban a kis könyvtárak anyagi támogatását szolgálják? Magyarul a kiadói támogatások egy részét átcsoportosítanák a könyvtárakhoz, s így kerülne el a kis könyvtárak gyarapításának vészes csökkenését.*

– Az MSZMP Agitációs és Propaganda Bizottsága a közeli jövőben tárgyalni fogja a magyar könyvtárügy helyzetét, a továbbfejlesztés lehetőségeit. Már a téma napirendre tűzése is azt jelenti, hogy az illetékes fórumok, a kulturális kormányzat, a felelős vezetők is érzik, hogy a jelenlegi helyzet nem tartható, a magyar kultúra, a magyar könyvtárügy csak hathatós intézkedések révén őrizheti meg a művelődéspolitikai szempontból fontos pozícióját.

– *Miként ismerkedett meg a könyvtárosokkal, véleményükkel, könyvtárellátási gondjaikkal? Miként kíván közelebb kerülni hozzájuk? Milyen lépéseket várna el Ön a könyvtáraktól? Mi az, amiben rajtuk a sor?*

– Negyedév alatt nem lehet a könyvtári hálozatok gondjaival alaposan megismerkedni.

De azért nem élünk teljesen légüres térben. A Könyvtárellátó könyvtárkapcsolatok osztálya valóban intenzív kapcsolatokat tart a könyvtárosokkal, a könyvtári élettel. Közvetve tehát nekem magamnak is sok az információm. De nemcsak közvetve. Az alatt a pár hónap alatt, mióta itt dolgozom – nem túlzás – több száz könyvtárossal volt módom találkozni, beszélgetni. Ők jöttek hozzám, problémáikkal, gondjaikkal. De én is igyekeztem, és folyamatosan törekszem részt venni, „ott lenni” minden könyvtári eseményen. Legutóbb, a napokban Gárdonyban találkozhattam a nemzetiségi könyvtárosokkal. Szeretném, ha a Könyvtárellátó egyes intézkedéseivel érzékeltetné: számít a könyvtárosokra, hisz együttműködési szándékok érvényesítése nélkül ezek az intézkedések valóra sem válhatnak. Ennek a szándéknak maradéktalan megvalósításához a könyvtárosoktól még egy kis türelmet, további támogatást és toleranciát kér a főosztály valamennyi munkatársa.

Bereczky László–Vajda Kornél

Morgolódások – lexikonok fölött

Miközben a *Pótlások a lexikonokhoz* című összeállítást készítettem, bizony gyakran kellett kézbe vennem e nélkülözhetetlen kézikönyvek legkülönbözőbb darabjait. Morgolódásaim elsődleges tárgya természetesen a lexikonok hiányos volta. Nevezetesen olyan címszavak hiányoznak, melyeknek ott volna a helyük. Persze, mindenki hibázhat, így e kiadványok szerkesztői is, vagyis a hiányok szót sem érdemelnének. Ám terjedőben van egy lexikontípus, mely fenyegető ragályt terjeszt: felelőtlenséget, pontosabban a felelősségvállalás elhárítását a szerkesztők részéről. Ennek első darabja a *Székely András* szerkesztette *Ki kicsoda a magyar zeneéletben?* (Zeneműkiadó, 1979) című kötet volt. *Alapelvek* című fejezetének első oldalán a szerkesztő leszögezi, hogy „Általában és elv szerint: esetleg hiányzó vagy téves adatoknak nem jártunk utána...” Néhány sorral alább pedig azt közli a kötet használójával, hogy „Hasonlóképpen alapelvnek tartottuk, hogy *általában* nem sürgettük, ismételtük meg kérdőívünk visszaküldésére vonat-

kozó kérésünket. Rendkívül sajnáljuk, hogy túlzott szerénység (másoknál talán túlzott büszkeség), feledékenység vagy nemtörődöm-ség miatt kötetünk nem tükrözi zeneéletünk teljességét, de a személyiség tiszteletben tartását e teljességre törekvésünknel fontosabbnak tartottuk.”

Ha e szavak leglényegét nézzük, akkor a szerkesztő kijelenti, hogy rossz lexikont készített (hiányzó, illetve téves adatokkal, tudatosan lemondva a teljességről), és ezért elhárítja magáról a felelősséget.

Azért Székely András tett annyi kivételt, hogy az „olvasók várható érdeklődésére tekintettel” a nem válaszolók közül is a kötetbe iktatták *Bächer Mihály, Ferencsik János, Fischer Annie, Mihály András, Nádasdy Kálmán, Perényi Miklós, Szokolay Sándor és Tallián Tibor* adatait (!). Személy szerint örülök, hogy a szerkesztő föltételezte: az olvasóközön-ség egy zenei könyvtárosét (Tallián Tibor) hiányolni fogja, ám szerintem még jobban hiányolja máig is az alábbi énekesek adatait: *Fa-*

ragó András, Gulyás Dénes, Palócz László, Rigó Magda, Simándy József, Tokody Ilona. De említetlen maradt Dubrovay László, Huszár Lajos, Orbán György, Vajda János [zeneszerzők], Pesovár Ernő népzene kutató, Elekes Zsuzsa orgona-, vagy Rolla János hegedűművész is. S bizonyára lehetne még sorolni azokat a neves zeneművészeket, akik „szerénységből, túlzott büszkeségből, feledékenységből, vagy nemtörődömségből”, nem küldték vissza a szerkesztőség kérdőívét. Ám az ő tevékenységük mégis szerves része zeneéletünknek, adataik tehát hiányoznak a kötetből.

Lapozom az OMIKK által kiadott és Szluka Emil, valamint Schneider László által szerkesztett *Természettudományos és műszaki ki kicsoda?* (1986) című kötetet. Anyaggyűjtése hasonló elvek alapján történt, mint az előbb említett lexikoné. Előszavában a következőket írja: „Honfitársaink és magyar származású, külföldi állampolgárságú tudósok, tudományos kutatók és mérnökök pályaképét tartalmazza a kötet, mindazokét, akik felkérésünkre válaszoltak... a névsor összeállítását 1986. május 1-jén fejeztük be, illetve szakítottuk meg. A jelentkezések azonban tovább folytatódnak, a további kéziratokat a II. bővített kötetnél vesszük számításba.”

Nézzük hát, kik jelentkeztek? *Aczél Etelka, Aczél János, Aczél Tamás*... És az akadémikusok? Az „a” és „b” betűvel kezdődő nevű 12 akadémikus közül hiányzik *Antoni Ferenc* biokémikus, *Balogh János* zoológus, *Beck Mihály* kémikus, *Bognár Géza* villamosmérnök, *Bognár Rezső* kémikus, összesen 5 tudós. Miért? Mert nem küldték vissza időben a kitöltött kérdőívet. A levelező tagok között rosszabb a helyzet, az azonos kezdőbetűs öt levelező tag közül hiányzik *Alföldi Lajos* biológus, *Benedek Pál* kémikus, *Berczik Árpád* ökológus és *Bökönyi Sándor* archeozoológus. Adataikat tartalmazza a *Magyar Tudományos Akadémia almanachja*, onnan igazán kimásolhatók lettek volna.

Ez a rossz arány föl hívja a figyelmet arra, hogy minden lexikonnak (adatgyűjteménynek) meg kell húznia egy határt valahol. Vannak olyan személyek (adatok), akik (amelyek) nem hiányozhatnak az összeállításból, mert a kötet nem lesz képes funkcióját betölteni, komolytalaná válik. Ez esetben legalább az akadémikusoknak és a tudományok doktorainak adatait föl kellett volna venni. A zenei ki kicsoda esetében nélkülözhetetlen a Kossuth-díjasok, valamint a kiváló és érdemes művészek említése.

Ez alól a kötelezettség alól nem adhat föl-

mentést az előszóban megfogalmazott „személyiség tiszteletben tartása” sem. Hasonlóan nem lehet arra hivatkozni, hogy majd a következő kötet bővebb anyagot fog közölni. Az így elkészített lexikonok a legrosszabbat teszik: becsapják használóikat.

Most készül a *Ki kicsoda a magyar irodalomban?* című kötet, remélhetőleg kevesebb hiánnyal, mint elődei.

Betűrend

De morgolódom a lexikonok betűrendezése miatt is. Egy kis túlzással azt lehet mondani, hogy ahány magyar lexikon, annyiféleképpen sorolja betűrendbe címszavait. Azt, hogy ez milyen kellemetlen, természetesen mondanom sem kell, hiszen az egyik kötetben a *cr* után találok a *cs-t*, a másikban meg a *cz* után. Különösen rossz ez a könyvtárosok számára, hiszen mi a katalógusainkban a latin ábécét szoktuk meg.

A két előbb említett lexikon e tekintetben sem mutat jó példát. A *Ki kicsoda a magyar zeneéletben?* szerencsére csak a *c-t* és a *cs-t*, valamint a *z-t* és a *zs-t* választja ketté. A baj csak az, hogy ilyen ábécét: *a, b, c, cs, ... t, u, ü, v, w, z, zs* nem ismer a magyar helyesírás!

A *magyar helyesírás szabályai* 11. kiadásának 10. pontja a magyar ábécé 40 betűjét így sorolja föl: *a, á, b, c, cs, d, dz, dzs, e, é, f, g, gy, ... t, ty, u, ú, ü, ő, v, z, zs*.

Mint láttuk, a *Ki kicsoda a magyar zeneéletben* című kötet a *cs* és a *zs* kettős betűket külön kezeli. Természetesen nemcsak szókezdetben, hanem a név belsejében is, például *Ferenczy Judit*, *Ferencsik János*, *Ferő Judit*. De hogy kezeli a többi kettős betűt? Ezt már nehezebb megállapítani, hiszen ezek általában a megfelelő kezdőbetű utolsó címszavai. Mégis sikerült földeríteni, hogy ezeket föltehetően figyelmen kívül hagyták betűrendezéskor, mert a *Mátyus Sándor*, *Matz László*, *Mauthner Anna* sorrend erre utal. A kettős betűk figyelembevétele esetén ugyanis *Matz Lászlót Matuz István és Mátyás Csaba* közé kellett volna sorolni.

A *Természettudományos és műszaki ki kicsoda?* már következetesebb. Ez nemcsak a kettős betűket veszi figyelembe a besoroláskor, hanem a magánhangzók hosszának (*a, á, e, é, i, í, o, ó* stb.) megkülönböztetését is. Így követi a *Mosonyit a Móczár*, az *Ozsváthot az Ócsai* és a *Pozsgait a Pócs*. De ki tudja, hogy a *Szücs* rövid *ü*-vel írja a nevét és ezért a *Szüle* előtt

keresendő? Hiszen a családnevekben szereplő magánhangzók hosszúsága, rövidege igencsak egyéni.

A magánhangzók ilyen megkülönböztetése azért is furcsa, mert *A magyar helyesírási szabályzat* A betűrendbe sorolás című, 14. fejezetének d) pontjában úgy rendelkezik, hogy „A magánhangzók rövid és hosszú változatát jelölő betűk (a-á, e-é, i-i, o-ó, ö-ő, u-ú, ü-ü) a kialakult szokás szerint mind a szavak elején, mind pedig a szavak belsejében azonos értékűeknek számítanak...” (Ezt az előírást egyébként a szabályzat 10. kiadása is tartalmazta a 17. pontban.)

A Magyar Tudományos Akadémia Nyelv-tudományi Intézetében készült *Magyar értelmező szótár* sem veszi betűrendjében figyelembe a hosszú és rövid magánhangzókat. Az *a-á-t*, *e-é-t* éppúgy összeosztja, mint az *i-i-t*, vagy *ü-ü-t*. Mert a nyelvészek fölismerték, hogy ha valaki bizonytalan egy *közszó* magánhangzóinak írásmódjában, nehézkesebbé válik számára a szótár kezelése.

Másrészt az is nyilvánvaló, hogy minél számosabb egy jelsorozat, annál bonyolultabb sorbarendezésének algoritmus, és ennek következtében annál körülményesebb az ilyen soktagú ábécében a visszakeresés is.

Akkor hát mi a megoldás? Kolumbusz tojása! Ugyanaz *A magyar helyesírási szabályzat*, melynek előbb idéztük 10. pontját, a 16. pontban a következőket javasolja: „Az olyan sajátos célú munkák (lexikonok, enciklopédiák, atlaszok és térképek névmutatói stb.), amelyekben magyar és idegen nyelvű szóanyag erősen keveredik egymással, rendszerint az úgynevezett általános latin betűs ábécét követik: *a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z.*”

Ez mindössze 26 betű, rendezése tehát sokkal egyszerűbb, mint a magyar ábécé 40 betűjének, különösen, ha ezt még négy idegen betűvel (*q, w, x, y*) is kiegészítjük 44 jelle.

Kézbevéve az Akadémiai Kiadó lexikonjait, például a *Világirodalmi lexikont* (1970–), ezekben is ezt a latin betűs betűrendezést találjuk. A kiadó magyar anyagot is tartalmazó lexikonjai hasonló alapon rendezik címszavaikat, két betű beiktatásával, kiegészítik a 26 betűs latin ábécét az *ö*-vel és az *ü*-vel. Ez azért érthető, mert a magyar nyelvben a veláris, labiális *o*-tól illetve *u*-tól erősen különbözik a palatális és labiális *ö*, illetve *ü*. (Itt azért meg kell jegyeznünk, hogy a nyelvfejlődés korábbi időszakában az *a, á*, illetve az *e, é* egymástól különböző

magánhangzók voltak, de rövid, illetve hosszú párjuk kiveszésével egymás hosszú–rövid párjaivá rendeződtek.)

Ilyen kiegészített latin ábécét használ például a *Kislexikon* (1968), a *Művészeti kislexikon* (1973), a *Művészeti lexikon* (1965–1968), az *Új magyar lexikon* (1959–1962), de a *Magyar irodalmi lexikon* (1963–1965) is. Pedig a helyesírási szabályzat magyar és idegen nyelvű szóanyagot említ. Csakhogy a *Magyar irodalmi lexikon* is tartalmaz mind magyar, mind idegen nyelvű címszavakat, hiszen *Moussong* Piroska, *Pfeifer* Ferdinánd, vagy *Rotarides* Mihály családneve aligha tekinthető magyar eredetűnek, a *Wagnerekről*, *Weberekről*, vagy *Yblről* nem is szólva. Vagyis a névanyag betűrendezésekor nincs értelme ragaszkodni a magyar ábécéhez, mert az csak nehézséget támaszt.

Sok gondot okoz a betűrendezésben a ma egyre szaporodó, rövidítéssel kezdődő névforma. A *Magyar irodalmi lexikon* még tudta, hogy az ilyen rövidítést hátra kell vetni, s erről kétséget sem hagyott. *L. Kiss* Ibolya címszavát *Kiss* Ibolya alatt, *L. Nagy* Zsuzsát pedig *Nagy* Zsuzsánál találjuk, ám az *l* betűnél is ott az utalás! Ezzel szemben a *Ki kicsoda?* 4. átdolgozott kiadása (1981) *Bjerrum*, *Jannik* és *Black*, *Eugene* *Robert* között közli a *B. Kiss* Istvánról szóló cikket, és *Kiss*nél nem tesz utalást.

Ugyanez a módszere a *Ki kicsoda a magyar zeneéletben?* című kiadványnak is. Dávid Sándort D. Bagossy Judit, majd Deák Ágnes követti; Csizmadia Lajosné és Csók Lajosné közé ékelődik Cs. Kovács Olga, Cs. Krassói Emília és Cs. Mészáros Éva.

Aligha valószínű, hogy valaki is a rövidítést jegyzi meg, amit nem is mindig használ az érintett! Minden valószínűség szerint Kovács Olgánál, Krassói Emiliánál és Mészáros Évánál fog keresni. S miután itt még utalást sem talál, tanácstalanul leteszi a kötetet. Erről természetesen nem intézkedik a helyesírási szabályzat, de itt a józan észnek kell döntenie. Pontosabban a használó-központúságnak. A lexikon az azt kézbevevő számára készül, s nem öncélúan. Legyen tehát a legegyszerűbben kezelhető és utalásokkal is segítse használóját!

Rövidítésjegyzék

Utolsó morgolódásom is a használónak mutatott fűgét teszi szavá. A *Ki kicsoda a magyar zeneéletben?* három, a *Természettudományos és műszaki ki kicsoda?* pedig öt rövidítésjegyzéket

tartalmaz. De, kérdezem én, honnan tudja a használó, hogy az általa keresett rövidítés a három, illetve öt rész közül melyikben található? Hiszen azért lapozta föl a rövidítésjegyzéket, mert nem tudja a rövidítés értelmét. Fogalma sincs, hogy az MTESZ egyesületek, vállalatok, intézmények valamelyikének, az MTA területi tudományos bizottságának, egyéb dolognak vagy külföldi intézményeknek a rövidítése-e. És bár a *Természettudományos és műszaki ki kicsoda?* mindezeket a rövidítéseket csokorba gyűjtötte, a 416. oldalon talált DGG-t még így sem tudtam megfejteni, mert az öt jegyzék közül *egyikben sem volt*. Igaz, hogy az *Útmutató*ban a szerkesztők fölhívják a figyelmet: „Rövidítésjegyzékünk főleg terjedelmi okokból nem teljes.” Hja, ha már a terjedelemből rövidítésre sem telik!

Úgy vélem, éppen itt az ideje, hogy egységes szerkesztési elveket dolgozzanak ki például az Akadémián a lexikonok számára. Hogy végre tényleg a használókat szolgálja e kis országban az a kevés lexikon, amely tájékozódásunk alapjául szolgál.

Gyuris György

Az

Állami Gorkij Könyvtár

a könyvtárosok nyelvi továbbképzésének központja

az 1987/88-as tanévben

angol és német

kezdő, középhaladó és haladó nyelvtanfolyamokat indít könyvtárosok számára, korszerű nyelvi laboratóriumában. Jelentkezni írásban lehet **augusztus 15-ig**.

Levélcím: 1368 Budapest, Pf. 244.

Telefon: 183-493/20.

Minden megyei könyvtárba és budapesti szakkönyvtárba részletes tájékoztatót küldtünk.

Számítógép a könyvtárban

Az MM Vezetőképző és Továbbképző Intézet tanfolyamainak tapasztalatai

Mottó: Egy valamirevaló könyvtár annyira vágyik a számítógépesítésre, mint egy csinos leányzó a Playboy címlapjára. (Papp István gyűjtéséből.)

Az 1984. évtől a közművelődési könyvtárak – elsősorban a megyei könyvtárak – Commodore 64 típusú mikroszámítógépet vásároltak azzal a céllal, hogy bizonyos könyvtári feladatokat megoldjanak vele, és végre megtehessek az első lépést a gépesítés felé. A kulturális terület – így a közművelődési könyvtárak – ebből a szempontból is hátrányos helyzete bővebb magyarázatot úgy hiszem, nem igényel.

A C 64 gépek kezelésére, illetve használatára vonatkozó ismeretek hiányán próbált segíteni és az alkalmazási lehetőségek feltérképezését igyekezett előmozdítani az MM Vezetőképző és Továbbképző Intézete, amikor a megyei könyvtárigazgatókkal történt konzultálás alapján az 1984/85-ös tanévben 5 + 4 napos tanfolyamot indított. Ennek a tanfolyamnak a résztvevői (15-en megyei, ketten városi könyvtárakból) az első 5 napban a C 64 gép kezelésével, a BASIC programozási nyelv alapelemeivel ismerkedtek meg. Képet alkothattak a gép kapacitásáról, de egyúttal arról is, hogy felhasználhatósága nagytömegű adatok kezelése esetén korlátozott és lassú. A következő négy napban az említett adottságok figyelembevételével inkább az alkalmazási lehetőségekről folyt a vita. Ekkor a TUDOR program, mint speciálisan könyvtári információs visszakereső program még csak készülöben volt. Már akkor szó esett a szövegszerkesztő programokról, mint az adminisztrációs munkát, a kiadványkészítést megkönnyítő szoftverről. Az azóta eltelt két tanévben 6-6 nap időtartamban hirdettük meg a megyei könyvtárakban dolgozók számára az információs fórumot. Ez találóbb elnevezés a tanfolyamnál, mert jelzi a foglalko-

zások sokrétű tartalmát. Ezekben a napokban a könyvtárakban felhasználható programok bemutatása, az addigi tapasztalatok megbeszélése szerepelt a tematikában. A tavalyi tanévben még csak érintettük ezt a témát, az idén azonban már több konkrét programrendszert is bemutatunk. A PC (professzionális személyi számítógép) és a vele kompatibilis gépek kerültek a középpontba. Felhívtuk a figyelmet arra is, hogy a már meglévő C 64 gépek – megfelelő kiegészítéssel – hogyan kapcsolhatók össze az IBM személyi számítógépekkel, illetve milyen példák találhatók nagyobb gép mellett történő felhasználásukra.

Ebben a tanévben a városi könyvtárak munkatársai számára – ugyancsak hatnapos időtartamban – hasonló tematikájú, bevezető jellegű tanfolyam indult (ezen 45-en vesznek részt). Erre az is inspirált, hogy az OSZK KMK

tavalyi kérdőívére adott válaszokban nagyon sokan jelölték meg az ilyen jellegű tanfolyam iránti igényt. Ennek következtében a tanfolyamokat az elmúlt tanév óta az OSZK KMK-val közösen szervezzük.

Hallgatóink közé tartoznak a főiskolai könyvtárvezetők is. Mivel a főiskolák az elektronizációs program következtében mikrogépekkel jobban ellátottak, háromszor egyhetes tanfolyamot „rendeltek meg” intézetünkől. Az első héten a kezelési ismeretekkel foglalkoztunk, néhány, nem könyvtári célú, de a C 64 gép lehetőségeit jól bemutató zenei, grafikai és adatbáziskezelő szoftver bemutatásával. Ezekon kívül a Közművelődési Információs Központ által készített EDITAP elnevezésű szöveggépzítő programon gyakorolhattak is a résztvevők. Nagy előnye ennek a programnak, hogy több típusú ROBOTRON írógéphez kapcsolható.

A második és a harmadik hét egy része a mikrogépeken és a professzionális személyi számítógépeken használt könyvtári programok bemutatását, alkalmazási tapasztalatait tartalmazza. Betekintést adunk az OMIKK-ban használt online rendszer működésébe. A könyvtári terület, a felsőoktatási terület és az elektronizációs program illetékesei, valamint számítógépes szakemberek tartanak előadást és konzultációt a tanfolyam résztvevői számára. A főiskolai könyvtárak gépesítésének helyzetéről rövid kérdőívet is kitöltöttek a hallgatók. (A tanfolyam tapasztalatairól és a kérdőív összegezéséről egy későbbi cikkben számolok be.)

Már az előzőkben is említettem, hogy ezek a tanfolyamok inkább fórumok, így sok lehetőség van és lesz a véleménycserére, a vitára.

A C 64 helye a könyvtárakban

A következőkben néhány benyomást szeretném összegezni. A leghevesebb vitát természetesen a C 64 gép váltotta ki. Előljáróban – mint a C 64 gép használója – leszögezném, hogy ennek a gépnek a megvásárlása és könyvtári célú használata kényszermegoldás. A gép kapacitását a programok bemutatása, futtatása, az adatoknak mindössze egy lemezen való tárolhatósága demonstrálja. Épp ezért a tanfolyamokon nem kívánunk reklámot csinálni ennek a gépnek, hanem azt szeretnénk, ha a könyvtárvezetőknek és a könyvtárosoknak ilyen irányú döntéseikhez sokrétű ismereteik

lennének. Azok számára, akiknek a kényszerítő körülmények (azaz a pénzhiány) miatt csupán a C 64 megvásárlására van módjuk, mindenképpen szeretnénk megmutatni, milyen frapáns és hosszú távon munkájukat is ténylegesen támogató szoftverek állnak rendelkezésre, igyekszünk lebeszélni őket a látványos, de használhatatlan feladatmegoldásokról. A legfontosabb cél annak ismertetése, hogy egyedi programok elkészítésekor milyen feladat vár a könyvtárosokra. Sokan és sok helyen elmondták már, hogy kezdetben a munka nem kevesebb, hanem több lesz. (Bár erre a kezdő számítógép-használók előbb-utóbb maguk is rádöbbenek, és ez nemcsak a C 64-re, hanem a nagyobb számítógépekre is érvényes!) Ha a feladat – akár egy állományellenőrzés elvégzése – nincs kellően előkészítve, átgondolva és pontosan végrehajtva, akkor lehet, hogy a gép, a program csődöt fog mondani. De vajon az ő hibája-e?

Kérdés, képesek vagyunk-e a könyvtári munkafázisokat a kívánt cél és eredmény szempontjából rendszer- és folyamatszerűen átgondolni, és végig fegyelmeztetett, pontosan dolgozni. Ha erre képesek vagyunk, akkor a „gép nyelvével beszélő” programozótól méltán elvárhatjuk, és el is kell várnunk, hogy minél érthetőbb, „barátságosabb” és egyszerűbb kezelést kívánó programot készítsen számunkra. Ez már egy másik, sarkalatos vitapontot érint: a hardver és szoftver egységes megoldását.

A közművelődési könyvtárak joggal várják, hogy azonos rendszer kiépítésére és központilag kidolgozott szoftver készítésére, illetve ajánlására kerüljön sor. Elképzelhető, hogy ilyen megoldás megvalósul majd – és kell, hogy hosszú távon megvalósuljon; olyan be rendezésekkel, amelyek rendszerbe kapcsolják össze a különböző könyvtárakat. De addig is lesznek olyan egyedi vagy speciális feladatok, megoldások, illetve helyi sajátosságok, amelyeket egy-egy könyvtár saját erőből fog megoldani (például a békéscsabai könyvtár kölcsönző rendszere).

A tanfolyamok résztvevői három csoportra oszthatók. Az egyik csoportba azok a könyvtárosok tartoznak, akiknek az asztalán ott áll a C 64, és megpróbálták megkeresni és megtalálni azokat a feladatokat, amelyeket érdemes és hasznos megoldani vele. Előfordul, hogy ők maguk is programoznak. (Gondolok itt a Körmendi Városi Könyvtarra, Kovács Gézára Szombathelyről vagy Szeifert Dezsőre Szekszárdról. Nagyon jó lenne, ha az ún. közhasznú információk mágneses lemezen való terjesztése nem maradna terv. Különösen figyelemre méltó az Országos Oktatástechnikai Központ szakkönyvtárában folyó munka.) Ők azok, akik talán kevesebbet vitatkoznak, de megpróbálnak ebben a gúzsbakötött helyzetben valamelyest táncolni.

Vannak könyvtárak, ahol rendelkeznek géppel, de még nem akartak vagy tudtak megfelelő feladatot találni – esetleg a megfelelő kezelő hiányzik hozzá. Ők azok, akik tájékozódnak,

figyelnek, várnak. Illetve vannak olyan könyvtárosok, akik csak tájékozódnak, és a nagyobb kapacitású gépek megvásárlásának lehetőségét várják. Esetleg még egy C 64 megvásárlásához sincs megfelelő fedezetük, de eljönnek a tanfolyamra, mert informálódni szeretnének a piacról, mások tapasztalatairól.

Vannak, akik teljesen a központi megoldásra, a központilag elosztott gépekre és szoftverre várnak, és minden más próbálkozást, útkezesést elutasítanak, tévesnek ítélnék. Mindegyik vélemény mellé ki-ki hozzáteheti érveit és ellenérveit. Az MM Vezetőképző és Továbbképző Intézet az OSZK KMK-val együttműködve – a lehetőségekhez mérten – megpróbál fórumot teremteni annak érdekében, hogy az érdekeltek és az érdeklődők megismerhessék egymás munkáját, elképzeléseit, és közös nevezőre jussanak, konkrét együttműködés alakuljon ki. Megteremtjük a lehetőséget annak is, hogy a könyvtárak vezetőitől a tervekről, a számítástechnikai szakemberektől pedig a hazánkban elterjedt vagy elterjedő gépek kapacitásáról pontos képet kapjanak. Nyitottak vagyunk minden olyan igényre, amely ebben a kérdésben előreviheti a közművelődési vagy más könyvtárak ügyét. Terveink között szerepel olyan szaktanterem kialakítása, amely megfelelő technikai feltételeket biztosíthat ilyen jellegű tanfolyamok vagy fórumok megrendezéséhez. Fontos előrelépést jelent az OSZK KMK-ban létrehozott szoftver-adatbank és a könyvtári szoftverekről időszakosan megjelenő tájékoztató.

Bátonyi Béláné

Olvastuk,

hogy a Miskolci Városi Könyvtár József Attila fiókkönyvtára, mint azt az *Észak-Magyarország* január 19-i száma panasolja; jóformán átadása óta szenved a rosszul épített lapostetős épületek gondjait: következetesen beázik, ha ázik – ami télen különösen, de nyáron is gyakorta előfordul. Nem mintha a bármely intézményben őrzött könyvek nem jelentenének mindig védendő, eszmeileg és anyagilag egyaránt értéket képviselő gyűjteményt, de mégis meg kell említenünk, hogy ennek a

könyvtárnak ritkaságszámba menő kincse: kiállítóterme (és hozzá artotékája) is van, hasonlóan veszélyes állapotban.

Voltaképpen megdöbbenő, hogy az, amit elvileg valamely kultúra képviselőjének, eszenciájának, maradandó produktumának tekintünk, legyen az könyv vagy kép, ilyen primitív anyagi okok – az építésmód vagy a silányul végzett szigetelés – miatt kényszerüljön felfedni testi mulandóságát. (A. R.)

Bírálat egy bírálatról

A *Könyvtáros* ez évi első számában *Kadosa Árpád* igen részletes, néhol vitriolos hangú elemzést írt az *Iskolai könyvtárak* című, 1984-ben megjelent segédkönyvről. Feltételezem, hogy írása kapcsán többen ragadunk tollat (amint a szerkesztőség ezt várta is), mert bizony nem minden megállapítása időszerű, némelyik már 1984-ben sem volt az. Helyenként önmagának is ellentmond (például a bevezetésben és a záró mondatokban), előfordul, hogy evidenciákat kérdőjelez meg, néhol tárgyi tévedéssel találkozunk cikkében. Nemcsak az időszerűséggel, a szakszerűséggel is baj van tehát.

Éppen ezért nem egészen világos számomra, miért közölte – ha rövidítve is – a *Könyvtáros* a cikket; az pedig még kevésbé érthető, miért nem 1984–85-ben, miért éppen most. Két évvel ezelőtt – legalábbis a bírált segédkönyv megjelenési dátumát tekintve – időszerűbb lett volna közlése. [Ennek okairól lásd *Így állt össze...* című, lapunk élen megjelent írásunk ide vonatkozó megállapításait – a szerk.]. Még kevésbé értem a dolgot, ha az elmúlt években az iskolai könyvtári berkekben történt szemléletváltásra gondolok. Korábbi közművelődési könyvtári gyakorlatom alatt néhány alkalommal előadást tarthattam iskolai könyvtárosok tanfolyamain. Előfordult, hogy értetlenül álltam „a közművelődési könyvtárak így csinálják, de mi, iskolaiak amúgy...” tartalmú megjegyzések előtt. Mintha pusztán a szakmai kérdések megoldásának különbözősége igazolta volna az iskolai könyvtárügy létét, s mintha nem minden könyvtártípusra egyaránt vonatkoznának bizonyos jogszabályok, például a könyvtári törvényerejű rendelet vagy a 3/1975. KM–PM sz. együttes rendelet. Az utóbbi években e téren nagymértékű „enyhüléssel”, a könyvtártípusok örvendetes közeledésével találkozhattunk. Ennek következtében növekedhet a szakszerűség, ami az iskolai könyvtárak jelentős hányadára igazsággal ráfér; ugyanakkor

e tény megkönnyíti a két hálózat együttműködését, valamint annak belátását, hogy az egyik hálózatban évtizedek óta bevált módszerek a másikon sem árthatnak, és nem baj, ha raktári katalógus alatt ugyanazt értjük, vagy ha az országos szabványok alapján szerkesztjük katalógusainkat, és érdemes vezetni a csoportos leltárkönyvet... stb. Véleményem szerint ezt a szellemet képviseli a bírált mű is, s most *Kadosa Árpád* írásában mintha a *mindenáron* való különbözőség, a segédkönyvtől való, sokszor értelmetlen eltérés igénye kapott volna szót.

Részletesebben

A szerző számonkér bizonyos fogalomértelmezéseket, de nem értem, mit jelent ez a mondata: „Vajon miképpen vehetem leltárkönyvbe kötetési összegükkel együtt a naptári év végén leltárba vett folyóiratokat...?” Tudomásom szerint a folyóiratokat ideiglenesen, számonként vesszük nyilvántartásba, s ha megőrzésük mellett döntve bekötöttjük, csak azután kerülnek – tehát egyszer – leltárkönyvbe, az előfizetési és a kötetési árral együttesen! S ugyan miért lenne fölösleges a könyv történetével foglalkozó fejezet? Miért fontosabb *A könyv részei* című – a tanulók szempontjából? Egyáltalán: a szakmát tanuló könyvtárosról vagy az iskola tanulóiról van itt szó? A könyv *nem* az utóbbiak eligazodását szolgálja!

Ha a szerző módszerét követnénk mi is, visszakérdezhetnénk néhányszor. Jogosan említi *Batthyány Lajos* nevének hibás írását, de pontatlanságokat maga is elkövet: van *Magyar értelmező kéziszótár* és *A magyar nyelv értelmező szótára*, de eddig még nem jelent meg *A magyar nyelv értelmező kéziszótára* és a *Magyar nyelv helyesírási szabályai*. Ez utóbbi bizonyára *A magyar helyesírás szabályai* helyett került a szövegbe.

Ezek az apróságok azonban eltörpülnek a

szakmai tévedések mellett. Ilyen például az *elavult művek* és a *főlöspéldányok* egy kalap alá vétele. A két fogalom nemcsak más-más ok miatti törlést, hanem minőségi különbséget is jelent. Az *elavult mű* mindenütt elavult, megőrzése tehát – kivéve, ha muzeális érték, s történeti szempontból fontos lehet – nemcsak főlöleges, hanem káros is, mert félretájékoztathat (például egy jogszabálygyűjtemény). A *főlöspéldány* más könyvtárban (lehet, hogy éppen a szomszédos középiskolában) hiányozhat, s felajánlásához, körözéséhez is szükséges a szerző által kifogásolt, több példányos törlési jegyzék, amiből bizonyos esetben a hálózati központ is kap. Mindezt részletesen szabályozza a 3/1975-ös rendelet.

Megleپő Kadosa Árpád katalógusok körüli eszmefuttatása és magabiztossága. Miről is van itt szó? Az 1973-ban megjelent *Iskolai könyvtárosok alapfokú tanfolyama* című tananyagvázlatban (*Szerk. Szepesi Hajnal, Bp., OPKM*) olvasható: „... az iskolai könyvtár szakkatalógusának elkészítéséhez az ETO szisztémája alapján készült, úgynevezett *Könyvtári raktározási táblázatokat* használjuk.” Szerzőnk feltehetőleg ezt a módszert alkalmazza, csak azt nem értem, hogyan tudja a „szépirodalmi művek szerzői betűrendes katalógusából” kiemelni a törölt könyvek céduláját, több szerzős mű esetében mi a helyzet, és honnan tudja, maradt-e még példány az adott műből. Nem világos az sem, hogy a szakirodalmi művekről külön készül-e szerzői betűrendes katalógus? Ha igen, akkor mi történik olyan esetben, amikor egy műről a szerzője alapján nem tudjuk megállapítani: szakirodalomról vagy szépirodalomról van-e szó? Két katalógusban keresünk? *Ez* valóban főlöleges. Vagy egyszerűen ugyanarról a – raktári jelzettek szerinti, tehát – raktári katalógusról van szó, és nem elég, hogy a szakrendi elhelyezés jelei szerint besorolt cédulákat szakkatalógusnak fogjuk fel, még a Cutter-jelzettek sorrendje is azonos a szerzői betűrenddel?

A raktári és az olvasói katalógus már csak azért sem lehet azonos, mert eredendően más a funkciójuk! A raktári katalógus a dokumentum raktározásának megfelelően tagolt, feladata az állomány rendjének tükrözése, a behasonlítás segítése (csak innen tudhatom meg, elegendő példány van-e a műből). A raktári katalógus céduláin jelöljük ki, mely olvasói katalógusokba, hová osztunk be további lapokat, tehát törléskor ennek alapján emelhetők ki a feleslegessé vált kartonok. Végül: állomány-

ellenőrzéskor minden más módszernél biztosabb – ha jól szerkesztjük. A segédkönyv a raktári katalógusról kimondja, hogy „Minden dokumentum minden egyes példányáról raktári lapot kell készíteni!”, és a szemléltető példa a raktári lap adatai között az „egyedi leltári számot” is feltünteti. Tehát minden önálló nyilvántartási számmal ellátott dokumentum önálló raktári lapot kap. Ezért nem értem azt, amit Kadosa Árpád is kiemel: a leltári szám áthúzását. Igaz, ő ezt a kérdést „A törléssel kapcsolatos teendők a raktárban” című részben olvasta, szerintem „A törlés következményei a katalógusokban” alatt szerepel. Nagyobb gond itt az ő kérdésében megfogalmazottnál („Kinek jut eszébe a nem törölt könyvek leltári számának áthúzása?”) a segédkönyv önmagának ellentmondó megállapítása. Leltári számot akkor kell áthúzni, ha egy dokumentum több azonos példányát sajnálatos módon egyetlen raktári lap, és azon feltüntetett több leltári szám képviseli. Ez esetben a törölt leltári szám áthúzása szükséges, de ellentmond a fentebb idézett elvnek. E cím alatt kellett volna megemlíteni a törölt művek céduláinak az olvasói katalógusokból történő kiemelését, ennek módját és szükségességét is.

Visszatérve a raktári katalógus kérdésére: az *Iskolai könyvtárak fejlesztési útmutatója* éppen a fenti megfontolások miatt alapkatalógusnak elsősorban a *raktári*, továbbá a *letró* és a *szak-katalógust* nevezi meg – már 1984-ben is, amikor a *Könyv és Nevelés* 3. számában irányelvtervezetként jelent meg.

Kicsiségek?

Főlöleges azon vitatkozni, hogy az egyedi és a csoportos leltárkönyvben hová kerül a számlaszám. Már 1984-ben is új szabványok alapján készült leltárkönyveket kellett (volna) vezetni, ahol is az egyedi leltárkönyvben külön rovatot kap a gyarapodási nyilvántartás sorszám, vagyis a csoportos leltárkönyv megfelelő tételszáma. S végképp nem érthetünk egyet az „egyéb állománytestek” könyvtáron kivüliségével. Ezek az „apróságok” egyre fontosabbá válnak az oktatás-nevelés folyamatában, és nem mondhatunk le szakszerű, rendszeres gyarapításukról, nyilvántartásukról, feltárásukról. Főlöleges lenne ismét a fejlesztési útmutatót idéznem. Csak jelezni kívánom, hogy a segédkönyv egyik szerzője, *Győri Gáspár* épp e téren ért el elismert eredményeket.

Kétségtelen, hogy a nem hagyományos dokumentumok igen sok munkát és időt kívánnak, de a fáradság megtérül. Erőnket éppen arra kellene összpontosítani, hogy könyvtári kezelésük feltételei megvalósulhassanak (tárolás, a használat lehetősége, a könyvtáros időráfordítása stb.).

A fentiekkel nem a segédkönyv tökéletességét szeretném bizonyítani. Végigolvasva, tanfolyamon tankönyvként használva és használata már többször okozott gondot szerkezete, a kifejtések túl sommás vagy éppen bőbeszédű volta, és kifogásolható olykor szakmai szempontból is. De vajon Kadosa Árpád kritikája segítette-e, hogy egy hasonló célú kiadvány jobba lehessen, ha érzésünk szerint, s végső konklúzióját tekintve igenis *szubjektív hibajegyzékké* vált? Bizony nem. A segítő szándék

szisztematikus elemzés híján elvész, az elfogultság, a szakmai tévedések, és ismétlem: az időszerűtlen megállapítások nem használnak. A szerző egyébként sincs irigylésre méltó helyzetben! Két évig elfekvő írása szinte egy időben látott napvilágot a jóváhagyott fejlesztési útmutatóval (*Művelődési Közlöny*, 1986. 24. sz.), s ez, szemléletét több helyen időszerűtlenné teszi. [Lásd ismét a lapunk élén írottakat – *a szerk.*]

Vele ellentétben én abban bízom, hogy a Segédkönyv 1984-es megjelenése nem „elaltatja” a szakmai kérdések újabb végiggondolását, hanem – a segítő szándékú és hangsúlyozom: korrekt, lényeglátó észrevételek megvitatása és elfogadása után – igenis lehetővé teszi azt!

Román Éva

Sokunknak eredményesen segít a könyvtáros tanárok segédkönyve!

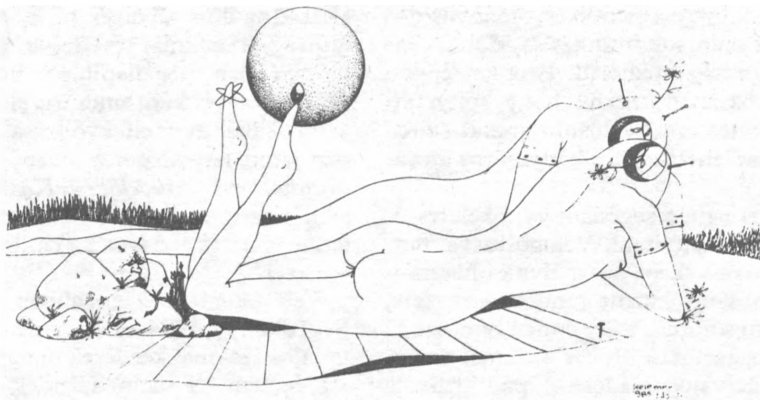
Először csodálkozva, majd elképedve, végül teljesen elkeseredve olvastam *Kadosa Árpád* írását (*Hogyan segít az Iskolai könyvtárak című segédkönyv?*) a *Könyvtáros* 1987. évi 1. számában. Nem értem, mi célja lehetett a szerzőnek, miért sorakoztatja fel felgyülemlett elégedetlenségét egyetlen kiadvány ellen, miért hibáztatja annak szerzőit azért, mert például más-más dátummal kell közölnünk a gyarapodási adatokat évenként (persze, ha csoportos leltárkönyve naprakész, akkor ez nem okozhat gondot), mert érvényes rendelkezés tiltja a többszörös térítési díj követelését, mert megyéje nem szervez az iskolai könyvtárosok részére autóbuzsós kirándulásokat – és így tovább.

Tíz éve látogatom *munkaközösségvezetőként* a főváros középfokú szakoktatási intézményeinek könyvtárait, és tapasztalatból mondhatom: mióta minden iskolában ott van a Fővárosi Pedagógiai Intézetnek a Kadosa Árpád által sommásan rossznak tartott kiadványa, *nekem lényegesen könnyebb a dolgom*. Nem kell látogatásaim és a tanfolyamok, továbbképzések, munkaközösségi összejövetelek alkalmával mindig mindent újra elmondani, csak utalni kell rá: nézzék meg a „kék könyvben” (mi így becézzük). Meg is nézik, fel is használják, s

talán ez is hozzájárul, hogy ne legyenek olyan iskoláink, ahol „az érettségizettek háromnegyedének nem került kezébe sem az etimológiai, sem a szinonimaszótár”; ahol „kivihetetlen” az oktatást szolgáló segédkönyvekből a tanórai munkához szükséges példányszám biztosítása; ahol a közlönyöket és a nem nyomtatott információhordozókat igazgatóhelyettesek és tanárok a szekrényükben őrzik, „hogy mindig kéznél legyenek”, de kinek a kezénél?

Nem értem, hogyan nevezhet általánosságban rossznak a szerző egy kiadványt, ha tulajdon cikkében annak hét fejezetéről írta le, hogy „igen jónak, hasznosnak találtam”, négy fejezetéről nem írt semmit, s csak a maradék, a könyvnek mintegy negyedét kitevő részből kiragadott példákra vonatkozóan írta le kifogásait.

Példaképpen válaszolok néhány kifogásra. A szerző feleslegesnek találja „mindjárt a mű első fejezetét”, amely a könyv, az írás, a könyvnyomtatás történetéről közöl ismereteket. Mint említettem, ez a kiadvány tanfolyami segédlet is, melyet állandóan használunk mind az alapfokú, mind a különböző szakmai-módszertani tanfolyamokon, így abból semmiképpen nem maradhattak ki az említett által-

nos ismeretek, melyeknek kisebb általános iskolák könyvtárosai nem feltétlenül tudnak saját könyvtárjukban utánanézni. A könyvre vonatkozó ismeretek egyébként a „Sallai–Sebestyén”-ként emlegetett kézikönyvben is szerepelnek, s azóta is minden összefoglaló könyvtárban.

Mindig felhasználható, de nem mindig a legszerencsésebb kifogás: „miért éppen ezekről ír?”. A könyvtárról szóló fejezet szerzője a teljesség igénye nélkül, példaként említ különböző hazai és külföldi könyvtárakat; választhatott volna másokat is, és azokat is lehetne kifogásolni. Furcsa azonban, hogy – ha a könyvre vonatkozó teljes fejezet felesleges, és a szerző az egész kiadványt „rendkívüli bőbeszédűség”-gel vádolja – miért hiányolja, hogy „az esztergomi főegyházmegei főszékesegyházi, illetve érseki könyvtár” említetlen maradjon.

Bár magam is kedvelem a csoportos kirándulásokat, „egyszál magam” is szoktam könyvtárakat látogatni, és tanúsíthatom, hogy egyetlen ilyen alkalom se volt „haszontalan”, mint ahogy azt a szerző feltételezi a magános könyvtárlátogatásokról.

A szerzővel ellentétben jónak tartom a házi olvasmányokból beszerzendő 15–30 példány megjelölését; helyes ha a könyvtáros mérlegeli, hogy a tanulólétszám, a könyvek jellege, ára és saját beszerzési kerete figyelembevételével hogyan módosíthatja a számot saját munkájában. Nagyon sok tanuló részére se vennék 30 példánynál többet, mert a könyvtári példányok elsősorban a tanórai munkát szolgálják. A szintén nehezményezett „*költészeti selejt*” ki-

fejezést pedig nem a tárgyalt kiadvány szerzői alkották!

A földrajz- és történelemórákon a tanulók általában saját történelmi és földrajzi atlaszaikat, és a kabinetekben, szertárakban található falitérképeket használják. A könyvtárhoz az irodalomórákon fordulnak, hogy megnézzék, hol van Várad, Zólyom, Csáktornya, Nagyszalonta, Csucs. Miért nem érti ezt nagy tapasztalatú kartársam?

Függetlenül a kiadványtól?

Nem folytatom az apróságok felsorolását, lebecsülném ezzel a *Könyvtáros* olvasóit, hiszen feltehetően észrevették. Ide kívánczik azonban néhány, a kiadványtól független megjegyzés. Bevezető mondatából kiderül: Kadosa Árpád több mint egy évtizede iskolai könyvtáros. Ha egy könyvtáros ezalatt naponta csak 4–6 cédulát helyez el a raktári katalógusban, az egy tízezres állományról is készen lenne már. Közben az is nyilvánvaló lenne, hogy a raktári katalógust nem pótolja sem „a szépirodalmi művek szerzői betűrendes katalógusa”, sem „az ismeretterjesztő művek szakkatalógusa”, mindegyiknek megvan a maga funkciója.

A könyvtáros anyagi felelősségét mindig helyben kell vizsgálni. Ha költözés közben nem csomagol megfelelően, például ömlesztve szállítja a könyveket, és azok elvesznek, bizony vétkes.

Már köztudomásúnak hittem, hogy a könyvtár állományába mindenféle ismerethordozó beletartozik. Megfogalmazza ezt az isko-

lai könyvtárak kezelését szabályozó 128/1981 (M. K. 16.) sz., máig érvényes miniszteri rendelet is. Ha egy iskolai könyvtáros ezt hat éve nem tartja be – különböző okokból, de végül is bevallottan azért, mert „leltározására hónapokat fordítanak” –, azt elbírálni az ő igazgatójának hatásköre. De hogyan közölhet ilyen özönvíz előtti nézeteket megjegyzés nélkül a *Könyvtáros?* (A bevezetőben említik ugyan, hogy a cikket vitára szánják, de nem biztos, hogy a 10 oldallal előbb található bevezetést mindenki elolvassa!)

Nem feladatom a Komárom megyei továbbképzések megvédése, de a szerző szempontjainak ismeretében feltételezem, hogy ott sem mindegyik előadás és megbeszélés „ilyenolyan – gyakorlatilag haszonnal többnyire nem járó”.

Sokan várjuk egy hivatásos kiadó által gondozott, könyvkereskedői forgalomba és a Könyvtárellátó jegyzékére kerülő iskolai könyvtári kézikönyv megjelenését. Reméljük, az úgy nem fog évekre elaludni. De ha mégis,

akkor azt biztosan nem a Fővárosi Pedagógiai Intézet kiadványa okozza!

Sok megírni való történet mostanában az iskolai könyvtárak háza táján. Nagy jelentőségű, másfél-két évtizedre előremutató *Fejlesztési útmutató* jelent meg a *Művelődésügyi Közlönyben*, a könyvtárosok egyesületében iskolai könyvtári szekció alakult; országos tanácsadó szervként iskolai könyvtári kollégium jött létre; kialakulóban van a továbbképzések rendszere a hálózati központok irányítói részére; intenzív továbbképzési lehetőséget teremtettek felsőfokú végzettségű iskolai könyvtárosoknak az ELTE-n; a megyékben egyre-másra jelennek meg jó, elsősorban óraleírásokat tartalmazó kiadványok. Úgy gondolom, a *Könyvtáros szerkesztője* szerint „elhanyagolt” *Iskola és könyvtár* rovat (ugyan ki hanyagolta el?) méltóbb témákkal is foglalkozhatna, mint hogy helyet ad egy dühödt támadásnak, mely egy jószándékú és hézagpótló kiadvány ellen irányul, s közben szakmailag túlhaladott nézeteket terjeszt.

Szepesi Hajnal

Miről is vitáztunk?

Könyvbírálatom, kedves *Román Éva*, nem vitriolos, még annyira sem, mint az Ön reflexiója írásomról, csupán egyenes, szókimondó. Lehet benne tévedés, miként az Önében is akad bőven. A vitát nem csupán a *Könyvtáros* szerkesztősege, de magam is reméltem. Nagyon csalódtam volna, ha visszhang nélkül marad írásom. Így hát igen köszönöm sorait. Átlépve az általánosításában mutatkozó csapkolódásokon, sorra veszem állításait.

Szeretem, ha az 1986-ban megjelent és beszerzett folyóiratok még az év végén bekerülnek a leltárkönyvbe. Így pontos az összegezés az évi állománygyarapodásról. A bírált könyvben is ezt olvashatjuk a folyóiratokról: „... leltárba vételük a naptári év elteltevel... történhet”. Egy árva szó sincs arról, hogy a *következő* naptári év végén. S egy *folyóirat* kötetési árának leltárkönyvbe vétele annyira lényeges volna? Iskolai könyvtárainkban aligha.

Lám, mindjárt a cikke elején azt kifogásolja, hogy valamit helyesnek találok a könyvben!

A könyv részeinek ismertetését azért vélem szükségesnek, mert ezekről a tanulók *soha senkitől* nem kapnak tájékoztatást. Tegyen próbát: szólítsa fel a könyvtárban még nem járatos 15–16 éveseket, hogy mondják meg a címlap hátlapjáról a könyv leltári számát! A tanulóknak több mint a fele a könyv végén, hátoldalán fogja keresni a számot. Örülök, hogy a hasonló címek között az én botlásom ellenére el tudott igazodni. Azért akadnak a könyvben a Bathyány név elírásán kívül egyéb botlások, pongyola fogalmazások is. Így például: „A betűrendi jel, a Cutter-szám tehát egysoros jelzet, mely...”. Továbbá: „A könyvtárból való távozás után a helyiséget áramtalanítani kell”. Én távozásom *előtt* áramtalanítom a helyiséget. Ön nem? A *térköz* szó más fogalmat jelöl, mint a *szóköz*, egyik a másikkal nem cserélhető fel (116. o.). *A magyar nyelv értelmező szótára* szerint a *térköz* a térnek két határpont közé eső része, a vonatok közt megszabott legkisebb távolság, vagy „Zárt rendben egymás mellett levő katonák v. alakzatok közötti távolság”.

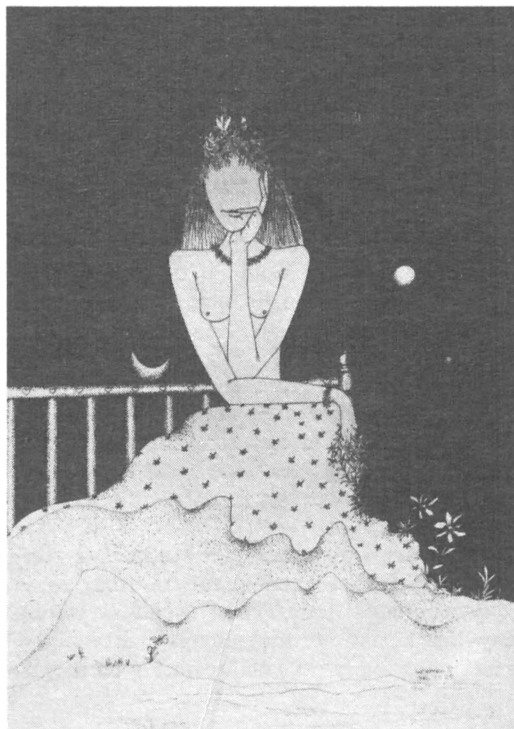
A távköz ehhez hasonló. Ellenben a szóköz: „Írott v. nyomtatott szöveg között levő hézag, távolság, köz”. A „kötészeti selejt” kifejezést – bárki alkotta is – rossznak vélem a segédkönyv megfogalmazásában.

Egyáltalán, könyvtártudományunk jelenleg használt szakszókincse nem évszázadok alatt alakult ki, és ezért nem tekinthető hibátlannak. Itt-ott „nyelvújításra” szorul. Az egyik példa erre a csoportos leltárkönyv új elnevezése is. Feleslegesen használunk három kifejezést egy fogalomra, amikor *leltárkönyvről*, *egyedi leltárkönyvről*, *címleltárról* beszélünk. Számítalan más példa is akadna, de jelenleg nem ez a téma.

Nyilvánvalóan más fogalmat jelöl az *elavult művek* és mást a *főlöleges példányok* kifejezés. Szépen kérem, ne akarjon minden áron szakmai tévedést kitapintani. Hiszen az idézett műben is olvasható: „A törlési jegyzőkönyvek mindig azonos típusú törléseket tartalmaznak” (41. o.). Látja, ha feltételezése szerint máshonnan nem, innen tudhatnám. Magam is külön vettem a régebbi törlések során, most inkább megkockáztattam, miért ne lehetne ezeket egy jegyzékbe venni, hátha az elavult szakkönyvek között is akad olyan, amelyik valakinek, más könyvtárnak valamely oknál fogva érdekes (gyűjtik az elavult tankönyveket, statisztikai kiadványokat stb.). Nevezze bár – nem minden gúny nélkül – eszmefuttatásnak a fentieket, egyáltalán nem vagyok magabiztos, tévedhetetlenek különösen nem vallom magam.

„A törléssel kapcsolatos teendők a raktárban” cím alatt írtak mindkettőnket zavarba hoztak, Önt korrigálásra is készítették. Engem már maga a cím is zavart: „... a raktárban.” Valamint: „A törlés következményei a katalógusokban” – holott csak a raktári katalógusban való teendőkről van szó, hibásan. Itt és a 44. oldalon is kissé pongyola a fogalmazás, mert nem a törlendő leltári számot, hanem az állományból törlendő mű leltári számát húzzuk át. Én az áthúzást már eleve a címleltár leltári számára vonatkoztattam.

Azt írtam: jó, ha van raktári katalógus. Az utat kerestem, miként tudja pótolni ennek hiányát egy órákdevezményes iskolai könyvtáros több mint tizezer kötetes könyvállomány esetén. Azaz okvetlenül szükség van-e rá? Az általam írtak a *Könyvtáros* 1987. évi 1. számának 16. oldalán pontosan azt foglalják össze, ami a segédkönyv 137–138. oldalán is található. Főlölegessé teszi a raktári katalógust, ha – mint tettem – minden katalóguscédula jobb felső

sarkába rágépeltem a könyv leltári számát. Az évek során ugyanis kétszer vettem át többezer kötetes könyvtárat úgy, hogy egy szál katalóguscédulája sem volt, természetesen ETO szerint sem csoportosították, sőt a leltárkönyvet is nekem kellett megírni. Ezeket pótolnom kellett, s közben még kölcsönözöm is. S mindezt teljes óraszám mellett, kezdetben semmi, majd 4–5 óra kedvezménnyel, ami nem szabad időt jelentett, hanem túlórárt. Így teljesen érthető, miért nem gondoltam raktári (szolgálati) – minek e két elnevezés? – katalógus készítésére. Fontosabbnak tartottam a kölcsönzők részére e könyvtár feltárását. Gondolom, a fentiek érthetővé teszik, hogy a meglévő katalógus alapján is meg tudom állapítani, hány példány van a műből könyvtáramban. Ha másképpen nem, kiszámolom az ujjamon, hogy 12 025–12 034 leltári szám alatt 10 példányom van. Három példányig ugyanis mind a háromnak gépelek katalóguscédulát, azon felül a fenti módon jellem.

A katalóguscédulák elkészítésénél teljesen elegendőnek találok az egyszerűsített bibliográfiai leírást, feleslegesnek vélem az adatcsoportok és adatelelnak felsorolását. Azt meg

talán nem kell bizonygatnom szelid lelkületű támadómnak sem, hogy igen kevés az olyan szépirodalmi mű, regény, amelyet többen írtak. Kolligátum esetén sem okoz gondot a szerzői betűrendes katalógusból a törölt könyvek céduláinak kiemelése.

Bizony *világosan* kitűnik írásomból, hogy könyvtáramban a szakirodalmi művekről készítettem szak-, szerzői és címszó szerinti betűrendes katalógust. Összesen mintegy harmincezer cédulát. S ha egy műről, annak írója, sőt címe alapján sem tudom megállapítani, hogy az szépirodalmi avagy ismeretterjesztő mű-e – utóvégre a szerző mindkét területen alkothat –, a három katalógusféleség bármelyike alapján az első tekintetre eldönthetem, hová tartozik. Magyarazzam, miképpen?

Emlékezetem szerint az új típusú leltárkönyv kibocsátásáról magam is olvastam, de sehonnan sem kaptam olyan utasítást, irányelvet vagy rendelkezést, hogy a régít zárjam le mondjuk a 12 139-es sorszámmal, s az új egyedi leltárkönyvben folytassam a 12 140-es sorszámmal. Kissé furcsa lenne, nemde? Ha a jelenleg használatos betelik, úgyis az újat küldi a nyomtatványellátó.

Végre tudom, miért kell három példány a

fölösleges művek jegyzékéből! Miként írja, a fölösleges példányok felajánlása – s nem körözése! – céljából. Ezért azonban akár öt példányban is készíthetném, nem? Utána – gondolom – eldobhatom. Csakhogy a könyv nem a fölösleges művekről írja elő a 3 példányú jegyzék készítését, hanem: „A törlésről tehát hivatalos jegyzőkönyvet és jegyzéket kell készíteni 3 példányban.” Így hát korai volt örömm, még most sem tudom, mit kezdjek a 3. példánnyal!

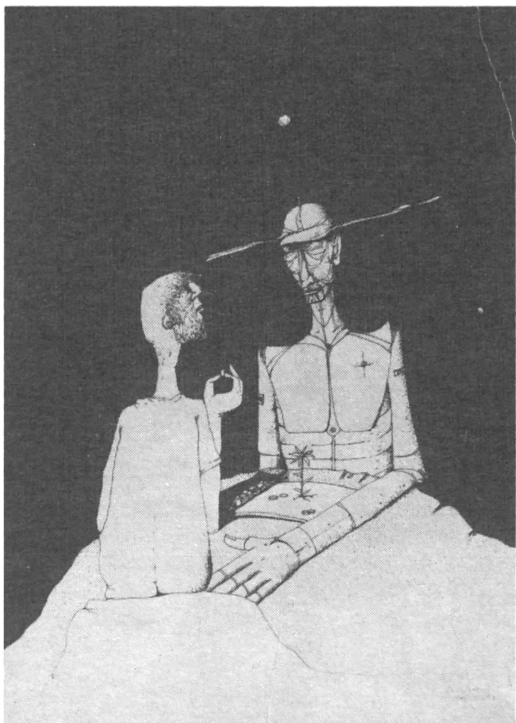
Egyébként feleml az a tudat, hogy észreveleimnek csupán egy elenyésző hányada ellen indított rohamot, a többiekről mélységesen hallgat. Szabad ebből arra következtetnem, hogy azokkal egyetért? Oly jól esett volna egy csipetnyi elismerés. Én a könyvvel szemben nem voltam ilyen szűkkeblű!

Háborgása elcsitulásával, befejező soraiban arról ír, hogy többször okozott gondot Önnek a taglalt mű *szerkezete, kifejezéseinek sommás vagy éppen bőbeszédű volta, sőt kifogásolni valókat talált benne szakmai szempontból is* (kiemelés tőlem). Ennél több kifogást még az én rosszakaratom is nehezen hozhatott volna össze! De hiszen akkor, kedves Román Éva, egy csónakban evezünk! S ebbe a csónakba Ön szállt be mellém, és nem fordítva! Együtt várjuk egy hasonló célú, de – mint írja – jobb kiadvány megjelenését, s ez nagy öröm nekem! Arra pedig akár mérget vehet, hogy írásom közzététele jobban elősegíti a várt mű megjelenését, mint az Ön megalkuvó hallgatása, sőt védelmezése.

Végtelenül bánt, hogy másik bírálóm, *Szepesi Hajnal* „teljesen elkeseredve” olvasta írásomat. Fájlnánám, ha búnak adná fejét, ezért az alábbiakban enyhíteni próbálok nekikeseredésén.

Bevallom, engem csupán az az eléggé el nem ítéhető cél vezetett, hogy elősegítsem egy, a megjelentnél jobb, iskolai könyvtáros kollégáim részére írt szakkönyv megjelenését. Hogy erre Ön, kedves Szepesi Hajnal, nem jött rá, annak alighanem az az oka, hogy a cikkemben foglaltak megértése helyett mindenekelőtt a mundér védelmét találta fontosnak. Sajnos, ez manapság elég gyakori jelenség közéletünkben.

Jelentem továbbá, hogy feltételezése ellenére csoportos leltárkönyvem naprakész, mégsem tudom, mit ért ezen: „... más-más dátummal kell közölnünk a gyarapodási adatokat évenként”. Hol hibáztattam ilyenféle értelmetlenségekkel a szerzőket?

Az elveszett könyvek térítési díjára vonatkozó érvényes rendeletet mintha magam is említettem volna. Itt csupán *kérdeztem* – már kérdezni sem szabad? –, hogy a könyvek könnyed „elvesztése”, új kiadások áremelkedése miatt bekövetkező veszteség nem mérsékelhető-e a térítési összeg meghatározott százaléku megemelésével? S új kiadások áremelkedése esetén is csupán a leltárkönyvbe írt ár térítendő? (*Káldár Gyula A Ludovikától Sopronkőhidáig* első kiadása 31 forint, a második 100 forint volt.) Ha ez szóba sem jöhet, akkor a könyvben miért találok ilyet: „A pótlásnak... az elveszett könyvnél értékesebbnek kell lennie” (40. o.). Miért? Mennyivel?

Elismerem, hogy az ember olykor félreolvas valamit, különösen ha az indulat vezeti, mint például: „...mert megyéje nem szervez az iskolai könyvtárosok részére autóbuzsós kirándulásokat...”. Talán a többi megye szervez? Én egy rossz szóval sem illetem a mi megyei könyvtárunkat. Nem hiszem, hogy például a Szabolcs-Szatmár vagy a Tolna megyei iskolai könyvtárosok ne örülnének egy-két ilyesfajta ismeret- vagy tapasztalatszerzésnek.

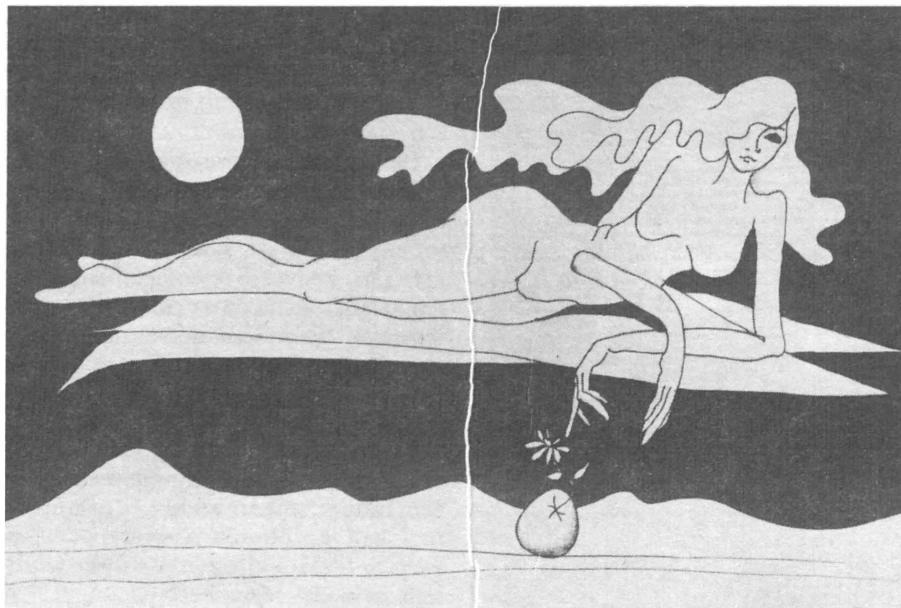
A szótárak ismeretét és használatát nem valamiféle könyvtárosi szabályzat írja elő, hanem a tantervek. A szótárak azonban meglehetősen drágák. Ezért vélem kivihetetlennek kellő példányszám nélkül 25–30 fős osztályokban a be-

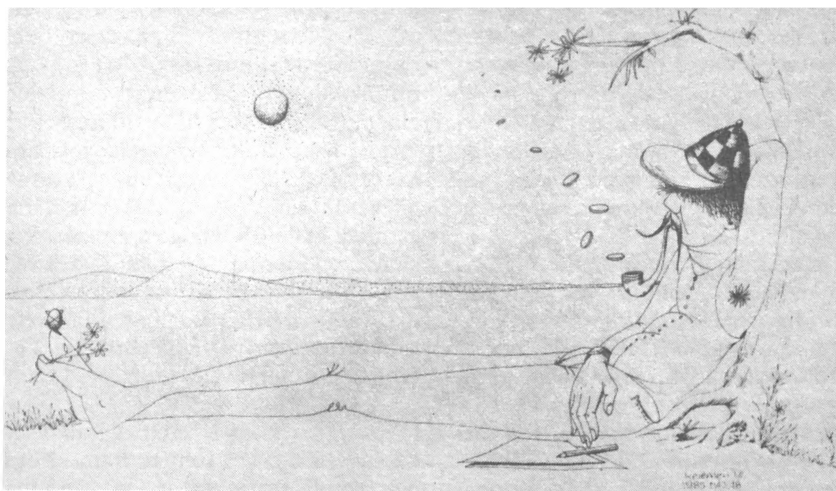
mutatáson túl azok gyakorlati megismertetését.

Akár hiszi, akár nem, nem érzem mulasztásnak, hogy nem hajtottam végre már tíz évvel ezelőtt a *Művelődési Közlöny* ez év február 10-i számában megjelenteket. A *Magyar Közlönyt*, a *Pénzügyi Közlönyt*, sőt a *Művelődési Közlönyt* – van még? – az igazgatóhelyettes vagy az érintett munkatársak szekrényükben őrzik. Az őrzést úgy kell érteni, hogy az illetékes szépen sorba rakja őket, s ha valamelyik rendelet kartársai közül érint valakit, felhívja rá a figyelmét, kiadja neki. Őrzik, hogy „mindig kéznél legyenek”. Sajnálom, ha nem tudja elképzelni: „kinék a kezénél?”. Bár ha jól értelmezem, ezután is ők fogják őrizni, a könyvtárosnak csak nyilvántartást kell vezetnie róluk. Vagy nem?

A könyvet többen írták. Valóban nem érti, vagy csak tetteti magát, hogy több fejezetét „igen jónak, hasznosnak” találtam? Már ezt is bűnömül rója fel? Talán nem tartja éppen elegendőnek „a könyvnek mintegy negyedét kitevő” részére vonatkozó észrevételeimet? Ennek lehetnek terjedelmi okai is, meg utóvégre nem én voltam az egyik lektora, hogy minden fejezetét görcső alá vegyem.

Talán nem dől össze a világ, amiért feleslegesnek találtam a könyvről, az írás s a könyvnyomtatás történetéről szóló fejezetet. Pontosan azért, mert, mint írja: ezek az ismeretek

szerepelnek „minden összefoglaló könyvtár-tanban”. S ilyen bőven akad.

Készséggel megmagyarázom, miért hiány-
lok néhány hazai könyvtárat a felsorolásból.
Mert országos hírű nagy könyvtárak, nagyon
is érdemesek a megtekintésre, sőt az ámuldo-
zásra. S ha már ajánljuk megtekintésüket, sor-
oljuk el valamennyit, nálam is bővebben!
Mindebből következik, hogy magánosan is
meglátogattam néhány hazai – turista utaimon
nem egy külföldi – könyvtárat, aligha minden
tanulság nélkül. Mennyire más azonban, ha
nem magam botorkálok a különböző szinte-
ken, s próbálok megismerkedni beosztásával,
elrendezésével, kézikönyvtárával, katalógusfé-
leségeivel stb., hanem annak dolgozója vezet
végig, történetét is elmondja, netán kérdése-
imre is felel.

Őn – velem ellentétben – jónak tartja a be-
szerzendő házi olvasmányok 15–30 példányú
megtartását. „Nagyon sok tanuló részére sem
vennék 30 példánynál többet” írja. Lelke rajta.
Látja, én nem tudtam, hogy „A könyvtári pél-
dányok elsősorban a tanórai munkát szolgál-
ják”. Azt hittem ez ideig – ő, mily botorság! –,
hogy házi olvasmányok. Nem téveszti össze
ezeket netán a *segédkönyvekkel*? Vagy a magyar
irodalom tantervének *kiegészítő anyagával*? Ez
utóbbiak valóban inkább a tanórákon haszná-
latosak, ott is lehetnek a szaktantermekben,
feleslegesen felkapott divatos szóval kabine-
tekben. Nézetével szemben – tudomásom sze-
rint – az elérendő cél, hogy a házi olvasmá-
nyokból 3 tanulóra jusson 1 könyv. Éppen
ezért úgy megnézném egy magyar irodalmi

óráját, amelyiken mondjuk *A fizikusokat* tár-
gyalják, s a három párhuzamos osztály részére
csupán 15 kötet áll rendelkezésre! Nem hibáz-
tatom amiatt, hogy megszólalása idején még
nem ismerte a 203/1986. (Műv. K. 24.) MM
számú útmutatóban foglaltakat: „... kb. 3%-ot
képviselet a gyűjteményben a nagy példány-
számú beszerzendő házi olvasmányok... kö-
re”. Kérem fogadja el ezen útmutatást, nem én
mondtam!

Hálásan köszönöm a „nagy tapasztalatú kar-
társam” titulust, igazán kedves, ha bóknak
szánta. Mindig örültem a kölcsönös tapaszta-
latcseréknek. Talán éppen ezért tartom helyte-
lennek, hogy a magyar irodalom oktatása nem
a könyvtárban történik. Kötvé hiszem ugyan-
is, hogy óra után lejöjjen néhány tanuló a
könyvtárban elhelyezett (!) falitérképen meg-
nézni, hol van *Illyés Gyula* vagy *Kölcsey Fe-
renc* – egyébként is igen nehezen megjelölhető –
szülőhelye, ha ezt nem mutatták meg neki az
órán. Ezért is fájlalom, hogy nem láthattam
valamelyik irodalmi óráját.

Nem tudom, az olvasással avagy a megértés-
sel van-e baj, amikor tudni véli bevezető sora-
imból, hogy „több mint egy évtizede” vagyok
iskolai könyvtáros. Sajnos, immár harmincha-
todik éve. Azt írtam ott, hogy több mint egy
évtizede *hiányolom* egy jó iskolai könyvtárosi
segédkönyv kiadását. Időközben ugyanis any-
nyi rendelet, irányelv, utasítás, útmutató, ki-
egészítés, egymásnak ellentmondó intézkedés
jelent meg, hogy csak egy kifogástalan, min-
den részletre kiterjedő szakkönyv tette volna
lehetővé az eligazodást. Lehet, hogy szeret

sakkozni, s ezért írásomat is csak lóugrás szerint olvasta át, keresztülgörve a 14. oldalon e soraimat: „a csoportos leltárkönyv rovatait már három évtizede átírtam...”.

Kérem, ne biztasson több munkára, mert amilyen bolond vagyok, még majd nekilendülök. Megígérem azonban, ha majd Ön is legépel harmincezer katalóguscédulát, átveszem munkatempóját!

Bocsásson meg, nem értem mit ért ezen: „... az anyagi felelősséget mindig helyben kell vizsgálni”. Eddig nem gondoltam arra, hogy például a tatai könyvtáros felelősségét mondjuk Szekszárdon vizsgálják meg. Talán a *közülmények figyelembevételére* gondolt?

Én azt tekintem *közüdomásúnak* – Önnel ellentétben –, hogy a rendeletek nem örökéletűek, lehet a korszerűtlennél jobbat, újabbat alkotni. Kétségtelen azonban, hogy a kiadott, érvényben levőt illik betartani. Kérem, legyen erős, még soha senki a könyvtáramat meglátogató ilyen-olyan szakemberek közül nem kérte számon tőlem, miért nem vezeték nyilvántartást „mindenféle ismerethordozó”-ról. S ez soha semmiféle fennakadást, zavart nem okozott. Most azonban, hogy megjelent a már idézett útmutató az iskolai könyvtárak fejlesztéséről, minden iskolai könyvtárosnak el kell fogadnia – amíg a gyakorlati tapasztalatok nyomán meg nem jelenik a módosítása.

A Komárom megyei továbbképzés valóban

sokat tesz az iskolai könyvtárosok továbbképzéséért. Nem hibáztatható azért, hogy – éppen az említett könyv egyik írója – érdektelen, mindenki előtt közismert tudnivalókról tart előadást, miközben kiderül, hogy mit sem halott a hónapok óta beharangozott s már meg is jelent *Háttér* című kiadványról s annak rendeltetéséről. Elnézésel, de nekem s néhány kollégámnak kellett felvilágosítanunk róla. A másik előadó pedig már a munkafüzetek és a feladatlapok leltárba vételét is a könyvtáros feladatának vallja a térképekkel és mindenfajta egyéb ismerethordozóval egyetemben. Te jó Isten! Hol itt a határ?!...

Szomorú, hogy ilyen megátalkodott vagyok, de egyetlen érvét sem tudtam elfogadni. Ennek oka valószínűleg az Ön dühödt vagdalkozása. Mégis rendkívül örülök annak a ténynek, hogy a végkövetkeztetésben annyira *egyetértünk mi ketten!* Azt írja: „Sokan várjuk egy hivatásos kiadó által gondozott, könyvkereskedői forgalomba és a Könyvtárellátó jegyzékére kerülő iskolai könyvtári kézikönyv megjelenését”. Ön is? S többen is? De hát miért, az Isten szerelmére?! Itt van az Önök által körömszakadtáig védett mű! Miért van szükség másakra?

Én sem becsülöm le a *Könyvtáros* olvasóit, bizonyos vagyok abban, hogy ezek után helyes következtetést vonnak le írásainkból.

Kadosa Árpád

Lapozgató

A **Tömegkommunikációs Kutatóközpont** könyvsorozatának két száma is foglalkozik az információtovábbítás nem írott formáival: a 6. szám *Kedves Hallgatóink* címmel az 1980. és 1985. közötti, rádiózással foglalkozó írásokból ad válogatást. A tanulmányok több oldalról, adatok és nézetek segítségével mutatja be e tömegkommunikációs rendszer bizonyos vonatkozásait, nem tanulságok nélkül, különösen, mivel a vizuális kultúra szaporodó válfajai a rádióknak mint médiának esélyeit is rontják (mindannyian tudjuk ezt a televízió megjelenése óta). Ugyanakkor figyeljünk fel arra a tényre, hogy a szabadidő nem-is-olyan-szabad eltöltése, az otthoni pluszmunkák, a házimunka, a gyermekkel való foglalatosságok némelyike csupán egyetlen művelődési formát tesz lehetővé: éppen a rádiót. Az egyre több

időt lefoglaló, az elmét nem, csak a kezét igénybe vevő otthoni tennivalók egyenesen előhívják a hétköznapi és a kulturális tájékozódásnak ezt a módját, szemben a könyvvel és a televízióval. Rádiót hallgatni főzés, manuális jellegű keresetkiegészítés, pelenkamosás és családi kirándulás közben is lehet, ezenfelül a nappal és az éjszaka jóformán bármelyik időpontjában. Vajon nem kellene-e, hétköznapiaink ismeretében, elgondolkodni a rádió újjászületett felelősségén?

A sorozat 13. száma viszont *Új eszköz a tájékozódásban: a képűség* címmel a vizuális információátadásnak e még kevésbé elterjedt műfajáról nyújt rövid tájékoztatót, amely azonban máris jelzi az újságoknak, a rádióknak, a televízióknak a *sürgős* információk átadásában játszott csökkenő szerepét. (A. R.)

Hol tartanak a régi hungarika bibliográfiák munkálatai?

Réginek minősülnek a nyomtatványok közül – immár nemzetközi gyakorlat alapján – az 1801 előtt készültek, míg a *hungarika* fogalom a magyar vonatkozást jelenti. Ez utóbbi, mint minden más *patriotikum*, nyelv, nyomdahely, személy és tartalom szerint négy csoportba osztható. Magyarország ezek bibliográfiai regisztrálása terén a múlt század utolsó évtizedeiben – nemzetközi mércével mérve is – igen jelentős előrehaladást ért el. Ez elsősorban Szabó Károly érdeme, aki a *Régi Magyar Könyvtár* (RMK) kötetekben ezt a feladatot a fentebb említett első három kategóriában, az 1711. évvel bezárólag, elvégezte (munkáját halála után Hellebrant Árpád fejezte be). Petrik Géza az 1712 és 1860 közötti korszakból mind a négy kategóriát regisztrálta, ha nem is az előbbivel azonos igényességgel. Így az 1712. év előtti nyomtatványok közül csak a *tartalmlag* magyar vonatkozásúakról nem készült bibliográfiai áttekintés. E hiányt azonban csaknem feledteti a nagy magyar bibliofil, Apponyi Sándor kimagasló értékű könyvtárának négy kötetes, nyomtatott katalógusa, amely szinte bibliográfiai összeállítással ér fel. (Az Apponyi-gyűjtemény katalógusának 5. kötete azonban még összeállításra és publikálásra vár.)

A felsorolt munkák megjelenése óta már több mint egy évszázad telt el, így nem csodálható, hogy ezek időközben módszertanilag beporosodtak, a feltárt gyűjtemények száma és állománya pedig mind hazánkban, mind külföldön igen jelentősen megnőtt, így a korábbi áttekintésekben egyre több hiány mutatkozott. Ezek leírásait gyűjtötte össze Sztripszky Hia-dor az első világháború előtt, és egy kötetre való pótlást adott ki róluk az RMK első két kötetéhez.

A retrospektív magyar nemzeti bibliográfia rendszerének végiggondolására és a módszeres adatgyűjtésen alapuló, korszerű újrafeldolgozásra a hatvanas évek elejétől kezdve került

sor. Ennek eredményeképpen született meg az a döntés, hogy a rendelkezésre álló csekély erőket az immár összevontan kezelt első két kategóriára kell összpontosítani.

A régi magyar nyelvű és a hazai nyomtatványok korszerű újrafeldolgozása – a *Régi Magyarországi Nyomtatványok* (RMNY) elnevezésű vállalkozás keretében – az Országos Széchényi Könyvtárban ezelőtt negyed századdal indult meg. A munkálatok időrendben haladnak. Ennek eredményeképpen eddig megjelent az első (1473–1600) és a második (1601–1635) kötet, amely mind belföldön (akadémiai díj, elismerő hangú recenziók stb.), mind külföldön igen kedvező visszhangot váltott ki (a finnek például ehhez kívánják igazítani hasonló munkájukat, a részletes címleírás helyett a címlapok reprodukciója, mint új módszer több követőre is talált). Jogos a remény, hogy ezzel – legalább az elkövetkező száz évre – korszerű és jól használható bibliográfiát sikerült kialakítani.

Folyamatban levő munkálatok

A 17. század hátralevő részében készült nyomtatványokra vonatkozó ismeretek összefoglalása előreláthatólag további három (1636–1660; 1661–1680, 1681–1700) testes kötetben fog majd napvilágot látni. E munkálatok azonban jelenleg – az erre kiképzett munkatársak családi és tudományos tervei miatt – átmenetileg téli álmukat alusszák, de az előkészítő lépések (címlapfényképeztetés, példánynyilvántartás stb.) azért folynak. Így remény van arra, hogy a következő kötet a kilencvenes évek első felében megjelenik.

Korábban időhatáráként a magyar történelem egyik fordulópontja (1711) szerepelt; ez most az új koncepció értelmében megváltozott: a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően

évszázadokban kell gondolkodni és dolgozni. Így jött létre – az RMNY-vállalkozás folytatásaképpen – a 18. század, mint új, összefoglaló kategória. A Petrik-féle bibliográfia a rendszeres adatgyűjtés során igen hiányosnak mutatkozott: az előkerült új példányok közül minden harmadik nem volt benne feltalálható. Így szükségesnek látszott a korábbiól nem ismert 1712. és 1800. között készült hazai nyomtatványok leírását publikálni. Erre 1971-ben került sor a „Petrik” 5. kötetének nevezett mű közreadásával, amely az eredetinek e kategóriába tartozó 11 630 tételéhez további 7660-at közölt. A jobb áttekinthetőség végett a Petrik 1–5. kötetének tételeiről összesített nyomdajegyzék is megjelent 1972-ben. Ez a kötet első ízben adott áttekintést a hazai műhelyek rendjében az ott 1712 és 1800 között előállított kiadványokról.

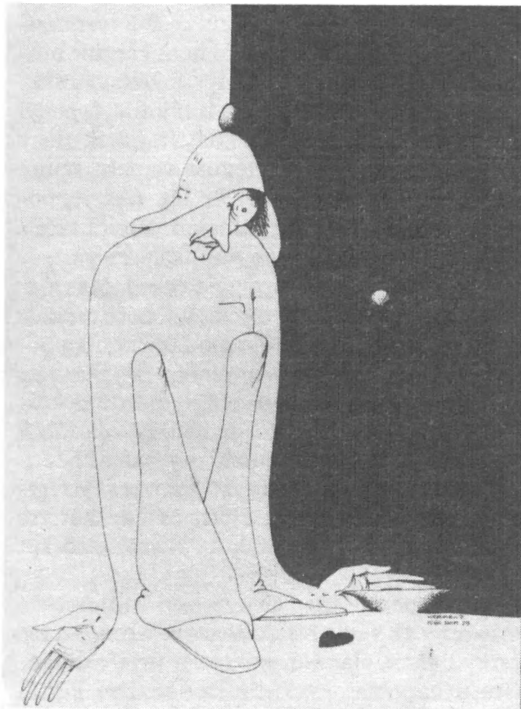
Miután a hazai állami és egyházi közgyűjtemények (könyvtárak, levéltárak és múzeumok) rendszeres áttekintésére csak ezt követően került sor, nem csoda, hogy egész sor bibliográfiailag korábban ismeretlen nyomtatvány került ismét napfényre. Ráadásul sikerült a történelmi Magyarországnak a mai államhatáron kívül eső részei közül Jugoszláviában, Ausztriában és részben Szlovákiában többet is átvizsgálni ebből a szempontból. Az így összegyűjtött új tételek száma ismét ezrekben mérhető. Már folyik a következő pótkötet (Petrik 7.) kéziratának gépelése, amely több mint hat-ezer új bibliográfiai egységgel gyarapítja a regisztrált, 18. századi hazai nyomtatványok számát. A tervek szerint ehhez később nyomdajegyzék is fog csatlakozni, amely az 1701–1711 között készült és korábban az RMK keretében ismertetett, illetve ahhoz pótlásként közreadott tételeket is tartalmazni fogja (Petrik 8.). Jelenleg immár körülbelül 25 ezer 18. századi hazai nyomtatvány adatai található az OSZK nyilvántartásában, amely egyben csaknem 180 ezer példány lelőhelyét is tartalmazza hazai és külföldi közgyűjteményekből.

A gyakorlat azt mutatja, hogy az anyaggyűjtés mostani állapota immár szilárd alapot nyújt a bibliográfiai összegezéshez, hiszen jelenleg a mostanában nyilvántartásra kerülő nyomtatványok közül már csak körülbelül minden huszadik példány bizonyul újnak. Ennek alapján már nem több ezer, hanem legfeljebb néhány száz további, hazai impresszummal ellátott és bibliográfiailag eddig ismeretlen kiadvány előkerülésére számíthatunk, eltekintve az egylevelesekől (gyászjelentések, színházi plakátok

stb.). Ez az említett 25 ezerhez viszonyítva olyan alacsony szám, hogy az eddigi anyaggyűjtés a további munkálatok immár biztos bázisának tekinthető. A 18. századi magyarországi nyomtatványok új, átfogó bibliográfiájáról részletes tervezet készült, és publikálásra is került (*Magyar Könyvszemle* 1985/1. sz.). Megvalósítására feltehetően a folyamatos munka eredményeképpen a következő évtizedekben kerül majd sor.

Az eddig elmondottak a nem magyar nyelvű hazai nyomtatványok közül csak az impresszumokkal ellátottakra vonatkoznak. Bizonyos, hogy száz-, sőt akár ezerszámra vannak még olyan 1801 előtt Magyarországon területén készült kiadványok, amelyeken nem tüntették fel a műhelyt, ahol előállították. Az ilyen kiadványok csak akkor kerülhetnek be a retrospektív magyar nemzeti bibliográfiába, ha bizonyítani lehet hazai eredetüket. Ez azonban – az időben a 19. századhoz közeledve – egyre nehezebb feladat.

A nyomdahely megnyugtató megállapításához ugyanis szükséges a hazai műhelyek teljes tipográfiai felszerelésének betűmintakönyvhöz hasonló, pontos rekonstrukciója, vagyis minden betű, könyvdísz, illusztráció stb. rendszerezett rögzítése. Csak ennek alapján lehet a nyomda

megjelölése nélkül készült kiadványok nyomtatási helyét megnyugtatóan kideríteni. Ehhez a feltételek biztosítása rendkívül munkaigényes feladat. Folyik ugyan a munka, de igen szűk keretek között. Eredményeként a 17. század végéig már elég biztos adatbázis áll rendelkezésre a meghatározáshoz. A 18. század azonban mennyiségileg is megsokszorozza a nehézségeket. Ráadásul a század utolsó negyedében a hazai műhelyek tipográfiai anyaga olyan mértékben vándorolt és keveredett, illetve származott azonos forrásokból, hogy a biztonságos nyomdai azonosítás sok esetben megoldhatatlan. Erőfeszítések történnek tehát arra, hogy idővel a 18. századi impresszum nélküli hazai nyomtatványoknak mind nagyobb részéről megállapítható legyen, hol nyomtatták; legalább a század hetvenes éveitig. Ehhez azonban még igen sok munka elvégzése szükséges.

Ezeknek a problematikus kiadványoknak egyik jelentős csoportját alkotják az úgynevezett *levéltári jellegű nyomtatványok*. Azokról a belső hivatali ügyvitel során keletkezett szövegeknek nyomtatott változatairól van szó, amelyek 1750 után címlap és impresszum nélkül készültek. Ezek már a jelenlegi anyaggyűjtés során is tudatosan kizárásra kerültek. *Mária Terézia* uralkodásának későbbi évtizedeiben, de különösen *II. József* idejében az írásbeli hivatali ügyintézés olyan mértékben terebélyesedett ki hazánkban, hogy száz és ezer úrlap, belső utasítás stb. kinyomtatása vált szükségessé. Ezek nyomdai azonosítása – dísztelen és igénytelen jellegük miatt – különösen nehéz.

Bizonyos tehát, hogy a nyomda megjelölése nélkül készült 18. századi hazai nyomtatványok száma az összes említett csoport figyelembevételével több ezerre tehető. Azonban ezek végleges tisztázása még hosszú és fárasztó előmunkálatokat igényel. A levéltári jellegük beillesztése a retrospektív magyar nemzeti bibliográfiába pedig elvileg is problematikus, hiszen így olyan, a többitől elütő nyomtatványok kerülnének bele, amelyeket nem általános terjesztésre szántak.

Kit tekintünk Hungarusnak?

A fentiekben tehát a négy hungarika-kategória közül az első kettőről (nyelv és terület) volt szó, amelyek bibliográfiai regisztrálása immár pontosan kicövekelt határok között és a mindenkor rendelkezésre álló munkaerőnek megfelelő ütemben halad előre. Ilyen előzmé-

nyek után már gondolni lehetett – sőt a jövőre vonatkozóan kellett is – arra, hogy megtörténjenek az első lépések a harmadik kategória, vagyis a régi magyar vonatkozású nyomtatványok közül a magyar szerzők művei új bibliográfiai feldolgozásának elméleti és gyakorlati előkészítésére. Miután tisztázást nyert, hogy ki is tekinthető e szempontból Hungarusnak, vagyis régi magyarországi személynek, az utóbbiak szellemi közreműködésével napvilágot látott nyomtatványok új, korszerű bibliográfiai összesítését immár célul lehetett kitűzni.

Elsőként az 1801 előtt működő, magyarországi születésű, valamint a hazánkban megtelepedett tevékenykedő külföldi személyek jegyzékének összeállítása vált szükségessé. (Ez utóbbiak természetesen csak a nálunk töltött időben minősülnek Hungarusnak.) A lista az elfogadott névalakon kívül tartalmazza a korabeli és az azóta a szakirodalomban használt többi formát is. A jegyzékben az életrajzi adatok közül mindössze a legfontosabbak szerepelnek: a születés helye és éve, a halál ideje (ezek hiányában működésének ismert időhatárai), valamint a legfontosabb, illetve a legjellemzőbb működési területe. A külföldieknél a magyarországi tartózkodásuk időköre külön is feltüntetésre kerül. E rendkívül szikár adatok célja csupán a személyek azonosítására szolgál, hiszen a jegyzék feladata az, hogy az illetők nyomtatásban napvilágot látott művei regisztrálhatók legyenek.

Az elmúlt években, Szinnyi nagy életrajzi összeállítására támaszkodva, de azt az újabb hazai és külföldi szakirodalom alapján lényegesen kiegészítve, lista készült, amely mintegy tízezer nevet tartalmaz, amihez járulnak még az eltérő névformákról készített utalók. A tudatosan csak a legszükségesebbre szorító adatokkal együtt így is viszonylag terjedelmes kiadvány lesz ebből. A tervek szerint a jövő évben néhány száz példányban – „kézirat gyanánt” megjelöléssel – kerül sokszorosításra, illetve szűkkörű terjesztésre, hogy segítségével a könyvtárakban kikereshetővé váljanak a régi magyarországi szerzők és azok munkái. A jegyzéktől még az is remélhető, hogy hatékony segítséget fog nyújtani a régi hazai személyiségek egységes névalakjának meghatározásához. Feltételezhető, hogy a legkülönbözőbb tudományágak hazai történetével foglalkozó szakemberek is haszonnal fogják majd fogatni.

A *Régi Magyarországi Szerzők* (RMSZ) természetesen nem készülhet a véglegesség

igényével, hiszen bizonyos, hogy már a művek kikeresése és bibliográfiai feldolgozása során számos további Hungarus fog előkerülni. Az új adatokból idővel talán érdemes lesz majd kiegészítést közreadni. A sovány életrajzi adatok nem kis része hiányos, illetve bizonytalan, így azok pótlására és kiigazítására is szükség lesz. Mindezek miatt a közreadásra kerülő jegyzék tehát távolról sem tekinthető lezártnak. Ideiglenes jellegét az említett „kéziratyagnánt” megjelölés is hangsúlyozni kívánja. Eppen megjelentetésével kíván azonban hozzájárulni a már majd talán nyomtatott formában is közreadásra érdemes, érettebb lista teljesebbé tételéhez és csiszolásához.

A *Régi Magyarországi Szerzők* jegyzéke alapján máris megkezdődött az OSZK katalógusainak módszeres átfésülése. Ezt követnie kell a többi jelentősebb hazai és külföldi gyűjtemény átvizsgálásának. Az így gyűjtött adatokkal gazdagodni fog az RMK 3. része, valamint a Petrik által az 1712–1800 közötti időből közreadott ilyen jellegű nyomtatványok száma. Egyrészt, hogy ehhez a munkafokozathoz biztos alap álljon rendelkezésre, másrészt, hogy az eddigi adatgyűjtés mielőbb közkinccsé váljék, két további kiadványra volna szükség.

A megjelenése óta eltelt kilenc évtized során már jelentős számú kiegészítést és igazítást publikáltak az RMK 3. részéhez. Ahogy Sztripszky tette a század elején az 1. és 2. kötetel, helyesnek látszik most ugyanez a harmadik esetében is. A már közreadottakon kívül nem kevés további nyomtatvány is került elő számos gyűjteményből. Ezek adatainak összefoglalását és sokszorosított formában történő közreadását tervezi az OSZK. A másik kiadvány az 1712 és 1800 közötti időszakban magyarországi szerzőktől külföldön nem magyar nyelven megjelent nyomtatványok ideiglenes bibliográfiája lesz, amely egyrészt a nehézkes és nem mindig pontos Petrikből emeli ki az e kategóriába tartozó adatokat, másrészt az ezekhez gyűjtött kiegészítéseket fogja majd tartalmazni, természetesen csak ideiglenes jelleggel.

*

Összefoglalásként hangsúlyozni kell, hogy a régi hungarika nyomtatványok harmadik, szerzői kategóriájának új feldolgozásához egyelőre csupán az előkészítő munkálatok tervezhetők reálisan. A most meginduló anyaggyűjtést itt is az elfogadható „telítettség” kell

majd idővel fokozni. Ehhez szolgál alapul a RMSZ-jegyzék, valamint az eddigi bibliográfiai ismeretek ideiglenes formában történő közreadása. Az így kijelölt úton haladva, és időközben szívós adatgyűjtést végezve, csak a következő században lehet arra gondolni, hogy a régi, szerzői hungarika nyomtatványok új, igényes bibliográfiája összeállítható lesz.

Hátra van még a negyedik kategória, amelyben csupán a tartalom magyar vonatkozású. Ezek bibliográfiai összefoglalásához még hiányoznak az alapvető feltételek. Úgy tűnik, hogy maga az elméleti tisztázás, vagyis hogy mi is tekinthető magyar vonatkozásúnak, sem könnyű feladat. Ez ugyanis olyan egyértelműen és biztosan körvonalazható módon, ahogy a másik három kategória esetében történt, aligha megvalósítható. Feltehetően az egyes tudományágak szakembereinek kell ezt a ma ugyancsak elmosódó határt majd szakterületenként tisztázniuk. Maguknak a nyomtatványoknak bibliográfiai összesítése pedig még a beláthatatlan távlatokban szunnyad.

A fentiekből tehát kiderül, hogy bár a nyelvi és területi kategória új feldolgozása biztos úton halad, még rengeteg az elvégzendő feladat. A szerzői hungarika bibliográfiai összefoglalásának előkészítése megindult, a tartalmánál azonban gyakorlatilag csupán tapogatózni lehet.

Borsa Gedeon

A gyermekkönyvhétről, általában

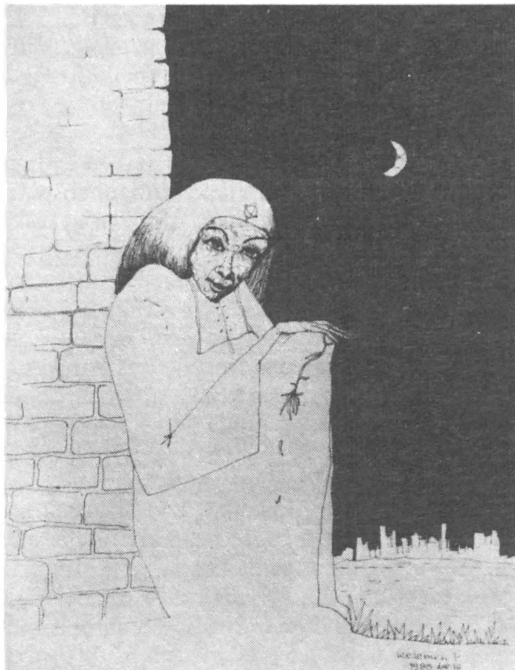
A könyvtárak számára a gyermekkönyvhét szeptember elején kezdődik. Csatlakozva a *Könyvtáros* 1987/3. számában megjelent írókhoz, a továbbiakban a Csongrád megyei módszerek, tapasztalatok alapján kíséreljük meg a gyermekkönyvhetet bemutatni.

A Somogyi Könyvtár, elsősorban megyei módszertani osztályán keresztül koordináló szerepet tölt be ilyenkor, többféle értelemben is. Középpontban az író-olvasó találkozók szervezése áll. A megye könyvtárai ide fordulhatnak kívánságaikkal, kéréseikkel, kérdéseikkel meghívandó írókra, megjelent művekre vonatkozóan, s élnek is ezzel a lehetőséggel. Munkatársaink figyelemmel kísérik más megyék tapasztalatait, nem mulasztanak el egyet-

len alkalmat sem, hogy író-olvasó találkozók sikereiről, gondjairól tájékozódjanak, így tudnak ajánlani olyan írókat, akik szívesen vállalnak találkozót, noha Csongrád megyében még nem fedeztük fel őket. Mi tagadás, ilyen esetekben némely könyvtárak fenntartással fogadják a javaslatokat. Félnek a számukra kevésbé ismert vendégektől. A kellemes csalódás után viszont futótűzként terjed a hír könyvtárosaink körében, hogy X. Y.-t érdemes meghívni, a vele való beszélgetés érdekes, informatív stb... A következő alkalommal már a sok meghívás kielégítése okoz gondot. Szeptember végére rendszerint összeáll az írók névsora: kiket és hová várnak a könyvtárak és olvasóik. Sajnos általában későn szerzünk tudomást a gyermekkönyvhéten megjelenő könyvekről, így a találkozók nem mindig kötődnek frissen megjelent művekhez. Ámbár ilyenkor is fennáll a veszély, hogy a könyv nem érkezik időben a boltokba (mint legutóbb *Berkes Péter Fűre lépni veszélyes* című regénye).

Ezután elindulnak a felkérő levelek. Izgatottan várjuk a válaszokat: igen vagy nem? Kedvező esetben az időpontok egyeztetése következik, ami egyre bonyolultabb feladat. A tanórák védelme miatt mind nehezebb délelőtti időpontot találni, márpedig nem ritka, hogy egy napon négy helyszínen is szerepeltetünk egy író, legjobb meggyőződésünk ellenére. Szemérmesek vagyunk, az anyagiakról ritkán esik szó, pedig a tiszteletdíjak, szállodaszámlák, útiköltségek előteremtése év végén a szokásosnál is nehezebb. Igény mindig több volna, mint lehetőség, ezért kényszerülünk rá, hogy a meghívott vendéget minél több helyen szerepeltessük. Nem biztos, hogy ezzel jó ügyet szolgálunk! Minden évben elhatározzuk, hogy keményen ellenállunk a külső nyomásnak, sajnos, nem mindig sikerrel.

Fontosnak tartjuk, hogy a gyermekolvasók kezébe időben színes, könnyen áttekinthető

röplap-bibliográfia kerüljön. Ezek készítését minden évben a Somogyi Könyvtár végzi.

A könyvhét előkészítő szakaszát az elkerülhetetlen programváltozások jellemzik, ezért a meghívót a lehetséges legutolsó pillanatban adjuk nyomdába, hogy a véglegesnek remélt változatot tükrözze. Az említett pénzühiányból pedig a könyvtárosok erényt kovácsolnak. Ha író nem tudnak meghívni, felkérnek olyan helyi előadókat, együtteseket, akik lelkesedésből, irodalomszeretetből, esetleg nagyon jelképes tiszteletdíj ellenében élményt adó, színvonalas előadást, foglalkozást, műsort tudnak tartani. Az ilyen események központjában is mindig a könyv áll!

Néhány tapasztalat 1986-ból

Nem mentes izgalmaktól a gyermekkönyvhét sem. Ugyan mi ad erre okot, ha mindent előre elterveztünk, megszerveztünk, mindenki tudja a feladatát? Nos, az, hogy szeretnénk minél jobban végezni dolgunkat, ezért nem közömbös, hogy az előre nem látott okok hogyan befolyásolják munkánkat. Képzeliük magunkat az író-olvasó találkozót szervező könyvtáros helyébe. A vendégvadás mindig feszültségekkel jár. Ha a könyvtáros nem ismeri az író szokásait, könnyen kínos helyzetbe kerülhet. Van, aki könnyekig meghatódik, ha műveiből részleteket mutatnak be a gyerekek, mások ezért bosszankodnak. Görcs áll a könyvtáros gyomrába, lesz-e közönsége: a gyerekek megjelenését is oly sok tényező akadályozhatja! Vajon oda tud-e érni időben az az író, akinek mondjuk 9 órakor Szegeden, 11-kor Makón van találkozója. Elég egy defekt, műszaki hiba, hosszabb sorompó, és már „úszik” a program. Milyen lesz a közönség? Ha iskolából szervezett csoport vagy osztály jön, kellően ráhangolta-e a pedagógus a találkozóra őket? Ha „spontán”, meghívók alapján várjuk a gyerekeket, akkor az utolsó percig bizonytalan, vajon eljönnek-e, akiket hívtunk, vártunk.

Az 1986-os gyermekkönyvhét sikeres volt Csongrád megyében. Hét íróvendégünk volt: *Ágai Ágnes, Békés Pál, Berkes Péter, Horgas Béla, Levendél Júlia, Marék Veronika, Nemere István*, továbbá előadóművészek: *Kisvárdai Antal, Kovács Attila, Rakovics István, Bicskey Károly* pantomim művész, *Balogh István* csillagász. Fellépett a *Mindenes* együttes és a *Tracsika*-duó. A központilag szervezett harminc-

hét programból mindössze egy maradt el! Szerencsére a hókadályok később keletkeztek, nem úgy, mint néhány éve, amikor emiatt minden terv felborult.

Vendégeink derekasan állták a sarat, pedig némelykor három-négy találkozón kellett szerepelniök naponta, a megye különböző pontjain. Kiemelkedően sikeresek, látványosak, szórakoztatóak és emlékezetesek voltak *Marék Veronika* találkozói. A Somogyi Könyvtár gyermekkönyvtárában olyan nagy volt az érdeklődés, hogy a gyerekek leültetése is gondot okozott. Lám, a könyvtárosoknak semmi nem jó! Valóban: létezik egy optimális létszám, amely alatt érdektelennek tűnik egy rendezvény, felette pedig közvetlen, kötetlen hangulata kerül veszélybe. Egy más alkalommal olyan érzésünk volt, hogy mi felnőttek jobban lelkesedtünk a szervezés alatt, mint a gyerekek, akiket hívtunk. Szerencsére a találkozó után mégis azt nyilatkozták: de jó, hogy eljöttünk! Ugyanaz ismétlődik meg, mint az előkészítés idején a könyvtárosok között: úgy látszik, a gyerekek is szeretnek biztosra menni! *Nemere István* nevére özönlének a könyvtárba, *Berkes Péter* nem győz a kérdésekre válaszolni. Nehéz a találkozót befejezni! Talán éppen az a legszebb az egészben, hogy minden találkozás más és más. Kellemesnek várt alkalom is szolgálhat kínos meglepetésekkel. Volt már arra is példa, hogy a fogadó könyvtáros viselkedett sután, kifogásolni valóan: felkészületlenül várta az írókat, akit éppen ő maga kért!

Szóljunk még talán azokról az alkalmakról, amelyek nagy, ismert nevek nélkül, lelkes könyvtárosok jóvoltából jönnek létre. Több helyen megvalósították, így a Somogyi Könyvtár nagyobb fiókkönyvtáraiban is, hogy a gyermekkönyvhét idején mindennap olyan programmal, programokkal várják a gyerekeket, amelyeket széles körben propagálnak, időben meghirdetnek. Választási lehetősége van a gyerekeknek, hogy mesét akar hallgatni, vetélkedni támad kedve vagy irodalmi műsor részesevé válni, csillagokkal ismerkedni, katalógusban böngészni, origamit, azaz japán papírfigurákat hajtogatni, esetleg előadást hallgatni. Nemcsak a forma, a tematika is változatos. Ízelítőnek néhány: téli népszokások felelevenítése, a „fáraók birodalma”, a Halley-üstökös, Téli-ünnepség, zenés, rajzos irodalomóra, képzőművészeti foglalkozás, a teremtésműszok megismerése, Benedek Elek munkássága, az Ezeregyéjszaka meséi, a kőtábláktól a rotációs gépig, a mélység meghódítása stb. A nyílt

hét valamely napján, ha keres, talál magának megfelelő programot a gyerek. Tapasztalatunk szerint látogatottak is a nyílt hetet hirdető könyvtárak.

Az örömeiket és gondokat próbáltam csokorba szedni, s nemcsak a legutóbbi gyermekkönyvhét tapasztalatai alapján. Önkéntelenül adódik a kérdés, kell-e csinálni, érdemes-e csinálni? Megkérdeztem azokat, akik ebből a munkából oroszlánrészt vállaltak, s valamenynyien igent mondtak. Igazat adok nekik. Sokszor elmondjuk, milyen fontos eleme a könyvtári munkának a *public relations*, azaz a közönségkapcsolatok ébren tartása. A fejlett könyv-

tárüggyel rendelkező országokban mindenhol élnek a közművelődési tevékenység e formáival. A jó bornak nem kell cégér, tartja a közmondás. Pedig kell! A személyes kapcsolatok kiépítése, ezek állandó ápolása, a kedvező könyvtárkép kialakítása a gyermekekben, egy életre szólóan meghatározó lehet! A jól előkészített és lebonyolított gyermekkönyvhét idején beszélnek rólunk, mikrokörnyezetünkben a figyelem középpontjába kerülünk, s erről nem szabad lemondanunk semmiképpen.

Lippainé Fekete Ilona
a szegedi Somogyi Könyvtár
igazgatóhelyettese

Művészi könyvkötések régen és ma

Kiállítás az Országos Széchényi Könyvtárban

Az 1986. december 15-én megnyílt kiállítás (alcíme: *Elmúlt korok szép kötéseiből és Szirmai János könyvkötőművész |Hollandia| modern alkotásaiból*) – nyitvatartásának két hónapja alatt sok látogató és szakmabeli vált hívévé a régi és a modern művészi könyvkötéseknek. Azt azonban viszonylag kevesen tudhatták közülük, hogy hazai közönségünk 1882 óta nem láthatott térben és időben ily széles körű kötés-, illetve stílustörténeti bemutatót.

Az 1882-es kiállítást megörökítő *Könyvkiállítási emlék* című munkában *Ráth György* (az Iparművészeti Múzeum akkori vezetője) így indokolta a kiállítás témaválasztását: „A választás a könyvnyomtatásra és könyvkötésre, mint oly iparágakra esett, melyeknek ízlésnemesítő befolyása, s közgazdasági jelentősége a közművelődés terjedésével nőttön-nő. A könyv ma az életszükségletek közé tartozik: a szellemi kincsek becsülésének arányában pedig terjed a vágy azokat díszes alakban és keretben bírni.”

A mostani kiállítás láttán elmondhatjuk, hogy a százéves megfogalmazás nemhogy nem vesztett időszerűségéből, hanem – ha lehet – ma még inkább érvényes, s tartalmában ezt

juttatta kifejezésre mind *Rozsondai Marianne*, mind *Szirmai János*.

A kötés kiállítás két részből tevődött össze. Az első két teremben régi korok szép kötéseit láthattuk, összesen 135-öt. E történeti rész anyagát *Rozsondai Marianne*, az MTA könyvtárának főmunkatársa – aki csaknem két évtizede foglalkozik köteszkutatással – válogatta össze tizenegy közgyűjteményből.

A harmadik teremben *Szirmai János* mutatta be 50 művészi kötését. A Hollandiában élő orvosprofesszor 1971 óta készít művészi köteseket. Célja – mint a kiállítást bemutató könyvükben a szerzők meg is fogalmazzák –, hogy „...tizenöt év termésén bemutassa az új értelmezésű, magasabb igényű művészi könyvkötést, és próbáljon így ízlést formálni és az újnak közönséget toborozni”.

A történeti és a jelenkori kötések egyidejű bemutatása mind az 1882-es, mind a mostani kiállításnál rendező elv volt. Sajnos, a mai helyzetről is elmondhatjuk, amit *Ráth György* annak idején kifejtett: „A jelenkori hazai könyvkötészetet illetőleg... különösen czélunk volt: a kiállítás útján sekentőleg hatni” és – ezt

már mi tesszük hozzá – az elmaradás okait felderíteni.

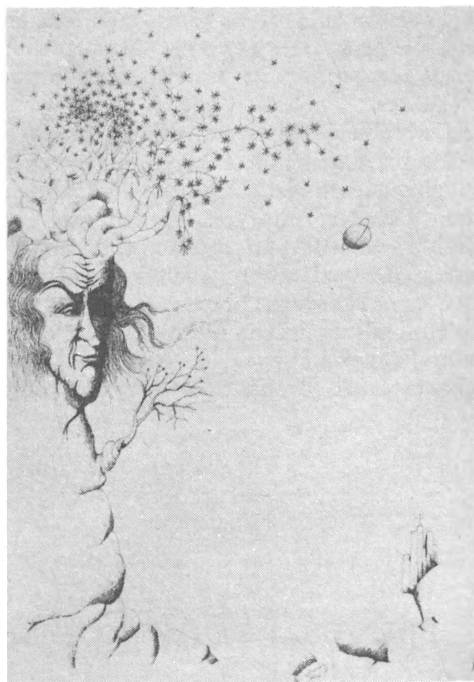
Akkor a 188 történeti kötés mellett 18 úgynevezett jelenkori kötés szerepelt, s az sem mind magyar könyvkötő munkája.

A mostani kiállításon a termekben a falak melletti vitrinekben az európai történeti kötések bemutatása volt a cél. Igaz, hogy főként a magyar gyűjtemények könyvanyagára lehetett csak támaszkodni, ezért néhány korszak és kötéstípus bemutatása nem teljes (például a román kori kötések, az úgynevezett csuklyás és palástos kötések, sőt a Grolier- és a Maiolikötések kiállítása nem volt lehetséges), mégis átfogónak, majdnem teljesnek mondható képet kaphatott az érdeklődő az európai történeti kötésekről. A legkorábbi kiállított tárgy egy kötéstábla elefántcsont középdíszé, amely Sankt Gallenből való, körülbelül 900-ból. Az elefántcsont táblák után az örvöskötések, a gótikus kötések, a bőrmetszés, a „Biccherna táblák”, a keleti kötések, a reneszánsz kötések (magyarországi, olasz, francia, spanyol, flamand, cseh – lengyel? – és német reneszánsz kötések), majd a legyeződíszes kötések következtek, ezután a barokk, a rokokó és a klasszicista stílusú, a historizáló kötések, a szecessziós bőrkötések s végül a híres emberek könyvei zárták a sort.

A két terem középső tárlóiban voltak találhatóak a magyar stílusfejlődést bemutató kötések. Itt külön ki kell emelnünk a magyarországi reneszánsz kötések, s különösen a corvinákat. A hiányzó corvinákat némiképp pótolták a rendező *Végh Gyula* gyönyörű akvarelljei.

Feltétlenül szólni kell az európai híru színes pergamen kötésekről, melyek nagy része a debreceni könyvkötőcéh remekeiként (mestermunkáiként) készült és a Református Kollégium Nagykönyvtárának őrzésében maradtak ránk. Ugyancsak debreceni különlegesség a gyöngyhímzéses kötések sora a 19. század második feléből, s egy külön tárló mutatta be e szép munkákat. Az átmenetet a régi és az új kötések között az 1945 előtti modern kötések jelentették. *Bíró Márta* és *Kiss Erzsi* egy-egy munkája. Kár, hogy nem sikerült itt *Kner Erzsébet* munkáiból is bemutatni valamit. (Úgy tudjuk, hogy 1987 őszén készül egy *Kner Erzsébet*-féle kötéskiállítás.)

A „Híres emberek könyvei” csoportban láltunk például úgynevezett láncos könyveket vagy címerrel, illetve szuperexlibriszel díszített kötések is; megkérdőjelezhető azonban, hogy a két láncoskönyvnek itt volt-e a helye.

Az 1882-es kiállítással kapcsolatban *Keszler József*, a „Régi és jelenkori könyvkötészet” című rész összeállítója és rendezője így ír a magyar kötéstörténetről: „Ilyen teljes számban és ily szép és érdekes példányokban a magyar kötésfajták alig voltak valaha egybegyűjtve. Az igaz, hogy a gyűjtemény még ez alkalommal sem oly teljes, hogy belőle a magyar kötés történetét határozott biztonsággal meg lehetne állapítani: mindazonáltal elég anyagot nyújt a megfigyelésre és összehasonlításra.”

Miben változott a helyzet az elmúlt száz év alatt? *Hunyadi József* és *Romhányi Károly* könyvei, munkái, majd a II. világháború után *Sz. Koroknay Éva* szakkikerei és kötéskiállításai jelentik először a folytatást. E kiállítások Magyarország egy-egy vidékét (alföldi városok könyvművészete, Nyugat-Magyarország könyvművészete), illetve a reneszánsz könyvkötőműhelyeket és az 1700 előtti művészi kötések mutatják be. Országos anyagot csak a mostani kiállítás gyűjtött egybe. Nagy eredmény, hogy a kiállításon zömmel szépen és gondosan restaurált kötések voltak láthatók, de sajnos, e kötések a magyarországi közgyűjteményekben található anyagnak csak egy töredékét jelentik, s nagyon sok a restaurálandó kötetek száma.

Keszler József és mások még később is a könyvkötés helyét és a nyomdahelyet nagyrészt azonosnak vették; Koroknay Éva és Rozsondai Marianne kutatásait azonban már a további, kötésekre, műhelyekre lebontott, pontosított munka jellemzi. Sajnos, az országos felmérés, egy országos kötéskataszter munkálatai még csak most kezdődnek, az anyagi feltételek hiánya miatt.

Keszler József a kötésekét vizsgálva úgy tapasztalta, hogy a Németországból bevándorolt – vagy ott tanult – könyvkötőmesterek munkálkodása után hanyatlás tapasztalható: „...minden egyes városban a kötés és aranyozás mestersége eleinte a tökély bizonyos magasabb fokán áll, később pedig mindinkább hanyatlik és végre egészen elsatnyul”.

Mind a tájékozódáshoz, mind a további munkához nagy segítséget nyújt a Rozsondai Marianne és Szirmai János által készített kiállítási kalauz. A nyomdailag is szép kivitelű katalógust a Szirmai Jánosra vonatkozó életrajzi adatok zárják le, hiányzik viszont a történeti részt összeállító Rozsondai Marianne szakmai munkásságának bemutatása, annál is inkább, mivel a napi sajtóban megjelent cikkekből sem tudhatunk meg róla semmit. A látogatók tájékoztatására jó lett volna egy rövid összefoglalást, útmutatót elhelyezni a kiállítási

teremben is. Nagyon szerencsés volt ugyanakkor néhány könyvkötőszerszám kiállítása, és a régészeti ásatásokból származó közép- és sarokveretek, kapcsok bemutatása. Ugyancsak ügyes megoldásnak bizonyult tükör segítségével láttatni a kötések háttábláját.

Az eltelt időben jelentősen megnövekedett azoknak a kötéseknek a száma, amelyeknek feldolgozása, meghatározása megtörtént. Nagyon sok műhely, mester vált ismertté, s egyre több kötés és készítője közötti kapcsolat tisztázódott. Az eddigi kutatások alapján ma ezernél több azoknak a 15–19. század folyamán Magyarországon dolgozó könyvkötőknek a száma, akiket név szerint is ismerünk, s lassan kibontakozik a magyarországi könyvkötőcéhek története. Mindezzel együtt még *nagyon sok feladat maradt*, amíg kimondhatjuk: a magyarországi történeti kötések feldolgozása megtörtént. Komoly eredmény azonban a teljességhez vezető úton az Országos Széchényi Könyvtárban most rendezett kiállítás, amely egyben számadásra és a további feladatok tisztázására is ösztönöz –, s a könyvszerető nagyközönségnek és a szakembereknek egyaránt sok örömet szerzett.

J. Halász Margit

a Pénzügyi és Számviteli Főiskola adjunktusa

Közérdekű tanácsi dokumentumok a közművelődési könyvtárakban

A közművelődési könyvtárak az utóbbi időben egyre nagyobb figyelmet fordítanak a lakosság helyi, közérdekű, közéleti információkkal való ellátására. Különösen érezhetővé vált ez az igény a településfejlesztéssel, a város- és községpolitikával összefüggő információk hozzáférhetősége, nagyobb nyilvánossága iránt a legutóbbi országgyűlési képviselő és tanácstag választások időszakában. Azok az intézmények, amelyek gyűjtötték az ilyen információkat tartalmazó tanácsi dokumentumokat – tanácsülési, végrehajtó bizottsági jegyzőkönyveket, határozatokat stb. –, jobban megfeleltek ennek a társadalmi igénynek. Ezzel egyúttal további lehetőséget teremtettek a szocialista demokrácia, az állampolgári kultúra fejlesztéséhez, az állampolgároknak a helyi társadalmi,

közösségi életben való felelős, cselekvő részvételéhez.

A Szolnok Megyei Könyvtárban például bevett gyakorlat, hogy a megyei tanácsülések írásos anyagai megtekinthetők az ülések időpontja előtt. Erről a megyei napilap is tájékoztat, így bárkinek lehetősége van véleményét még a tanácsülés előtt megfelelő szakigazgatási szervezethez vagy az általa megválasztott tanácstaghoz eljuttatni. (Hasonló módon a város nagyobb könyvtáraiban bárki betekintést nyerhet a városi tanácsüléseken előterjesztésre kerülő programokba is.) Számos településen azonban nem kerültek el a tanácsi dokumentumok a könyvtárakba, holott a Minisztertanács Tanácsi Hivatala a tanácsoknak a szervezeti és működési szabályzatuk felülvizsgálatához

1983. december 30-án kiadott irányelveiben leszögezte: „A Szabályzat rendelkezhet arról, hogy a tanácsülési dokumentumokat (a tanács) az illetékes városi, községi könyvtárhoz eljuttatva teszi hozzáférhetővé, a zárt ülés anyagának kivételével”.

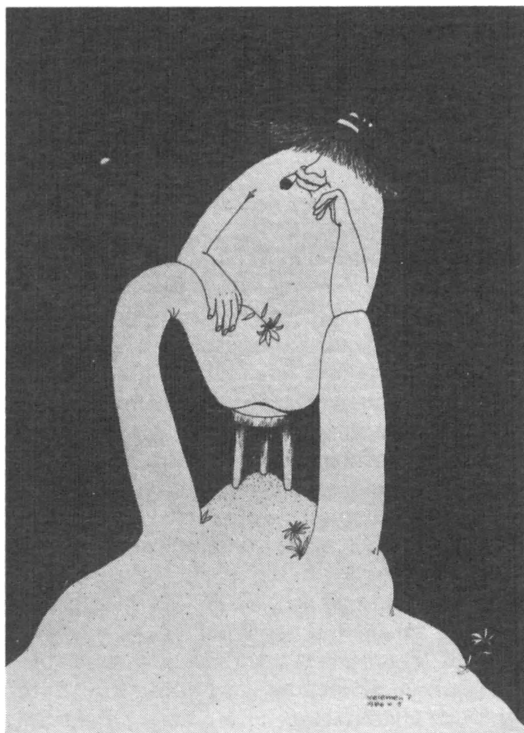
Az OSZK KMK javaslatára a HNF olvasó néperszabályozottsága ezért vitatta meg a tanácsai dokumentumok közművelődési könyvtárakban történő gyűjtésének lehetőségeit, s fogalmazott meg ajánlásokat az egységes gyakorlat kialakítására. A tanácsok és a könyvtárak közötti szervezett együttműködésre pedig a továbbiakban jó lehetőséget teremt a Minisztertanács Tanácsai Hivatalának újabb állásfoglalása. Ez az állásfoglalás a nyílt településpolitika, a tanácsai dokumentumok hozzáférhetőségének növelése érdekében minden tanácsnak javasolja, hogy a fő napirendként tárgyalta közérdekű tanácsülési előterjesztéseket és határozatokat, valamint a végrehajtó bizottságnak a lakosság széles körét közvetlenül érintő előterjesztéseit és határozatait küldje meg a település könyvtárának. Együttal ismételtlen ajánlja, hogy a tanácsok szervezeti és működési szabályzatukat az ennek megfelelő előírásokkal egészítsék ki. (L. részletesebben: *Fürcht Pál: Közhírré tételük – ismételtlen. = Népfőnt, 1986. 10. sz.*)

Az állásfoglalásról tájékoztatást kaptak a megyei és városi könyvtárak, népfőntbizottságok, s így azok együttes kezdeményezésére is számos településen megszülettek azok a helyi döntések, amelyek szervezett módon lehetővé teszik, hogy a tanácsai dokumentumokat a könyvtárak megkapják. Jó néhány megyei, városi könyvtár különböző propagandakiadványokban, a helyi újságban, műsorfüzetben vagy önálló szórólapon hirdeti ezzel összefüggő szolgáltatásait, az újonnan beérkező dokumentumokat. A legtöbb helyen gondoskodtak arról is, hogy az önálló szakszervezeti könyvtárak is megkapják ezeket a közérdekű anyagokat, ha másként nem, a tanácsai könyvtárak közvetítésével. Előfordult ugyanakkor, hogy a közös tanácsoshoz tartozó társközségek könyvtárába már nem jutottak el ezek a dokumentumok. De elmondhatjuk ezt számos önálló nagyközségi, községi könyvtárról is. A vidéki napilapokban tallózva még mindig számtalan esetben olvashatunk ilyen és hasonló közleményeket: „...Nagyközség Tanácsa megalkotta a nem lakás céljára szóló 1986. évi 3. számú tanácsrendeletét. A tanácsrendelet megtekinthető a nagyközségi tanács valamennyi tagjánál,

munkaidőben a nagyközségi tanács titkáránál, a hatósági és ügyféltájékoztatási csoport vezetőjénél és a titkársági főelőadónál.” E sorok láttán bizonyára nem szorul különösebb magyarázatra, hogy a tanács- és a lakosság számára is milyen jó megoldást jelentene, ha ez a sokak számára bizonyára fontos rendelet a könyvtárban is (szombaton és az esti órákban is, netán a titkársági főelőadó szobájánál fesztelenebb körülmények között) elolvasható, kijegyzetelhető, esetleg maga a dokumentum kölcsönözhető lenne.

Nem a könyvtárak valamiféle propagandisztikus szerepvállalásáról van tehát szó akkor, amikor a helyi tanácsok közérdekű dokumentumainak gyűjtését szorgalmazzuk: a könyvtár – miként tevékenységének egészével – ezzel is használóinak érdekeit kívánja szolgálni. Ennek felismerése (és a hálózati központi könyvtáraknak az ezzel kapcsolatos teendőkre is kiterjedő módszertani munkája) eredményeként bizonyára rövid időn belül elmondhatjuk majd, hogy ezek a fontos dokumentumok minden település könyvtárában az állampolgárok rendelkezésére állnak.

Arató Antal
az OSZK KMK osztályvezetője

„A könyvtárak helyismereti műhelyek is legyenek!”

Helyismereti könyvtárosok továbbképzése Tengelicen

Eszményien szép környezetben, zsúfolt, de változatos programmal rendezték meg a Tolna megyei Tengelicen öt megye helyismereti könyvtárosainak továbbképző tanfolyamát. Mintegy 56 könyvtáros gyűlt össze Bács-Kiskun, Baranya, Somogy, Tolna és Zala A és B típusú könyvtáraiból. A tematika – amelyet a KMK és az öt megye szakemberei közösen állítottak össze – felölelte a helyismereti dokumentumok gyarapításának, feltárásának és a rájuk támaszkodó szolgáltatásoknak csaknem minden kérdését.

A nyitó előadást *dr. Kanyar József*, a Somogy Megyei Levéltár igazgatója tartotta. Ismertette a történelemkutatások mai helyzetét, majd a honismereti mozgalom fontosságáról szólt. Utalt arra, hogy hatalmas fehér foltok vannak a magyar művelődéstörténeti kutatásban. Ezek eltüntetéséből a könyvtárosoknak is ki kell venniük a részüket. Mindez szerencsésen kapcsolódhat össze a helytörténeti kiadás reneszánszával.

Dr. Szita László, a Baranya Megyei Levéltár igazgatója a tudományos és közművelődési munka kapcsolatairól, a közgyűjtemények együttműködésének eredményeiről és távlatairól tartott előadást. Kiemelte, hogy a tudományos és a közművelődési munkának állandó kapcsolatban kell lenniük egymással. Kívánatos, hogy a kutatási módszerek alapjait minél többen sajátítsák el a közművelődésben dolgozók közül is. A közös kutatás, az együttműködés még jobban összehozhatja a közgyűjtemények dolgozóit. Mindkét előadó számos helyismereti kiadványról (*Somogy megye múltjából, Könyvek Somogyról, Baranyai krónikáirás* stb.) is szólt előadásában.

Dr. Román Lászlóné, a Baranya Megyei Könyvtár igazgatója a regionális kutatások témaköreinek kidolgozását sürgette. Utalt arra, hogy a könyvtári kutatásokat ne szűkítsük le a

könyvtártörténetre. Meg kell oldani azt is, hogy a bibliográfiai munka rangja emelkedjen, hiszen ez a tevékenység minden kutató számára nélkülözhetetlen.

Lisztes László, a Kecskeméti Megyei Könyvtár főmunkatársa így fogalmazott: „A mi célunk a közművelődés szolgálata, de ne öljük ki magunkból a tudományos ambíciókat se!”

Szita Ferenc, a Kaposvári Megyei Könyvtár igazgatója többek között arról szólt, hogy az eddigieknél sokkal jobban kell kialakítani a partnerkapcsolatokat. A könyvtárak „tálalják” jobban szolgáltatásaikat.

A második napon *Vajda Kornél*, a Könyvtáros munkatársa beszélt a helytörténet, helyismeret, honismeret és a könyvtárak kapcsolatáról, majd – külön előadásban – a helyismereti gyűjtemény gyűjtőkori, gyarapítási kérdéseiről. A helytörténet, helyismeret, honismeret szerinte ma már más, mint az 1960-as években volt. A jó helyismereti gyűjtemény tulajdonképpen adatbank, és akként is kezelendő. Szólt a helyismereti munka egyik legvitatottabb kérdéséről, a helyi szerzők, helyi személyek fogalmáról is. Összefoglalójában utalt arra, szerencsés megoldás, ha a B típusú könyvtárakban a helyismereti munkát a könyvtárigazgatók – az adott tájegység jó ismerői – végzik. (Ez a megállapítás más előadásokban is kikristályosodott.)

Surján Miklós, a Baranya Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese gazdagon szemléltetett előadásában a helyismereti dokumentumok feltárásáról beszélt. Alapkövetelmény szerinte, hogy a helyismereti gyűjteménynek külön katalógusa legyen. Ennek tartalmaznia kell minden olyan dokumentum leírását, amely a gyűjteményben a kutató rendelkezésére áll. Beszélt a fénylukkartyás feltárás kérdéseiről és kiemelte, hogy a tárgyszavazásnál a helyi sajtó

tosságokat messzemenően figyelembe kell venni. A sajtófigyelést a helyismereti munka egyik legfontosabb feladataként határozta meg. Az aprónyomtatványoknál – véleménye szerint – az önfeltáró rendszert érdemes követni. Szellemes megállapítása szerint az aprónyomtatványok a sajtóhoz hasonlítanak: „meg kell várni, amíg »megérnek«”. Részletesen szólt a videokokumentumok, a kábeltelevíziózás (ez Baranyában 1984 ősze óta működik) helyismereti fontosságáról.

A továbbképzés harmadik napján Lisztes László a helyismereti bibliográfiai feltárás módszertani kérdéseiről beszélt. Utalt arra, hogy az elmúlt évek során a helyismereti bibliográfiák készítésénél számos elméleti tanulás megfogalmazódott. „A bibliográfia nem igényli, hogy könyvtárban szülessen meg. Lehet a szülőhely múzeum és levéltár is.” E megállapítással is hangsúlyozta a társintézmények együttműködésének fontosságát.

Dr. Gerő Gyula, a Könyvtáros nyugalmazott főszerkesztője abból indult ki előadásában, hogy nincs magyar művelődéstörténet, és *hiányzik az összefoglaló magyar könyvtártörténet is. Bényei Miklósnak az a megállapítása, hogy „A helytörténet a helyismereti munka elhanyagolt területe”* ma is aktuális – mondta. A jó helytörténet, illetve könyvtártörténet-írashoz azonban nem elegendő a dokumentumok megőrzése. Úgy kell gyűjteménnyé szervezni például az eseménynaptárakat, adattárakat stb., hogy meg is tudjuk szólaltatni őket. A könyvtártörténeti kutatás központilag is segíthető (könyvtári kronológiákkal, pályázatokkal, rendszeresebb továbbképzéssel stb.), sőt segítendő. Egyik legégetőbb tennivalóként a „hőskor” könyvtárosainak megszólaltatásait jelölte meg Gerő Gyula.

Hogyan működik a helyismereti gyűjtemény mint szakrészleg? Ezt példaként a Kaposvári Megyei Könyvtár helyismereti gyűjteményének bemutatásával elemezte *Sipos Csaba* a tanfolyam negyedik napjának első előadásán. A következő előadást *Csomor Tibor*, az FSZEK Budapest Gyűjteményének helyettes vezetője tartotta. Részletesen beszámolt az egyik legnagyobb magyar helyismereti gyűjtemény történetéről.

Dr. Töttös Gábor, a Szekszárdi Megyei Könyvtár főmunkatársa a helyismereti szolgáltató és tájékoztató munka gyakorlatáról beszélt, részletesen kitérve a kapcsolatteremtés lehetőségeire is.

Az előadások után élénk vita alakult ki elsősorban arról, hogy tulajdonképpen mire vállalkozzanak a különböző típusú könyvtárak helyismereti gyűjteményei? Csaknem egyöntetű volt a vélemény, hogy a sokoldalú feltárás egyre inkább létkérdéssé válik minden gyűjteményben. A jól feltárt és szervezett gyűjtemény az alapszintű kutatásokban nélkülözhetetlen. Sokszor még a kis igényű, kistételes bibliográfiák is hasznos segítséget nyújtanak. A két legfontosabb tennivaló közül az elsőről Gerő Gyula szólt: egy helyismereti módszertani kézikönyv megjelentetése immár elodázhatatlan. Megírásában budapesti és vidéki szakemberekre egyaránt számítanak. A másikat a résztvevők együttesen fogalmazták meg: a különböző régiókban dolgozó helytörténészek, helyismerettel foglalkozók az eddigénél sokkal rendszeresebben találkozzanak egymással. Az elevebb munkakapcsolat révén fejlődhet csak tovább a helyismereti tevékenység minden területe.

Dr. Sipos Csaba
a Kaposvári Megyei Könyvtár munkatársa

Perszonália

Nem azonos

Kiss Jenő, az FSZEK főigazgatója azzal a kéréssel fordult a *Könyvtáros* szerkesztőségéhez, hogy közöljük: *nem azonos* azzal a Kiss Jenővel, aki „A szakszervezeti tisztségviselők kézikönyvei” (*Tudja-e, hogy kérheti?* sorozat) című ajánló bibliográfia egyik felelős kiadójaként szerepel.

Ezzel semmiképp sem minősíteni kívánja az említett kiadványt, csak nem szeretné, ha – és szakmai pályafutása ismeretében ez reális veszély – meg nem szolgált érdemeket tulajdonítanának neki.

Szóval: nem azonos!

„Személyesen tájékozódunk az új könyvekről...”

Nagy érdeklődéssel olvastuk a *Könyvtáros* 1986/12. számában *Orosz Bertalanné Állományasztás a közművelődési könyvtárakban* címmel megjelent cikkét. Könyvtárunkban egyetértő szakmai véleménycsere alakult ki róla, és úgy véljük kapcsolódik e témához a *Könyvtári Figyelő* 1986/2. számában *Arató Antal* írása is (*Fölösleges könyvek a közművelődési könyvtárakban*).

Mindkét cikk „belülről szemlélve” fogalmazza meg a kérdést. A kisebb könyvtárak állományasztási gyakorlatát *Orosz Bertalanné* a valóságnak megfelelően írja le a *törlés okairól* szólva. A *Tennivalók* című részből az első mondatot emelnénk ki szívesen: „Az *Új Könyvek* sokat segít az állományfejlesztésben, de a leírás, az ismertetés, az ajánlás nem pótolhatja százszázalékosan a mű ismeretét.” Ezzel kapcsolatban *Székelyné Török Tünde* cikkének kritikai megállapításaival is egyetértünk (*Könyvtári Figyelő*, 1986/2. sz.).

Mi, amikor felfedeztük az ajánlások és a

könyvek keresettsége közötti eltérést, elhatároztuk, hogy szünnapokon felkeresünk egy-egy könyvesboltot és személyesen tájékozódunk az új könyvekről, remélve, hogy így kevesebb alkalommal tévedünk a döntésnél. (Sajnos erre a személyes tájékozódásra nem jut mindig idő.) Rájöttünk, hogy nemcsak az olvasó választ úgy olvasmányt, hogy kezébe véve belelapoz a könyvbe, hanem magának a könyvtárosnak is könnyebb véleményt alkotnia a műről és ajánlania azt, ha látja, ismeri, esetleg beleolvass.

Ez a lehetőség azonban nem adódik egyformán mindenkinek. Rossz közlekedési viszonyok között vagy kis faluban nem lehet megtenni, kivéve ha van a helységben könyvesbolt. Az általunk jónak tartott megoldás ma még utópisztikusnak tűnik, azonban bizunk a könyvtáros szakma (és a könyvtárellátó) fejlődésében. Reméljük, hogy elérjük egyszer azt, hogy egy bizonyos összeg átutalása ellenében kéthetente a jegyzékek kikerkezésével egy időben megáll a könyvtárellátó mintaautója, és a könyvtáros láthatja, kézbe veheti a könyveket, amelyeket megrendel. Talán így kevesebb lesz a könyvtárakban az olvasókat nem érdeklő könyv.

De megoldás lehet az is, ha minden településen lesz majd könyvesbolt, ahol könyvtárosok és olvasók is személyesen tájékozódhatnak az új könyvekről. A könyvtárosnak akkor nem „más szemüvegén” át kell majd néznie egy-egy új kiadványt, hanem az olvasók és a mű ismeretében dönthet e kérdésről.

Előfordulhat az is, hogy az *Új Könyvek* ismertetései lesznek pontosabbak, és ily módon csökken a helytelen döntések száma. Következésképp kevesebb lesz a fölösleges példányok mennyisége, csökken a törlendő dokumentumok száma is.

Dr. Kapronczai Istvánné – vezető
Szabó Andrea – munkatárs
Dömsödi Községi Könyvtár

Ne csak a jó képességű diákoknak!

Rákász Mihály a Könyvtáros 1987/1. számában rávilágít arra, hogy a diákok tananyagkiegészítő kutatásaira a 45 perces tanítási idő nem elegendő. Valóban: erre először is módszeresen meg kell tanítani őket, tantárgytól függetlenül, és lehetőleg minél hamarabb! Az lenne az ideális, ha a tanulók ehhez az általános iskola 4. osztályában elsajátíthatnák a szükséges ismereteket. Ez az iskolai könyvtári ellátottság eltérő fokától függetlenül bármely iskolatípusban megoldható. Éppen a *hátrányos helyzetű* tanulók miatt a középiskolákban is ajánlatos elvégezni ezt az alapvető olvasáspedagógiai feladatot!

Iskolai könyvtárosi gyakorlatom során 3 tanítási óra keretében tanítom diákjainknak a kézikönyvek használatát. Az első órán alapvető ismereteket tanulnak, példákat oldanak meg a kézikönyvtár segítségével. A második órán feladatokat kapnak, valamint segítséget a megoldáshoz. Munkájukat segítik az e célra készült szemléltető táblák. A harmadik órán már értékelem a feladatok megoldását. Csoportonként foglalkozom az osztályokkal. Könnyű kiszámítani, hogy egy tanulóval átlagban 9 percet foglalkozhatok. Igazán nem nagy „befektetés”, ha később bármely tantárgyban évekig hasznosíthatja és tökéletesítheti ismeretszerző képességét a tanuló! Ehhez azonban elemi követelmény a módszeresen kialakított könyvtári gyűjtemény, a szakképzett könyvtáros – és a tantestület elhatározása a közreműködésre.

A videotechnika oktatási hasznosításával kapcsolatban nem osztom kollégám véleményét. A videózás csak annyiban divatjelenség, amennyiben minden oktatástechnikai eszköz az volt új korában. A baj éppen az, ha valóban

csak divat marad, s ahogy jött, úgy el is múlik anélkül, hogy lehetőségeit széles körben felismernék, hogy sajátos módszertanát kidolgoznák a gyakorlati tapasztalatok nyomán. Elég nagy baj az is, ha a tanár csak odáig merészkedik, hogy 45 percre televízióadással helyettesíti önmagát! A videofelvétel éppolyan információhordozó, mint a könyv, a diafelvétel, a hangfelvétel, csak sokkal hatékonyabb, a szemléltetésre alkalmasabb. A tanáré a kulcsszerep, hogy a diák ne maradjon passzív befogadó.

Ami az iskolai könyvtárak fejlődését illeti, valóban az lenne a legjobb, ha idővel a *media center* – a valamennyi médiát magában foglaló kutatóközpont – szerepkörét töltenék be. Egy ilyen központ létrehozása nemcsak anyagi, hanem szemléleti kérdés is. Sajnos ma még azokban az iskolákban sem természetes az információhordozó egységekben való gondolkodás, ahol van megfelelő könyv- és médiagyűjtemény. Nem is lehet kérdés, hogy minőségi különbség, ha a tanár vagy a tanító nem csak a tankönyv felhasználásával tanít.

E kérdéskörben azonban rendkívül szélsőségesek a vélemények. Egyes iskolákban még a korszerű szemlélet létjogosultságát is vitatják, más iskolákban viszont már a korszerű szemléltető oktatás módszertanának kidolgozásán fáradoznak. Izgalmas kérdés, hogy vajon az új oktatási törvény hatására elmélyülnek-e a különbségek, vagy közelítenek egymáshoz a lehetőségek – legalább iskolatípuson belül.

Demeterné Bogdány Margit

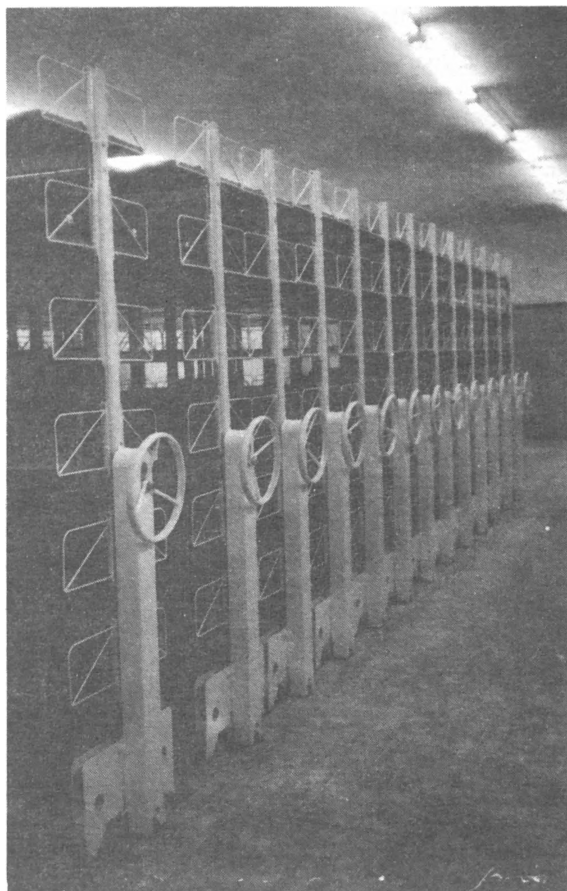
iskolai könyvtáros

314. sz. Ipari Szakmunkásképző
és Erőszakmentes Szakközépiskola, Tatabánya

KÉRÉS A SZERZŐKHÖZ

A Könyvtárosnak szánt írásokat oldalanként 26 sorral, soronként pedig 58 leütéssel kell gépelni. A kézirat végén, illetve a fényképekhez csatolt kísérőlevélben kérjük feltüntetni a szerző nevét, személyi számát, lakáscímét, munkahelyi beosztását és munkahelyének címét.

Könyvtára berendezéséhez ajánljuk

MERABONA

és

TÉKA

típusú bútorainkat,

melyek

IRINGÓ

alvázra szerelve

tömörraktárak

berendezésére is

alkalmasak

Gyártja: MEZŐGÉPIPARI

SZÖVETKEZETI

KÖZÖS VÁLLALAT, SZANY

Felvilágosítás, berendezési tervek, árajánlat készítése:

CAVALLONI GYÖNGYI

Budapest XI., Szakasits Á. u. 32/a. X. 95. 1119

Telefonüzenet: 663-226

Kastélykönyvtárat avattak Solton, március 14-én. *Vécsey Károly*, az 1848–49-es forradalom és szabadságharc honvédtábornoka, az aradi tizenhárom vértanú egyike gyermekéveit töltötte a rendkívül szép, műemléki kastélyban, amely – kastélyok tipikus újkori magyar sorsa – leromolva, az enyészetnek átadva aludta csipkerózsika-álmát, míg nem csekély anyagi áldozattal felújították. A remekül helyrehozott épületben – a devocseri példa óta talán már hagyománynak is nevezhetjük ezt – a Solti Községi Könyvtár kapott helyet, s egyúttal felvette Vécsey Károly nevét. A háromszoros alapterületüre nőtt, immáron 322 négyzetméteres községi könyvtár berendezését a helybeli ktsz készítette – a műemlékhez méltó stílusban és kivitelben.

A nagy jelentőségű, sok szempontból szimbolikus érvényű könyvtárátadáson *Köpeczi Béla* művelődési miniszter tartott avatóbeszédet, s jelen volt *Romány Pál*, a megyei pártbizottság első titkára, *Gajdócsi István*, a megyei tanács elnöke és *Bánk József* érsek. *Köpeczi Béla* köszönetet mondott mindazoknak, akik lehetővé tették munkájukkal az ősi kastély helyreállítását, és szólt arról, hogy a kastélyban nem véletlenül kapott helyet könyvtár. „Ma is érvényes a szabadságharcot előkészítő reformkornak az a törekvése, hogy a kiművelt emberfők sokasága szolgálja az egyes ember és az ország fejlődését” – mondta a miniszter.

A könyvtárosképzés kérdéseiről tartott magyar-brit szeminárium záró ülésére ünnepélyes keretek közt került sor a Magyar Tudományos Akadémia kongresszusi termében. Az ülés-

korántsem csak protokolláris aktus volt: tartalmilag foglalta össze a szeminárium eredményeit. Az ülést *Billédi Ferencné*, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke vezette, első előadója pedig, aki összefoglalta a szeminárium hozadékát, leszűrte tanulságait, megfogalmazta továbbépítendő eredményeit, *Fülöp Géza* tanszékvezető egyetemi tanár (ELTE könyvtártudományi tanszék), kandidátus volt. Előadást tartott a záró ülésen *Margaret Redfern* professzor, az Észak-Londoni Politechnikum könyvtári és információs tanszékének tanára (*Irányzatok a brit könyvtárosképzésben a szemináriumon tárgyalt kérdések tükrében*), valamint *Dósa Márton* professzor, a Syracuse-i Egyetem könyvtártudományi tanszékének tanára (*A könyvtárosok és információs szakemberek képzésének néhány kérdése – egy amerikai megközelítés*).

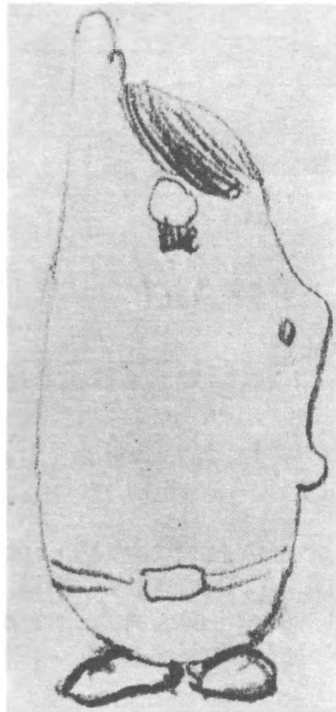
Felújították az apátfalvi (Csongrád m.) Községi Könyvtár épületét. Csaknem kétszere-

sére növekedett a könyvtár alapterülete: 74 négyzetméterrel gyarapodott, ezentúl majdnem 200 négyzetméteren, a korábbinál sokkal jobb körülmények és berendezés birtokában fogadhatja olvasóit. (R. E.)

Három olvasókör alakult Csongrád megyében a Hazafias Népfront kezdeményezésére, a könyvtárosok aktív közreműködésével: a Mindszenti Olvasókör, az Üllés–Siposhalmi Olvasókör és a Felgyői Asszonyok Olvasóköre. A céljuk e köröknek olyan kisközösségek kialakítása, amelyek tevékenyen részt vesznek nemcsak a községek művelődési életében, de közéletében is, tenni kívánnak falujukért, környezetükért, valamint – nem utolsósorban – saját műveltségük gyarapításáért. (R. E.)

A Népszava szerkesztőségének munkatársaival találkoztak a szekszárdi olvasók. A rendezvényt a Tolna Megyei Könyvtár és a Művészetek Háza szervezte, bekapcsolódva egy olyan hagyományba, amely lehetővé teszi a vidéki városok könyvtári olvasóinak politikai-kulturális fórum teremtesét. A találkozon felszólaló könyvtárosok örömmel nyugtázták, hogy a *Népszava* gyakran ad teret hasábjain könyvtári eseményekről szóló híradásoknak, szívesen ismert könyvtári kiadványokat, értékeli a könyvtári munkát és szolgáltatásokat. (E. E.)

Rados Gusztáv születésének 125. évfordulóját ünnepelte a Budapesti Műszaki Egyetem központi könyvtára. A kiváló matematikus, a Műegyetem volt professzora, akadémikus, rektor és – nem utolsósorban – a műegyetemi könyvtár volt igazgatója munkásságát ünnepi beszédben méltatta a könyvtár jelenlegi igazgatója, *Lebovits Imre* (a beszédet a *Könyvtáros közölni fogja – a szerk.*), a könyvtárban pedig nagyszabású kiállítás mutatta be a tudós könyvtárigazgató életútját, tevékenységét. (R. M.)

Pótlások a lexikonokhoz az 1986. évről

Összeállításunk ugyanolyan rendszerű, mint a *Könyvtárosban* 1986 októberében megjelent előzménye. Mivel a sajtó gyakran mellőzi a halálozás pontos helyének és napjának megjelölését, emiatt sok esetben mi is kénytelenek vagyunk körülbelüli adatokat szerepeltetni: a megjelenés előtti nap dátumát, illetve a feltételezett helyet kérdőjellel. Néhány adatnál azonban csak határnapot tüntethetünk föl „előtt” megjegyzéssel – itt a dátum a sajtóban való megjelenés napja –, máskor a halálozás helyeként – adat híján – a tágabb környezetet, országot nevezzük meg.

Mivel adataink az 1986. évre vonatkoznak, az évszámot mellőzzük, csak a hónapot és napot tüntetjük föl arab számmal.

Az adatok ellenőrzésében *Landenberger Istvánné* volt segítségünkre.

RÖVIDÍTÉSEK

†	Halálozás
BB	Balázs Béla-díj
BL	Biológiai lexikon. 1975–1978.
BRZL	Brockhaus Riemann zenei lexikon. 1983–1985.
DKA	Díjasok és kitüntetettek adattára. 1984.
EF	Erkel Ferenc-díj
ÉM	Érdemes művész
HKI	A huszadik század külföldi írói. 1968.
JA	József Attila-díj
JM	Jászai Mari-díj
KBL	Koegler, Horst: Balett lexikon. 1977.
KK3	Ki kicsoda? 3. átd. kiad. 1975.
KK4	Ki kicsoda? 4. átd. kiad. 1981.
KKL	Közgazdasági kislexikon. 3. bőv., átd. kiad. 1977.
KKMF	Ki kicsoda a mai magyar filmművészetben? 1983.
KKZÉ	Ki kicsoda a magyar zenei életben? 1979.
KL	Kislexikon. 1968.
KM	Kiváló művész
LF	Liszt Ferenc-díj
MÉ	Művész életrajzok. 1985.
MÉL	Modern építészeti lexikon. 1978.
MIL	Magyar irodalmi lexikon. 1963–1965.
MINL	Mindenki kislexikona. 1974.
MKL	Művészeti kislexikon. 1973.
ML	Művészeti lexikon. 1965–1968.
MM	Munkácsy Mihály-díj
MML	Munkásmozgalom-történeti lexikon. 2. jav., bőv. kiad. 1976.
MTAA	A Magyar Tudományos Akadémia almanachja, 1985. 1986.
NKL	A Nobel-díjasok kislexikona. 2. jav., bőv. kiad. 1985.

NL	Néprajzi lexikon. 1977–1982.
OL	Orvosi lexikon. 1967–1973.
PL	Pedagógiai lexikon. 1976–1979.
ROMIL	Romániai magyar irodalmi lexikon 1. 1981.
RVL	Römpp Vegyészeti Lexikon. 1981–1984.
SL	Sportlexikon. 1985–1986.
SZKL	Színházi kislexikon. 1969.
SZOT	SZOT-díj
TMKK	Természettudományos és műszaki ki kicsoda? 1986.
TTL	Természettudományi lexikon. 1964–1968.
TTL7	Természettudományi lexikon. 7. kiegészítő kötet. 1976.
ÚFL	Új filmlexikon. 1971–1973.
ÚML	Új magyar lexikon. 1959–1962.
ÚML7	Új magyar lexikon. 7. kiegészítő kötet. 1972.
ÚML8	Új magyar lexikon. Kiegészítő kötet. 1962–1980. 1981.
ÚML KF	Új magyar lexikon. Kiegészítő füzet. 1983.
VKE	Világirodalmi kisenciklopédia. 1976.
VL	Világirodalmi lexikon. 1970–1986.
VOL	Várnai Péter: Operalexikon. 1975.
ZL	Zenei lexikon. 1965.

KIEGÉSZÍTÉSEK

- Alessandri Rodríguez, Jorge † Santiago, 8. 31. KK3-4
- Almási Éva KMDKA, KK4, KKMF, SZKL, ÚFL
- Ambrózy György † Bp. 4. 6. előtt MTAA
- Ancsel Éva SZOT MTAA, PL
- Andics Erzsébet † Bp. 4. 4. előtt DKA, KK3-4, KL, MINL, MML, MTAA, ÚML
- Antić, Miroslav † Újvidék, 6. 25? VL
- Arbuzov, Alekszej Nyikolajevics † SZU, 4. 20. HKI, KK3-4, ÚML7-8, VKE, VL
- Arland, Marcel † Franciaország, 1. 12. HKI, KK3-4, VL
- Asbóth József † München, 9. 11. MINL, SL
- Asztalos Miklós † Bp? 3. 21. előtt MIL, ROMIL
- Bakos Béla † Bp. 2. 12. DKA, KK4, MÉL
- Bálint Endre † Bp. 5. 4? DKA, KK3-4, MÉ, MKL, ML, ÚML8
- Balogh Éva † Debrecen, 8. 1. előtt MTAA
- Balogh Lajos † Bp. 10. 9? SL
- Bán Róbert SZOT KKMF, ÚFL
- Barcza Gedeon † Bp. 2. 27. KK3, KK4, SL, ÚML8
- Bárdos Lajos † Bp. 11. 19. BRZL, DKA, KK3-4, KKZÉ, KL, MINL, MTAA, ÚML, ZL
- Barna István † Bp. 11. 6. BRZL, KKZÉ, ZL
- Barna László † Bp. 10. 15. előtt MTAA
- Barta Lajos † Köln, 5.? MÉ, MKL, ML
- Baxter, Anne † Los Angeles, 1. 7? ÚFL
- Bayar, Celal † Isztambul, 8. 22. ÚML
- Beauvoir, Simone de † Párizs, 4. 14. HKI, KK3-4, KL, MINL, ÚML, VKE, VL
- Benczédi László † Bp. 12. 20. MTAA
- Benjamin László † Bp. 8. 20. DKA, KK3-4, KL, MIL, MINL, MML, ÚML, VKE
- Bereményi Géza SZOT ÚML8
- Béres Ferenc KM BRZL, DKA, KK4
- Bergner, Elisabeth † London, 5. 12. KK3-4, KL, MINL, SZKL, ÚFL, ÚML
- Berkes Kálmán LF BRZL, KKZÉ
- Berkovits Ilona † Bp. 1. 12. MKL, ML, ÚML8
- Bertha Bulcsú Gábor Andor-díj DKA, KK3-4, MIL, ÚML8
- Beuys, Joseph † Düsseldorf, 1. 23. KK4
- Blaskó Péter ÉM KKMF
- Bodrogi Tibor † Bp. 3. 6. DKA, KK4, NL
- Bogár Richárd † Bp. 8. 25? DKA, KBL, KK3-4, ÚML8
- Bogsch László † Bp. 2. 19. ÚML
- Bolgár József † Bp. 5. 5? DKA, KK4, MÉ, MKL, ML, ÚML7
- Bolz, Lothar † Kelet-Berlin, 12. 29. ÚML
- Borges, Jorge Luis † Genf, 6. 14. HKI, KK3-4, ÚML7-8, VKE, VL
- Boros Mihály † Szeged, 11. 24. MTAA

- Böszörményi Géza BB DKA, KK4, KKMf, ÚFL
- Braine, John Gerard † London, 11. 17? HKI, KK3-4, ÚML8, VKE, VL
- Budavári István † Bp. 8. 25. előtt MTAA
- Cagney, James † Stanfordville (N. Y.), 3. 30. ÚFL
- Chase, Lucia † New York, 1. 10? KBL
- Conze, Verner † Heidelberg, 4. 28. KK3-4, ÚML8
- Csala Zsuzsa ÉM DKA, KK4, KKMf, SZKL
- Csanádi György † Bp. 9. 17? MTAA
- Csányi Árpád KM DKA, KK4, SZKL
- Csató Zsuzsa † Bp. 10. 5. MTAA
- Cserhalmi György ÉM KKMf, ÚFL
- Czigány Tamás ÉM DKA, KK4, KKMf, ÚFL
- Cziráki Lajos MM MÉ, MKL
- Darázs Árpád † Columbia (S. C.), 12. 17. DKA
- Dassault, Marcel † Franciaország, 4. 18? KK3-4, ÚML7
- Dayka Margit † Bp. 5. 24. DKA, KK3-4, KKMf, KL, MINL, SZKL, ÚFL, ÚML
- Deák Tamás † Bp. 1. 24? MIL, ROMIL
- Decsényi János ÉM BRZL, DKA, KK4, KKZÉ, ZL
- Defferre, Gaston † Marseille, 5. 7. KK3-4, MML
- Demján Éva ÉM DKA, KK4, SZKL
- Dischka Győző † Bp. 7. 18? DKA, KK4, MTAA, ÚML8
- Dobroszláv Lajos † Tata, 8. 8. DKA, KK4, MÉ, MKL, ML
- Dóry József SZOT KKZÉ
- Dömölky János KM DKA, KK4, KKMf, ÚFL
- Drahos Béla LF BRZL
- Drahota Andrea ÉM DKA, KK3-4, KKMf, MINL, SZKL, ÚFL
- Elek Margit † 2. 5? SL
- Eliade, Mircea † Chicago, 4. 28. előtt KK3-4, ÚML8, VL
- Endrényi Sándor † Bp. 12. 20. MTAA, TMKK, ÚML8
- Erdei Ferenc † Bp. 8. 8. DKA, KK4, MÉL
- Erdei Lászlóné † Bp. 12. 1. KK3-4, KL, MINL, ÚML
- Erdélyszky Zsigmond † Bp. 12. 22. MTAA, TMKK
- Erkel Tibor EF BRZL, KKZÉ
- Esterházy Péter JA ÚML8
- Ezüst György SZOT MÉ
- Fábián Árpád † Szombathely, 5. 14. KK4
- Faludiné Dániel Ágnes † Szeged, 5. 18. MTAA
- Farkas Gábor † Bp. 4. 14. BL, KK3-4, MTAA, TTL, ÚML7-8
- Farkas Károly † Bp. 4. 28? MTAA
- Farkas Loránd † Bp. 7. 15. KK3-4, MTAA, RVL, TTL7, ÚML7-8
- Fehér György ÉM DKA, KK4
- Fehér István † Bp. 1. 8. DKA, KK3-4, KL, ÚML
- Fejér Artúr † Bp. 10. 7. MTAA
- Felvinczi Takács Alice † Bp. 7. 15. KKZÉ
- Fényes Szabolcs † Bp. 10. 12. BRZL, DKA, KK3-4, KKZÉ, ÚFL, ÚML, ZL
- Fichte, Hubert † Nyugat-Németország, 3. 10? VL
- Filo (Mihályfi Ernőné) † Bp. 3. 8. DKA, KK3-4, MKL, ML
- Fournier, Pierre Léon Marie † Genf, 1. 8. BRZL, KK4, ZL
- Földes Imre EF BRZL, DKA, KKZÉ, ZL
- Földessy Margit BB KKMf
- Fröhlich, Hans Jürgen † Dannenberg, 11. 22. KK3-4, VL
- Fülep Ferenc † Bp. 5. 8? DKA, KK3-4, ML, MTAA, ÚML
- Fülöp József (1908) † Bp. 11. 9. MTAA
- Fürtös György SZOT DKA, KK4, MKL
- Gábor Móric † Bp. 9. 12. MÉ, MKL, ML
- Gachot, François † Párizs, 7. 23? VL
- Galambos Lajos † Nyiregyháza? 9. 16. előtt DKA, KK3-4, MIL, ÚFL, ÚML7-8
- Gallai Judit JM KKMZ
- Garas Dezső SZOT DKA, KK3-4, KKMf, MINL, SZKL, ÚFL, ÚML8
- Gárdonyi Zoltán † Bp. 6. 27. BRZL, MTAA, ÚML, ZL
- Gáspár Sándor JM KKMf
- Gáspárdy Sándor † Bp. 3. 20. MÉ
- Gáti József KM DKA, KK3-4, KKMf, MINL, SZKL, ÚML8
- Gáti Oszkár JM KKMf
- Genet, Jean † Párizs, 4. 15. HKI, KK3-4, ÚML7-8, VKE, VL
- Gergely Arthur † Debrecen, 6. 11. előtt MTAA
- Goodman, Benny † New York, 6. 13. BRZL, KK3-4, ÚML7-8, ZL
- Grandpierre Lajos † Debrecen, 4. 30. DKA, KK4
- Grant, Cary † Davenport (Ia.). 11. 29. KK3-4, ÚFL
- Greguss Zoltán † Bp. 12. 20. DKA, KK3-4, KKMf, SZKL, ÚFL, ÚML
- Gyórfi Sándor MM MÉ

- György László † Bp. 5. 12. DKA, KK4, KKMf, SZKL, ÚFL
- Gyurkó Henrik ÉM DKA, KK4
- Halász Ottó † Bp. 2. 15. TMKK
- Harriman, William Averell † Yorktown Heights (N. Y.), 7. 26. KK3-4, ÚML
- Hatlaczkó Ferenc † Bp. 9. 9? SL
- Hausmann, Manfred † Bréma, 8. 6. VL
- Hegedűs István ÉM DKA, KK3-4, MKL, ML
- Hennyey Zoltán † Bp. 9. 10. előtt MTAA
- Herczenik Miklós † Bp. 1. 2? KKMf, ÚFL
- Hermann István † Bp. 9. 13? DKA, KK4, MTAA, ÚML7-8
- Hernádi Judit JM KKMf
- Hernádi Lajos † Bp. 6. 29. BRZL, DKA, KK3-4, KKZÉ, KL, MINL, ÚML, ZL
- Hincz Gyula † Bp. 1. 26. DKA, KK3-4, KL, MÉ, MINL, MKL, ML, ÚML
- Hochwälder, Fritz † München, 10. 20. KK3-4, ÚML8, VKE, VL
- Horányi Béla † Bp. 11. 20. BL, KK3, MTAA, OL, TTL, ÚML
- Horkai János ÉM DKA, KK4, KKMf, SZKL, ÚFL
- Horváth Zoltán (1928) ÉM BRZL, DKA, KK4, KKZÉ, SZKL, ÚML8, VOL
- Iglódi István ÉM DKA, KK3-4, KKMf, SZKL, ÚFL
- Illés Endre † Bp. 7. 22. DKA, KK3-4, KL, MIL, MINL, ÚML, VKE
- Illés Gyula KM DKA, KK4, MÉ, MKL, ML
- Ircsik József † Bp. 10. 15. előtt MÉ
- Isherwood, Christopher † Los Angeles, 1. 5? HKI, KK3-4, ÚML7-8, VKE, VL
- Jaczó Imre † Bp. 8. 4. MTAA
- Janáky Viktor MM ML
- Janzer Frigyes ÉM DKA, KK4, MÉ
- Járitz Rózsa † Bp. 8. 13. MÉ, MKL, ML
- Je Csien-jing † Kanton, 10. 22. KK3-4
- Jordán Tamás ÉM DKA, KK4, KKMf
- Joviczky József † Bp. 8. 28. BRZL, DKA, KK3-4, KKZÉ, KL, MINL, ÚML, VOL, ZL
- Jurik Júlia † Bp. 4. 10. DKA, KK4, SZKL
- Kádár László † Eger, 12. 20. KK4
- Káldor Miklós, Lord † Cambridge, 10. 1. KK3-4, MTAA, ÚML 7-8
- Kaló Flórián ÉM DKA, KK4, KKMf, SZKL, ÚFL
- Kanellopolusz, Panajotisz † Athén, 9. 11. KK3-4
- Kantorovics, Leonyid Vitaljevics † Moszkva, 4. 7. KK3-4, KKL, MTAA, NDL, TTL, ÚML7-8
- Kardos Sándor BB KKMf
- Karsai Elek † Bp. 5. 23. DKA, KK4
- Kass János KM DKA, KK3-4, MÉ, MKL, ML, ÚML7-8
- Kaszab Zoltán † Bp. 4. 4. BL, DKA, KK3-4, KL, MINL, TMKK, TTL, ÚML7-8
- Katajev, Valentyin Petrovics † Moszkva, 4. 15. HKI, KK3-4, KL, MINL, ÚML, VKE, VL
- Kekkonen, Urho Kaleva † Helsinki, 8. 31. KK3-4, KL, MINL, ÚML
- Kelemen Éva † Bp. 4. 24. KKMf, SZKL, ÚFL
- Keller Dezső † Bp. 9. 24. DKA, KK3-4, MIL, MINL, SZKL, ÚML
- Képes Géza Művészeti Alap díja DKA, KK3-4, MIL, ÚML
- Kerényi György † Bp. 12. 30. BRZ, KK3, KKZÉ, MIL, NL, ÚML, ZL
- Kerti Károly † Tata, 11. 29. DKA, KK4, MÉ, MKL, ML
- Keveházi Gábor KM BRZL, DKA, KBL, KK4, ÚML8
- Király Levente ÉM DKA, KK4, SZKL
- Kis István † Bp. 5. 18. BRZL, DKA, KK4, KKZÉ, ÚML8, ZL
- Kocsis Sándor ÉM DKA, KK4, KKMf, ÚFL
- Koczogh Ákos † Bp. 12. 1? MIL, ML
- Kohut Vilmos † Bp? 2. 14. SL
- Kórodi András † Velence, 9. 17. BRZL, DKA, KK3-4, KKZÉ, ÚML, VOL, ZL
- Kós Lajos JM SZKL
- Kovács Kati LF DKA, KK3-4, KKMf, KKZÉ, ÚFL
- Kovács László (1919) † Bp. 12. 4. előtt MTAA
- Kovai Lőrinc † Bp. 2. 23. MIL, MML, ÚML
- Kő Pál ÉM DKA, KK4, MÉ, MKL, ÚML8
- M. Kövesi Albi † Bp. 11. 19. előtt MÉ
- Kraft, Joseph † Washington D. C., 1. 11. KK4
- Kubik Anna JM KKMf
- Ladányi Mihály † Bp. 9. 23. DKA, KK3-4, MIL, ÚML8
- Lakatos Albert † Győr, 11. 4. előtt DKA, KK4
- Lakatos Iván SZOT KKMf, ÚFL
- Lányi Ágoston † Bp. 10. 17. előtt NL
- Lázár Katalin JM KKMf
- Le Duan † Hanoi, 7. 10. KK3-4, MML, ÚML8
- Lékai László † Esztergom, 6. 30. KK4, ÚML8
- Lélek Imre † Zalaegerszeg, 5. 31. MTAA
- Lendvai Ernő Művészeti Alap díja BRZL, DKA, KK3-4, ÚML, ZL

- Lifar, Serge † Lausanne, 12. 16. BRZL, KBL, KK3-4, ÚML, ZL
- Lőrincz Ferenc † Bp. 5. 15. BL, MTAA, OL, TTL, ÚML
- Lőrincz Pál (1910) † Bp. 1. 8. KKZÉ
- Lőrincz Pál (1916) † Bp. 7. 15. MIL
- Lugossy László ÉM DKA, KK4, KKMf, ÚFL
- Lukács Miklós † Bp. 11. 1. BRZL, DKA, KK3-4, KKZÉ, ÚML, VOL, ZL
- Machel, Samora Moisés † Dél-Afrika, 10. 19. KK3-4, ÚML8
- Macmillan, Harold † London, 12. 29. KK3-4, ÚML
- Major Máté † Bp. 4. 13? DKA, KK3-4, KL, MEL, MIL, MINL, MKL, ML, MTAA, TTL, ÚML
- Major Sándor (1899) † Bp. 12. 21. MTAA, TTL, ÚML7-8
- Major Tamás † Bp. 4. 13. DKA, KK3-4, KKMf, KL, MIL, MINL, MML, SZKL, ÚFL, ÚML
- Malamud, Bernard † New York, 3. 18. HKI, KK3-4, ÚML8, VKE, VL
- Máriássy Judit † Bp. 11. 23? DKA, MIL, ÚFL
- Martyn Ferenc † Pécs, 4. 10. DKA, KK3-4, MÉ, MKL, ML, ÚML
- Matuz István ÉM BRZL, DKA, KK4, KKZÉ
- Matzon Frigyes † Bp. 4. 16. ML
- Medgyesi Károly † Bp. 11. 17? MIL
- Megyeri Endre † Bp. 4. 19. előtt MTAA
- Meisel Tibor † Bp. 8. 14? MTAA, TMKK
- Mérei Ferenc † Bp. 2. 23. DKA, PL, ÚML8
- Mészáros Zoltán (1930) † Bp. 7. 7. DKA, KK4, MTAA, TMKK
- Mezei Éva † Bp. 10. 17? KKMf
- Mezei József † Bp. 4. 25. MIL, MTAA, ÚML8
- Mihálka Tibor † Bp. 6. 28. MTAA
- Mikes György † Bp. 6. 9. DKA, KK4, MIL
- Milland, Ray † USA? 3. 11? ÚFL
- Minnelli, Vincente † Beverly Hills (Cal.), 8. 4. előtt KK4, ÚFL
- Moczár, Mieczyslaw † Varsó, 11. 1. KK3-4, ÚML8
- Moiescu, Justin † Bukarest, 7. 31. KK4
- Molnár Róbert † Bp. 4. 3. SL
- Molotov, Vjacseszlav Mihajlovics † SZU, 11. 8. KK3-4, MML, ÚML
- Moore, Henry † London, 8. 31. KK3-4, KL, MINL, MKL, ML, ÚML
- Móré Miklós MM ML
- Motte, Claire † Párizs, 7. 16. KBL
- Mulliken, Robert Sanderson † Arlington (Va.), 11. 10. előtt KK3-4, KL, MINL, NDL, RVL, TTL, ÚML7-8
- Myrdal, Alva † Svédország, 2. 1. KK3-4, NDL
- Nádler István MM MÉ
- Nagy Ferenc (1923) † Újvidék, 6. 2. KK3-4
- Nagy Lajos (1911) † Bp. 4. 2. MTAA
- Nagy Pál † Bp. 10. 26. KKMf, ÚFL
- Neagle, Anna † Nagy-Britannia? 6. 5? ÚFL
- Németh István Művészeti Alap díja DKA, KK4, MÉL, MKL, ML
- Németh Márton † Pécs, 7. 15? MTAA
- Nolipa István Pál SZOT MÉ, MKL, ML
- Nyilas Vera † Bp. 6. 17. MIL
- O'Keeffe, Georgia † Santa Fe (N. M.), 3. 6. MKL, ML
- Onczay Csaba ÉM BRZL, DKA, KK4, KKZÉ, ÚML8
- Orbán Dezső † Sydney, 10. 5. KK4, MKL, ML
- Oszlaczky Szilárd † Bp. 6. 6. előtt DKA, MTAA
- Örosi Pál Zoltán † Bp. 4. 26. előtt BL, DKA, KK3-4, KL, MTAA, TTL, ÚML
- Páger Antal † Bp. 12. 14. DKA, KK3-4, KKMf, KL, MINL, SZKL, ÚFL, ÚML
- Pákozdi János ÉM DKA, KK4
- Pál György † Bp. 4. 30. előtt ML
- Palme, Sven Olof Joachim † Stockholm, 2. 28. KK3-4, MML, ÚML7-8
- Palmer, Lili † Los Angeles, 1. 27. KK3-4, ÚFL
- Pap Károly † Debrecen, 9. 5. előtt MTAA, OL
- Papanyin, Ivan Dmitrijevic † SZU, 1. 30. KK3-4, ÚML7
- Papp István (1920) † ? 6. 29. DKA, TMKK
- Pásztor Gábor ÉM DKA, KK4, MÉ, MKL, ML
- Pataki László † Bp. 11. 9. MML
- Pázmándi László † Bp. 10. 24. előtt DKA, KK4, MTAA, TTL7, ÚML8
- Pázmándi Margit Ybl-díj DKA, MÉL, MKL
- Pears, Peter † Aldeburgh, 4. 3. BRZL, KK3-4, ÚML8, VOL, ZL
- Pege Aladár ÉM BRZL, DKA, KK4
- Pelle István † Buenos Aires, 4. 8. KK3, MINL
- Petress Zsuzsa KM DKA, KK3-4, KKZÉ, SZKL, ÚFL, ÚML
- Pogány Margit † Bp. 5. 12? SZKL
- Polgár László ÉM BRZL, KKZÉ, VOL
- Porzolt István † Nyíregyháza, 12. 12. PL

- Preminger, Otto Ludwig † New York, 4. 23. KK3-4, ÚFL, ÚML7-8
- Putrament, Jerzy † Varsó, 6. 23. HKI, KK3-4, ÚML, VKE
- Rácz Pál † Bp. 3. 24.? KK3-4
- Radványi Géza † Bp. 11. 26. DKA, KK3-4, KKMF, ÚFL, ÚML8
- Raics István † Bp. 10. 4. előtt BRZL, DKA, KK3-4, KKZÉ, MIL, ÚML, ZL
- Rák József BB KKMF
- Redő Ferenc KM DKA, KK4, MÉ, MKL, ML, ÚML
- Reed, Dean † Kelet-Berlin, 6. 17. KK4
- Révész György † Bp. 12. 23. MTAA, OL, ÚML8
- Révész László ÉM BRZL, DKA, KK4, KKZÉ, ZL
- Reviczky Gábor JM KKMF
- Richly Zsolt ÉM KKMF, ÚFL
- Riesz Béla † Szeged, 10. 21. MTAA
- Róna Péter BB DKA, KK4, KKMF, ÚFL
- Rous, Sir Stanley † London, 7. 18. KK4, SL
- Rudnai Ottó † Bp. 9. 12. előtt MTAA
- Rulfo, Juan † Mexiko? 1. 8? HKI, KK3-4, ÚML8, VKE
- Ruttai Éva † Bp. 9. 27. DKA, KK3-4, KKMF, KL, MINL, SZKL, ÚFL, ÚML
- Sárándi Imre † Bp. 11. 10? MTAA
- Sarló Sándor † Bp. 4. 26. előtt MIL, MML
- Schock, Rudolf Johann † Düren-Gürzenich, 11. 13. BRZL, VOL, ZL
- Sebes Gusztáv † Bp. 1. 30. KK3-4
- Sebes János † Bp. 11. 14. ML
- Sebestyén Olga † Bp. 11. 25. BL, DKA, KK3, MTAA, TTL7, ÚML8
- Sebestyén Sándorné Mannaberg Rózsi † Bp. 4. 19. előtt KKZÉ, ZL
- Seifert, Jaroslav † Prága, 1. 10. HKI, KK3, NDL, ÚML, VKE
- Sikolya István † Bp. 12. 4. KKZÉ
- Simon Albert ÉM BRZL
- Simon Andor † Bp. 7. 8. MIL
- Sólyom-Nagy Sándor SZOT BRZL, DKA, KK3-4, KKZÉ, ÚML8, VOL
- Soyinka, Wole irodalmi Nobel-díj HKI, KK3-4, ÚML8, VKE
- Sunyovszky Szilvia JM KKMF, ÚFL
- Szabó Szabolcs BB KKMF, ÚFL
- Szántó István † Bp. 9. 3. MTAA
- Szarvas Pál † Debrecen, 2. 7. előtt DKA, MTAA, TTL, ÚML
- Szegedi Erika ÉM DKA, KK4, KKMF, MINL, SZKL, ÚFL
- Szegedi Sándor † Kecskemét, 12. 4. MTAA, TMKK
- Székely Gábor KM DKA, KK4
- Székely Júlia † Bp. 3. 20? BRZL, MIL, ZL
- Szemethy Imre ÉM DKA, KK4, MÉ
- Szemjonov, Nyikolaj Nyikolajejics † Moszkva, 9. 28. KK3-4, KL, MINL, MTAA, NDL, RVL, TTL, ÚML
- Szenes Zsuzsa ÉM DKA, KK4, MKL, ÚML8
- Szent-Györgyi Albert † Woods Hole (Mass.), 10. 22. BL, DKA, KK3-4, KL, MINL, MTAA, NDL, OL, PL, RVL, TMKK, TTL, ÚML
- Szenthelyi Miklós LF BRZL, KKZÉ
- Szentiványi Jenő † Bp. 9. 8? MIL
- Szepes Béla † Bp. 6. 20. ML
- Szersén Gyula JM KKMF, ÚFL
- Szinnyei Júlia † Bp. 8. 22? MIL
- Szmirnov, Lev Nyikolajejics † Moszkva, 3. 26. KK4
- Szobek András † Bp. 12. 3. MML
- Szokolay Sándor KM BRZL, DKA, KK3-4, KKZÉ, ÚML, ZL
- Szomjas György BB KKMF, ÚFL
- Szondi Lipót † Kűsnacht, 1. 28? KK3-4, OL, ÚML
- Takács Erzsébet MM DKA, KK4
- Tápai Antal † Szeged, 9. 20. ML
- Tárczy-Hornoch Antal † Sopron, 1. 16. DKA, KK3-4, KL, MINL, TTL, ÚML
- Tarkovszkij, Andrej Arsenyovics † Párizs, 12. 29. KK3-4, ÚFL, ÚML8
- Tarsoly Elemér † Bp. 4. 11? DKA, KK4, KKMF, SZKL, ÚFL
- Temesszentandrásai Guido † Bp. 5. 12. előtt DKA, KK4
- Tenzing Norgay † Dardzsiling, 5. 9? KK4
- Terényi László † Bp. 12. 25. KK4
- Thielicke, Helmut † Hamburg, 3. 5. KK3-4
- Tiboldy Mária JM KKZÉ, SZKL
- Tillai Aurél SZOT BRZL, KKZÉ
- Ting Ling † Peking, 3. 4. HKI, KK3-4
- Tiszay Andor † Bp. 2. 27? MIL, MML, SZKL
- Tóth Béla (1924) JA DKA, KK4, MIL, ÚML8
- Tóth István ÉM DKA, KK4
- Tőkei Ferenc SZOT DKA, KK3-4, MIL, MTAA, ÚML8
- Urbany, Dominique † Luxemburg, 10. 21. KK3-4, MML
- Váli Dezső MM MÉ
- Varga Pál † Bp. 8. 2? BRZL, KKZÉ, ÚML, VOL, ZL

Várkonyi Mátyás EF KKZÉ
Vaszko Erzsébet †Bp. 4. 5. MKL, ML
Vázsonyi Endre †Bloomington (Ill.), 12. 11.
előtt MIL
Véghelyi Péter †Bp. 12. 22. BL, MTAA, OL,
TTL, ÚML7-8
Vermes Magda †Bp. 5. 6. MIL
Verner Paul †Kelet-Berlin, 12. 12. KK3-4
Wilson, Teddy †New Britain (Conn.), 7. 31.
ZL

Winston, Henry †Moszkva, 12. 13. KK3-4,
MML
Witz Éva BB KKMf, SZKL
Würtz Ádám ÉM DKA, KK3-4, MÉ, MKL,
ML, ÚML8
Yamasaki, Minoru †Detroit (Mich.), 2. 17
előtt KK4, MÉL, MKL
Zolnay Pál ÉM DKA, KK4, KKMf, ÚFL
Zorin, Valerian Alekszandrovics †Moszkva, 1.
14. KK3, ÚML8

ADATKÖZLÉS

A tájékoztatás megkönnyítése végett néhány, a lexikonokban nem szereplő ismertebb személyről is közlünk adatokat:

Ábrán Zoltán festőművész †Bp. 10. 30. előtt
Bajka Szilasy Gyula színész, rendező †Bp. 9.
19. előtt
Bálint Ferenc népi iparművész †Bp. 2. 5.
Binnig, Gerd nyugatnémet fizikus fizikai No-
bel-díj
Börzsönyi Mihály színművész †Bp. 8. 25. előtt
Buchanan, James McGill amerikai közgazdász
közgazdasági Nobel-díj
Cohen, Stanley amerikai biokémikus orvosi
Nobel-díj
Csengery Dsida Aladár színművész †Győr,
10. 7. előtt
Csorba János ügyvéd, polgármester †Bp. 9.
11.
Dán Róbert irodalomtörténész †Bp. 3. 31?
Dankovits László újságíró †Bp. 3. 14.
Enyedi G. Sándor újságíró †Békéscsaba? 10.
7.
Erdély Miklós festőművész †Bp. 5. 22.
Erdélyi Sándor †Bp? 7. 28. mérnök, író
Gaál Lajos festőművész †Bp. 2. 18.
Gáti Lili gordonkaművész †Bp. 6. 1.
Gellért József biológus †Bp. 1. 11. előtt
Harmath István irodalomtörténész † Veszp-
rém? 5. 13. előtt
Herschbach, Dudley amerikai kémikus kémiai
Nobel-díj
Huba László újságíró † Bp. 3. 6?
Hunyadi István költő †Bp. 11. 15. előtt
Jurik Ilona színművésznő †Bp. 4. 2.
Kapussy György festőművész †Bp. 1. 6.
Kaszás Ildikó táncművész ÉM
Kecskés Péter irodalomtörténész, tanár
†Gyöngyös, 10. 27.
Kmetty Ferenc grafikusművész †Bp. 4. 22.
előtt

Kótay Pál orvos, művelődéstörténész †Maros-
vásárhely, 12. 25.
V. Kovács Sándor irodalomtörténész †Bp. 12.
2.
Kömüves Imre újságíró †Bp. 6. 27?
Kukk György televíziós szerkesztő †Bp. 5. 7?
Kulcsár István ideggyógyász †Tel Aviv, 6. 13?
Ladányi Imre festőművész †New York, 10.
15. előtt
Lee, Yan amerikai kémikus kémiai Nobel-díj
Levi-Montalcini, Rita olasz neurobiológus or-
vosi Nobel-díj
Lőcsei Jenő táncművész ÉM
Maksay László grafikus, művészettörténész
†Bp. 7. 11.
Mikes Éva táncdalénekesnő †Bp. 2. 5.
Montágh Imre logopédus †Bp. 8. 1.
Pásztor Béla újságíró †Békéscsaba, 9. 7.
Polanyi, John kanadai kémikus kémiai No-
bel-díj
Rohrer, Heinrich svájci fizikus fizikai No-
bel-díj
Ruska, Ernst nyugatnémet fizikus fizikai No-
bel-díj
Rusznayk Erzszi grafikusművész †Bp. 8. 9.
Szabó János ny. miniszter †Bp. 12. 25.
Szabó Rozália naiv festőnő †Bp. 1. 6?
Szilágyi Eta színművésznő †Bp. 4. 9.
Tóth Lajos énekművész †Bp. 10. 22. előtt
Várnai Vilmos rádiós szerkesztő †Bp. 2. 22?
Wiesel, Elie amerikai publicista béke No-
bel-díj
Zoltán Sára színművésznő †Miskolc, 3. 25?
Zsöfinyecz Mihály pártmunkás †Bp. 4. 30?

Gy. Gy.

Kelemen Pál

A saját világot teremtőkkel rokon, akiknek művészetében a tehetség originális, azaz olyan egyedi, a stílus olyan egyéniséget jelöl, amely nem téveszthető össze máséval, s ez a különbözőzés elbűvölően természetes, mentes az erőlködéstől, keresettségtől.

Kelemen Pál különöségeivel megkapó grafikai és festői világát nem patológikus tehetség táplálja, ámbár tusrajzai legtöbbször, még az idillikusnak látszókon is, jelen vannak korunk közérzetének összetevőiként diagnosztizálhatóan: a szorongás, a lappangó és leküzdött devianciák, a magány és a társra vágyás, a Kozmosz más értelmes lényekkel való találkozás lehetőségéig fölemelkedett, s önmagával együtt a Föld minden szerves életét elpusztítani képes ember nagysága és félelmissége. Mindeme tulajdonságaival tehát nem kivülálló, nagyon is sorstársa sokunknak, akik hasonlóan éljük meg a 20. század végi életünket. Világa mégsem komor. Alakjait fölragyogtatják, átlényegítik, megszipítják a groteszktség túlzásai, a líraiság, a gyöngédség, az ironia, a mélyre látó filozófia, az áradó játékoság, a humor, a kifogyhatatlan ötletesség.

Lapjain szembeötlő a rajzművészet mesteri birtoklása. Noha az autodidakták többszörösen hátrányos és manapság talán még keservebb útját járta be, ez a negyvenhat éves férfi láthatóan gazdag évtizedek tengernyi észleletét, élményét, gondolati summázását hordja magában. S mert a rajz, a festés ifjú korától vonzotta, ami „civil” foglalkozásai éveiben lehetséges volt, tanult szabadiskolákban, képzőművészeti körökben, és megszállottan rajzolt. A legkonokabb naplóírók módján ő rajzba vészte minden napját. A bántások, sérüléseket, megaláztatásokat és lázadásokat, a félelmeket, s az álmokat, sejtéseket, melyek annyi kortársához hasonlóan őt is formálták. Ennek a hosszú ideig elhúzódó „magánfőiskolának” jelenen végző művészei között mutatják helyét

ezek a rajzok, a gyors vázlatok, karikatúrák s a kidolgozott lapok egyaránt. Egy ötlet, egy gondolat olyan biztosan meghúzott vonalakkal kerül a papírra, hogy talán nem is találunk utólagos kiegészítéseket rajtuk. Mintha egy benne már véglegesen kész képet az öntörvényűen működő tehetség másoló komputerrendszere vetitene lapjaira, olyan véglegesen a helyén van minden a képi látványhoz szükséges és elégséges kompozícióban. Nem pepecselő, a megoldást nem a tényleges rajzolás közben kereső művész, s ebben az olyan költőhöz hasonlítható, akinek fejében már ott a vers hiánytalanul, amikor leírásához asztalhoz ül.

Gondolkodó elme, azt is mondhatnám, a rajz filozófusa. Most, hogy ezt a megállapítást leírtam, jut eszembe, milyen különös ember Kelemen Pál. Tíz éve ismerem, sok kiállítását megnyitottam, évente többször végignézhettem új termését, ő is gyakran fölkeres: különös, hogy annyi mindenről esik szó ilyenkor, csak sorsunk létkérdéseiről nem. Legerősebben megragadó munkáin mégis ezek tűnnek elő marandó érvénnyel. Közös aggodalmainkat és reményeinket fejezik ki olyan áradóan, ahogyan az ember csak anyanyelvén tud szólni s álmodni is. E rajzokból bármelyiket emelném ki, hosszan beszélhetnék róla, mert olyan pontos és találoan meghúzott minden vonala, hogy minél tovább nézem, annál több húr rezonál bennem. Humora, ötletessége is elválaszthatatlan erénye rajzi anyanyelvének, sem mondandója megfogalmazásában, sem megoldásaiban nem marad a felszínen.

Sokat tudó, mélyre látó művész, ennek ellenére nem pesszimista. Számos lapján fölfedezhetjük az értelmes, szép élet lehetőségeibe és megmaradásába vetett hitének jegyeit, a csírárt őrző tojást s a virágot, melyek az örület pillanatai után is továbbvihetik az életet.

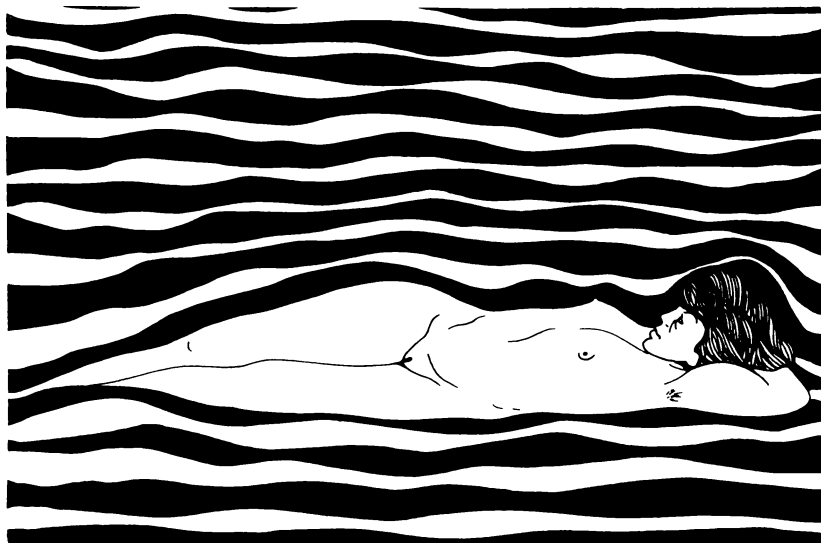
Figyelmünkre és szeretetünkre érdemes művész.
Gergely Mihály

Magyarországi könyvtárak címjegyzéke. – Gyűjtőköri tájékoztató. Tudományos és szakkönyvtárak. A két mű együttes ismertetésére a legkézenfekvőbb mentség, hogy hajdan egy kötetben, egyetlen szerves egésszé szerkesztve látott napvilágot az effajta anyag. Akkor még *minervának* neveztük a magyar közgyűjteményekről (utóbb: könyvtárakról), azok legfontosabb cím-, állományi és szolgáltatási adatairól az eligazítás, a tájékoztatás szándékával számot adó kiadványokat. Akkor együvé került, most két kötetben, változott címmel jelent meg az anyag. (Az 1969-ben elkészült, *Pataky Ernő* és *Bereczky László* szerkesztette mű a szakirodalmi kalauz, illetve a gyűjtőköri kódex nevet viselte. Feltehetőleg az egykor adminisztratív eszközökkel erőltetett, a valóságban azonban kezdettől hamvába holt gyűjtőköri együttműködés máig ható zavaró emlékei inspirálták új cím keresésére a szerkesztőket, kiadókat.)

Már a címekből kikövetkeztethető, hogy a

két kiadvány nemcsak mennyiségileg, hanem összetételükben is eltérő könyvtár-csoportokat ölel fel. Ez a dolgok logikájából következik, hiszen a címjegyzék háromezer egynéhány (pontosan 3117) intézmény adatait tartalmazza, azokat, amelyekre egy belső (hipotetikus) meghatározás alapján egyáltalán alkalmazható a *könyvtár* megjelölés. (Ennek értelmében „...a legalább háromezer kötet feldolgozott saját állományú könyvvel vagy kétezer kötet könyvvel és 50 kurrens folyóirattal, főfoglalkozású könyvtárossal, lehetőleg önálló helyiséggel rendelkező dokumentumgyűjtemények” tekintendők könyvtárnak.)

Tehát: a címjegyzék mintegy háromezer, mindenféle típusú (felsőoktatási, szak-, közművelődési és iskolai) könyvtár adatait tartalmazza. Az egyes tételeket a szerkesztők hálózatok szerint rendezték, egy-egy tételben belül az adatok a következő sorrendben követik egymást: a könyvtár neve, címadatai (ideértve telefon- és telexszámát), kódjele, a könyvtárközi

kölcsönzésben való részvételének és annak jelölése, hogy milyen formában (eredeti, papír, illetve mikroformátumú másolat) teszi hozzáférhetővé állományát, a könyvtár alapításának éve, kötetszáma, a könyvtár tudományos minősítése, nemzetiségi alapkönyvtár esetén e tény feltüntetése.

Maga a címjegyzék a kiadványnak alig felét tölti ki, a többi a mutatók foglalják el: betűrendes névmutató, gyűjtőköri mutató (ezen belül külön az ETO-számok rendjében felsorolt szakcsoport-mutató és a tárgymutató), topográfiai mutató (amely egyúttal kódjegyzék is). A könyvet a kódváltozások jegyzéke zárja. Az elmondottakból következik, hogy – figyelembe véve a gyűjtőköri mutatókat – a kiadvány önmagában is hivatott volna a *Minerva* szerepkörének betöltésére, hiszen tájékoztatást ad a könyvtárak állományának összetételéről. Ez esetben pedig felesleges az OSZK KMK *Gyűjtőköri tájékoztatója*, amely más szerkezetben, de lényegében ugyanezt nyújtja (azzal a különbséggel, hogy az utóbbi a tudományos és a szakkönyvtárakra szorítkozik).

A *Gyűjtőköri tájékoztató* betűrendbe rendezett tételeinek első adatai azonosak a címjegyzékével: a könyvtár neve, címe, telefon- és telexszáma. Ezt követőleg az adott könyvtár fő- és mellékgyűjtőkörének felsorolása következik. A kiadványban nem történik utalás az állományra és a könyvtár szolgáltatásaira, mutató is csak egyetlenegy van. Ezzel szemben ez a mutató (tárgymutató) sokkal részletesebb, jóval kiegyensúlyozottabb, mint a címjegyzéké. Egyetlen kiragadott példa: a címjegyzék

tárgymutatójában a *zene* kizárólag a „zene” tárgyszóval szerepel, ezzel szemben a *Gyűjtőköri tájékoztató* tárgymutatójában tiz tárgyszóval („zene”, „zene a 20. században”, „zeneelmélet” stb.). Minthogy ezen felül a *Gyűjtőköri tájékoztató* címadatai hevenyészett összevetés alapján is pontosabbnak látszanak, a könyvtárközi kölcsönzés szempontjából ez sokkal hasznosabbnak bizonyul, legfeljebb az állomány nagyságáról nem szerezhetünk tudomást belőle. Továbbá nem tudhatjuk meg a könyvtárvezető nevét és azt, hogy eredetiben vagy másolatban kölcsönöznek-e. Minthogy mindkettő változó adat, szükség esetén nélkülözhető. A legnyomósabb érv a *Gyűjtőköri tájékoztató* használata mellett az, hogy sokkal egyszerűbb és ezáltal könnyebb a forgatása, mint a címjegyzéké. Nemcsak előállításának módja (magasnyomással készült, míg a címjegyzék sokszorosított), hanem egyszerű, rendkívül praktikus szerkezete miatt is. A *Gyűjtőköri tájékoztató* használatakor nem vagyunk kénytelenek állandóan felbukkanó rövidítések feloldásával kinlódni, amit nehéz lenne a címjegyzékről is állítani... Summa summárum: ha könyvtárközi kölcsönzési segítséget keresünk, akkor inkább a *Gyűjtőköri tájékoztató* mellett érdemes dönteni. Nem utolsósorban azért is, mert ára 98 forint, a címjegyzék ezzel szemben értékéhez képest horribilisen drága. (*Összeáll. és szerk. Báthi Anna és Mészöly Magda. 1986, OSZK. 423 l. 250 Ft. – Összegyűjtötte Pataky Ernő, szerk. Mohor Jenő. 1986. OSZK KMK. 436 l. 98 Ft.*) (Z-z)

Lapozgató

A **Népművelés** összevont 1–2. számában érdekes írás található *Reményi Antal* tollából, *Olvasókör a századfordulón* címmel.

Mencshely település olvasókörének előkerült iratai, amelyek több mint harminc évre szólóan tartalmazzak bejegyzéseket, olyan rokonszenves egyszerűséggel és nemességgel mutatják be egy valamikori művelődni vágyó kisközség mindennapi törekvéseit, hogy sok, olvasóival veszkődő közművelődési könyvtáros megirigyelheti. Nem csak a tagság feltételéül szolgáló erkölcsösség, a magatartásra vonatkozó

szabályozás elgondolkozató, hanem a legtermészetesebben szervezett sokféle program – „felolvasások, megemlékezések, bálak, vacsorák” – is, amelyek egyben valódi közösségi életet jelentettek, a közösségi fenntartás, mely berendezési tárgyakra és állományra egyaránt vonatkozott, s lehetővé tette, hogy a tagok a sajátjuknak szóló gondoskodással övezzék könyvtárukat, s szintúgy figyelemre méltó a kör demokratikusságra s hasznosságra való törekvése, melyről az iratok tanúskodnak. Mindennek pedig már száz éve – száz éve bizony.

(A. R.)

Helyismereti törzsanyagjavaslat Pest megye könyvtárai részére. A kiadvány a Pest megyei – elsősorban a B típusú – könyvtárak helyismereti gyűjteményeinek szerveződését hivatott elősegíteni. Mégpedig korszerű – ne féljünk ezúttal kimondani! – módszertani segédlet mivoltával. A kétrészes kiadvány első felét *Bényei Miklós* tanulmánya foglalja el (*Gondolatok a helyismereti gyűjtemény fejlesztéséről és kezeléséről*), amely viszonylagos rövidsége ellenére (alig harminc oldal) bátran tekinthető a helyismereti tevékenység alapvetésének. A helyismeret definiálásán kezdve egészen a helyismereti kiadványok készítéséig végigvezeti az olvasót a könyvtári helyismereti munka gyarapítási, feltárási és tájékoztatói teendőin. A füzet második részének zömét 221 tételes ajánló (könyv-) bibliográfia foglalja el. Összeállítójának nem volt könnyű dolga: ügyelnie kellett arra, hogy az „országos” és a „megyei” irodalomnak is a legjavát ajánlja, de úgy, hogy felesleges beszerzésekkel ne terhelje a városi, nagyközségi könyvtárak állományát (és pénztárcáját). Egyes települések helytörténeti irodalmának számbavételére természetesen a bibliográfia nem vállalkozhatott, de a tájegységek és vonzáskörzetek irodalmának legfontosabb (a hagyományokkal, emlékekkel, szokásokkal stb. foglalkozó) munkái szerepelnek benne. A 11 fejezetre osztott bibliográfia (az általános kiadványok, cím- és névtárak, statisztikai adattárak fejezeteit tematikus csoportosítás követi) használatát szerzői névmutató és földrajzi mutató segíti. Függetlenül a Pest megyei szervezetek és intézmények sorozati kiadványainak címeit tartalmazza. A törzsanyag-javaslat kétségtelenül jelentős segítség, nehézséget legfeljebb „csak” a benne felsorolt művek beszerzése okozhat (jó részük ugyanis egyszerűen nem kapható, se égen, se földön). További segítségként legalább a legfontosabbak másolatainak központi elkészítte-

tése jöhetne számításba. (Összeáll.: *Boruzsné Vékony Ilona. Pest Megyei Művelődési Központ és Könyvtár. Szentendre, 1986. 79 l. [Könyvtári Füzetek/.] (Z-r)*)

Az 1954–1955-ben feldolgozott kéziratok katalógusa. Ms 1–Ms 300. Az MTA könyvtárának kézirattára ezúttal szakított az általános és saját (kiadványsorozatában is megnyilvánuló) gyakorlatával: nem egy hagyaték vagy gyűjtemény, hanem a jelzett időszakban beszerzett, illetve feldolgozott anyag katalógusát adta közre, mégpedig a raktári elhelyezés sorrendjében. Miként az Előszóból megtudható, az időtartomány kezdő dátumát a kézirattár raktározási gyakorlatában 1954-ben bekövetkezett változás indokolja: a szakrendi felállítás helyett ez időtől kezdve a kéziratokat *numerus currens* alapon tárolják.

Az Előszó felhívja a figyelmet arra, hogy a kötetben szereplő tételek címléírásai némileg eltérnek a mai leírási gyakorlattól, ennek oka, hogy a kéziratok korszerű címléírásai követelményei az 1954 óta eltelt évtizedek során alakultak ki, a régebbi címfelvételek átdolgozására pedig nincs lehetőség.

A könyv alakban kiadott (igazság szerint: raktári) katalógus tartalma természetesen igen vegyes. Három nevezetesebb hagyaték „búvik meg” benne, az első *Voinovich Gézáé*, amelyben többek között – az Arany-családhoz fűződő rokonsága révén – Arany-dokumentumok is előfordulnak. A második: több tucat *Mikszáth Kálmán*hoz intézett levél, jó néhány Mikszáth által (többek közt feleségéhez, *Mauks Ilonához*) írt levél és egyéb Mikszáth-dokumentumok. És végül a harmadik: több ezer (!) *Herman Ottó*hoz intézett levél, számos saját kezűleg írt Herman Ottó-dokumentum, alighanem a teljes Herman Ottó-hagyaték. Úgy tűnik, aki e korból valamit is számított,

legalább egy levelet írt Herman Ottónak, ezért a hagyaték nem csak egy nagy Herman-biográfia alapanyaga lehetne, hanem valószínűleg sok árnyalattal gazdagíthatja a dualizmus korának politikai és kulturális-tudományos világáról alkotott képünket. Mindezek után – elismerve, hogy az MTA könyvtárának kéziratára minden dicséretet megérdemel az említett kéziratok katalógusának közzétételéért – fel kell tennünk a kérdést: nem lehetett, kellett volna a semmitmondó cím után legalább rész címben utalni a katalógus „rejtett” értékeire? Vagy pedig: *Balázs Béla, Zalka Máté, a Bolyaiak, Szabó Lőrinc, Kosztolányi, Fülep Lajos és Dutka Ákos* után nem érdemelt volna Herman Ottó hagyatéka is önálló kötetet? (*MTA Könyvtára, 1986. 424 l. 96 Ft. [A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kéziratárának katalógusai. 18.]*) (Z-r)

Erdősi Gyula–Rohla Mártonné: Innovatív vezetés és informatika. Bibliográfia. A könyvtár „Tudományos-műszaki bibliográfiák” sorozatának 22. számú füzeteként napvilágot látott kiadvány bizonyos fókig folytatása az ugyanebben a sorozatban korábban megjelent bibliográfiának (*Erdősi Gyula–Rohla Mártonné: Vezetés és szervezés az innovációban. 1983.*). Alighanem ez játszott közre abban, hogy leginkább az utolsó három évben megjelent szakirodalom szerepel benne. A hivatalosan felőlelt időtartomány: 1980–1985. A bibliográfia szerkezetileg dokumentumtípusok (1. Enciklopédiák, lexikonok stb. 2. Könyvek. 3. Kongresszusok, kiállítások, konferenciák. 4. Kandidátusi és doktori értekezések. 5. Folyóiratcikkek), ezeken belül nyelvek szerint tagolódik. Az idegen nyelvű dokumentumok címei után magyar nyelvű értelmező cím vagy rövid annotáció következik. Minden egyes dokumentum lelőhelyét feltüntetik (folyóiratok esetében a kötet végén közölt jegyzék nyújt összefoglaló tájékoztatást), fordítások esetében közlik a raktári számot is. A bibliográfia használatát név- és tárgymutató, a téma irodalmát gyűjtő budapesti könyvtárak és szolgáltatásai

jegyzéke könnyíti meg. A kiadvány bizonyára jelentős segítséget nyújt az érdeklődőknek, hasznát fokozza a tartalmi összefoglalást nyújtó bevezető tanulmány (Erdősi Gyula munkája). Kétségek is felmerülhetnek azonban, elsősorban a kiadvány szerkezetével kapcsolatban, nem világos ugyanis, miért kellett dokumentumfajták (különösen olyan bizonytalan kategóriák, mint például a kongresszusok, kiállítások, konferenciák) és – ami még érthetlenebb (hiszen a dokumentum címének nyelve önmagáért beszél) – nyelvek szerint tagolni a bibliográfiát. (*1986, Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára. 213. l. [Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára Tudományos Műszaki Bibliográfiák. 22.]*) (z-z)

Iványi Sándor: Az Egri Főegyházmegyei Könyvtár kéziratkatalógusa. 1850 előtti kéziratok. A sorozat immár 5. kiadványa a néhai érseki főkönyvtáros posztumusz megjelent munkája, amelyet *Antalóczy Lajos*, aki 1983 szeptemberétől utódaként tevékenykedik, megtöltötte a könyvtár történetét leíró tanulmányával (az utóbbi különnyomat formájában is megjelent). Ennek mindjárt első soraiából megtudhatjuk (ha eddig nem tudtuk volna), hogy az Egri Főegyházmegyei Könyvtár egyike a legnagyobb és legtekintélyesebb katolikus gyűjteményeknek: állománya megközelíti a százharmincezer kötetet, és nemcsak tekintélyes mennyiségű nyomtatott anyagot őriz, hanem jelentős kódex- és újabkori kéziratanyaga is van. A most megjelent kéziratkatalógus több mint másfél ezer bibliográfiai egységet sorol fel (a kolligátumok részei önálló egységeket képeznek).

A számos kisebb-nagyobb történeti-művelődéstörténeti értéket feltáró nyomtatott katalógus várhatóan nagy mértékben megkönnyíti a könyvtár használatát. A bevezető könyvtár-történeti tanulmány adatai szerint 1959 óta a könyvtár állományából 260 ezer egységet használtak a látogatók. (*1986, OSZK. 250 l. 70 Ft. [Magyarországi egyházi könyvtárak kéziratkatalógusai. 5.]*) (Z-r)

A Könyvtáros egyes számai – tizenkét hónapra visszamenőleg – kaphatók a Lapkiadó Vállalat Közösségszolgálatánál (1076 Budapest, Thököly út 21. Tel.: 424-543); a régebbi számok pedig szerkesztőségünkől kérhetők.

A **Könyv és Nevelés** tavalyi 4–5-ös (összevont) és 6-os száma szinte egyszerre jelent meg, hogy sietve lezárja az évet (évfolyamot). Láthatólag az anyag, a közlendő is felgyülemlett a szerkesztőségben, mindkét szám gazdagabb az átlagosnál. A 4–5-ös számban legfigyelemreméltóbbak az iskolai könyvtárak fundamentális kérdéseit boncoló, általában hosszabb írások (*Ballér Endréné: Iskolai könyvtárak az oktatás szolgálatában, Elekes Eduárdné–Loridon Ilona: Kettős funkciójú [közmuvelődési és iskolai] könyvtárak Tolna megyében, Iskolai könyvtárak statisztikai adatai 1984–85 stb.*), de érdekes a *Könyvespolc* kínálata is (mélyenszántó recenziót kapott *Köpeczi Béla* és *Szerdahelyi István* két új, nagy fontosságú összefoglaló monográfiája, kitűnő ismertetést *Balassi Bálint* verseinek „legszebb” kiadása). A 6-os szám, mintha csak az előzőben megjelent elvi, áttekintő tanulmányok sorának közlését folytatná. Alapos beszámoló olvasható benne az iskolai könyvtárhálózat helyzetéről, közli *Az iskolai könyvtárak fejlesztési útmutatójának* tervezetét, ismerteti az iskolai könyvtári hálózat szakmai tanácsadói és továbbképzési rendszerét, ráadásul remekül összefogott, tág szemhatárú összefoglalást nyújt a hálózati irányítás időszerű kérdéseiről, *Dán Krisztina* tollából.

A **Tudományos és Műszaki Tájékoztatás** tavalyi utolsó, 12. száma igen érdekes és tanulságos cikkel indít. Látszólag teoretikus írásról van szó, valójában nagyon is gyakorlati gondok fogalmazódnak meg benne (*A csomagkapcsolás alapelvei és a Magyar Posta csomagkapcsolási tevékenysége I.*). Lényegében a számítógépesítés infrastruktúráját ismerheti meg a tanulmány olvasója, aki nyilván izgatottan várja a cikk folytatását. Szenvtelenebb írás *Zsigmond Balassáé* (*Az irodaautomatizálás*

helyzete hazánkban), de ugyancsak az infrastruktúra gondjait tárja az érdeklődők elé. A *Beszámoló* rovatba került, de mondandója miatt előbbre tartozna *Sebestyén György* remek ismertetése *Reynolds* munkájáról (*Library Automation*): *Könyvtárgépesítés: eredmények és alkalmazások*.

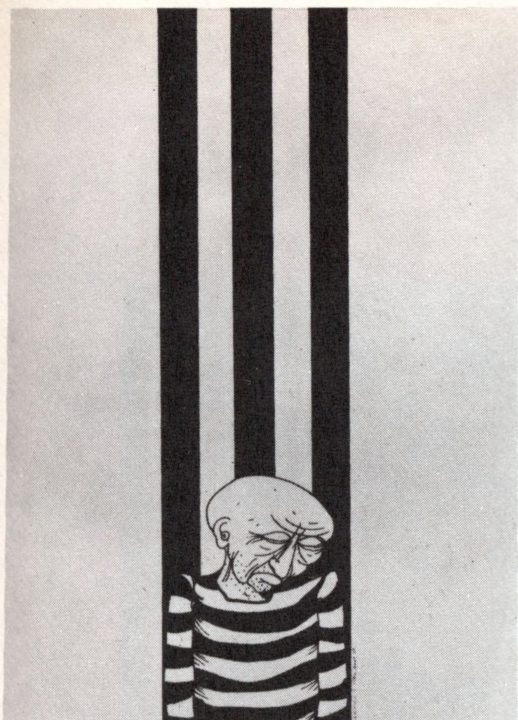
A **Könyv és Nevelés** idei első száma igen alapos, egyszerre elméleti és gyakorlati ismeretek bőségére épülő elemző-felmérő tanulmánnyal indít. Szerzője, *Zsoldos Cselényi Gyöngyi* azt vizsgálja benne, milyen eredményeket hoznak a könyvtárkezelői tanulmányok. Eredeti és nagyon helyeselhető módon nemcsak arra tér ki, hogy a tanulók – a vizsgák és az írásbeli záródolgozatok tanúsága szerint – milyen mélységben és terjedelemben sajátítják el tanulmányaik kötelező anyagát, de gondot fordít arra is, hogy felmérje, milyen típusú tanulók választják a könyvtárkezelői ismeretek stúdiumát, milyenek szokásos reakcióik a „könnyebb” és „nehezebb” kérdésekre, melyek a tipushibák és tévedések stb. Igen sok konkrét adatot, esetleírást is olvashatunk a tanulmányban, de a tanulságok, következtetések levonását sem bizza ránk a szerző. Javasatai nemcsak oktatók számára megszívlelendők, a tantárgy ismeretanyagát is másként célszerű átgondolni a szerző megállapításainak fényében. Némileg e cikkhez kapcsolódik *Soós Sándorné, Szekeres Viktor* és *Sinka Gyula* írása a könyv és könyvtár szerepéről a tanítási órán, valamint a *Külföld* rovatban *Uzsoki Andrea* briliáns beszámolója a könyv- és könyvtárhelyettesítő ismeretek oktatásáról az Egyesült Államokban (*Paterson* jól tájékoztató könyve alapján). A szokásos színvonalat képviselik a kitűnő recenzió-esszék, mind az *Ifjúság és irodalom*, mind a *Könyvespolc* című rovatban.

Az **OSZK Híradó** legutóbbi számai még mind tavalyiak: az 1986. évi 3–4-es, 5–6-os illetve 7–8-as számok jelentek meg legutóbb. Úgy látszik, a rendszeressé vált dupla számok sem igen oldják meg a meglehetősen késés gondjait. Ezt azonban inkább csak maguk az OSZK munkatársai sajnálhatják, akik sohasem a friss, mindig csak a már félig-meddig elavult személyi és hivatali híreket olvashatják. A nem a nemzeti könyvtárban dolgozó érdeklődők viszont egyre nagyobb örömmel és érdeklődéssel vehetik kézbe a híradót. Nemcsak változatosabbak, színesebbek, üdőbbek az írások, de egyre több olyan is akad köztük (például a kiállítási beszámolók, a hovatovább szaktanulmányokká kerekedő nekrológok, a kitűnő interjúk tudós belső munkatársakkal, így a 7–8-as számban a klasszikus filológus *W. Salgó Ágnessel* stb.), amely feltétlenül megérdemli (megérdemelné) a nagyobb nyilvánosságot. A látszólag „helyi” ügyekről szóló kiállítási beszámolók (nagyon sok kiállítás és így ugyancsak sok beszámoló volt mostanában) például nemcsak azért érdekesek, mert imponáló szak-szerűséggel mutatják be egy-egy téma muzeológiai-könyvtártudományi problémáit, nemcsak, mert fölöttébb szakszerű kiállítás-technikai tudnivalókkal szolgálnak, de azért is, mert azokhoz is szólnak, akik nem láthatták (és mire a híradót kézbe veszik, nem is láthatják már) az adott kiállítást. Szinte szakirodalmi érdekességű utó-katalogusok.

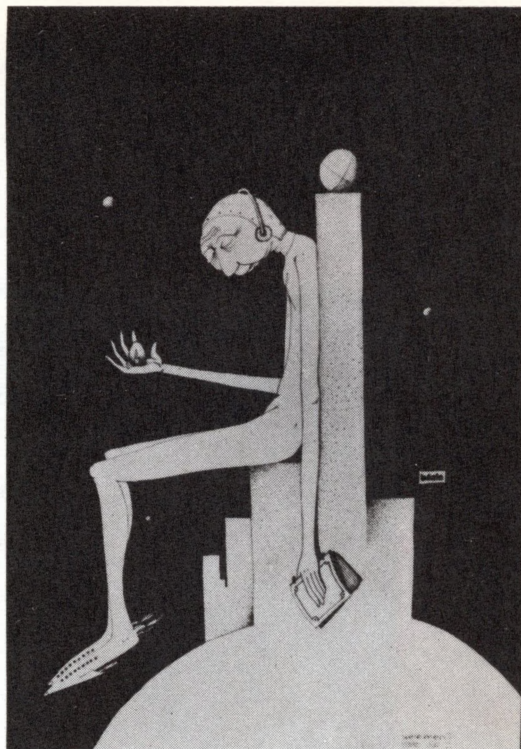
A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás ideai első számának talán legérdekesebb írása *Hoványi Gáboré* a magyar mérnökök információs igényeiről (a tanulmány második, befejező része a folyóirat második számában olvasható). A terjedelmes beszámoló a Mérnökszervezeti Világszövetség (World Federation of Engineering Organization = WFEO) által összeállított szempontok szerint, az UNESCO égisze alatt elvégzett hazai kutatás eredményeit veszi sorra, igen megbízható és világos képet nyújtva egy sokat vitatott, még többször hivatkozott, ám alaposan tán most először megvizsgált problémakörrel. A tanulmány a továbbiakban megkerülhetetlen kiindulópontja lesz a szakirodalmi információigényekről szóló minden értekezésnek. Az első szám érdekessége *Rózsa György* útibeszámolója is (*Könyvtáros úton Izraelben*), valamint *Futala Tibor* tanulmányértékű recenziója a nemzetközi hírvé informatikai szakember, a

csehszlovák *Marek Cigánik* kiemelkedő jelentőségű monográfiájáról (*Faktografické informačné systémy* = Faktografikus információs rendszerek). A második számban megintcsak érdekes útijelentés olvasható *Rózsa György* tollából, aki ezúttal Kínában járt. Rövidke írás *Sonnevend Péteré* (*Nyílt levél a TMT főszerkesztőjéhez*), de nemcsak azért érdekes, mert – a főszerkesztőhöz szólva – *Futala Tibornak* egy borsos-paprikás bírálatával szemben védi meg OSZK-beli kollégáit, sokkal inkább azért, mert megszívlelendő igazságokat mond a szakmai viták elveiről, hazai gyakorlatáról is (és ezek a megállapításai akkor is telitalálatok, ha *Futalával* folyó vitájában talán nem neki adnánk igazat). A *Rózsa György-féle* Kína-beszámolót nemcsak kiegészíti, szinte teljessé is teszi a folyóirat külön, alkalmi rovata (*Kínai könyvtárügy és tájékoztatás*), amelyben referátumok számolnak be olyan „egzotikus” érdekességű témákról, mint az online információkeresés kínai gyakorlata, az automatizáció helyzete Kínában, a tezaursz kérdések állása stb. A TMT idei harmadik számát szinte teljesen lefoglalják a *Beszámolók – Szemlék – Referátumok* rovat darabjai (több írás szól az optikai lemezek, a videolemezek hazai és külföldi alkalmazásairól, külön írás ismerteti a képlemezek „helyét” az Egyesült Államok Kongresszusi Könyvtárában, csaknem sci-fi érdekességű az a cikk, amely a lézeroptikai lemezes információkereső rendszerek fejlődési perspektíváit mutatja be).

A Vas Megyei Könyvtárak Értesítője tavalyi hármas számának „legsúlyosabb” része a *Műhely* rovatban található. *Prejczer Paula* igazán mélyenszántóan és gyakorlatiasan, a témával foglalkozók minden rétege számára érdekesen számol be a hangfelvételek osztályozási és szakkatalógus-szerkesztési kérdéseiről, gondjairól. Számos konkrét példa segítségével mutatja be ennek az ingoványos területnek veszélyeit, de sokszor ad eredeti, utánzásra csábító megoldási javaslatot is. *Nagy Éva* látszólag „unalmas” tárgyról értekezik (*A mezőgazdasági irodalom olvasottsága a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárban*), ám – ellentétben sok-sok olvasáskutatóval – úgy közelíti meg részletes érvényű témáját, hogy abból utak látszanak nyílani alapvetően fontos könyvtártani problémák felé is (szakreferenciarendszer, szaktájékoztatás, állományalakítás stb.).

KELEMEN PÁL grafikáiból

(Cikkünket lásd a 370. oldalon)

